

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

HEMŞEHRİ DERNEKLERİ VE SİYASAL KATILIM: MERSİN ÖRNEĞİ

Elif Bilge ŞAHİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN, 2015

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

HEMŞEHRİ DERNEKLERİ VE SİYASAL KATILIM: MERSİN ÖRNEĞİ

Elif Bilge ŞAHİN

Danışman
Doç. Dr. İhsan KAMALAK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN, 2015

T.C.
MERSİN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Enstitü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek lisans / Doktora tezi olarak sunduğum “Hemşehri Dernekleri ve Siyasal Katılım: Mersin Örneği” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel etik kurallara ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini onurumla doğrularım.

Tarih
19/03/2015
Elif Bilge Şahin

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Elif Bilge ŞAHİN tarafından hazırlanan “Hemşehri Dernekleri ve Siyasal Katılım: Mersin Örneği” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başarılı

Başarısız

Üye

Doç. Dr. İhsan KAMALAK
(Danışman)

Üye

Doç. Dr. Hacı KURT

Üye

Yrd. Doç. Dr. İhsan Erdem SOFRACI

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylıyorum.

30.01.2015

Prof. Dr. Süleyman DEĞİRMEN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

“Hemşehri Dernekleri ve Siyasal Katılım: Mersin Örneği” Yüksek lisans tezi, hemşehri derneklerinin Mersin siyasetine katılımlarının ne düzeyde olduğu sorusundan yola çıkılarak hazırlanmıştır.

Kamu Yönetimi bölümünde yüksek lisans dersleri almaya başladığım andan itibaren ilgi, destek ve yardımlarını esirgemeyen, tüm içtenlikle bilgi ve deneyimlerini paylaşan hocalarım Prof. Dr. Atilla GÜNEY’e, Doç. Dr. S. Ulaş BAYRAKTAR’a, Doç. Dr. Cemal ALTAN’a, sabrı, bilgisi ve anlayışı ile bana ayrıca emek veren danışman hocam Doç. Dr. İhsan KAMALAK’a teşekkürlerimi sunarım. Tez çalışmam süresince yardım ve önerilerini esirgemeyen Araştırma Görevlisi Kandemir ATÇEKEN’e teşekkür ederim.

Yüksek Lisans öğrenimim ve tez çalışmamın her aşamasında verdiği içten destekle yanımda olan, beni yüreklendiren, hevesimi ve azmimi kaybetmeme hiçbir zaman izin vermeyen annem Aynur ÖZDEMİR’e yanımda olduğu için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Hemşehri Dernekleri ve Siyasal Katılım: Mersin Örneği

Bu çalışmada, 1970'lerin sonlarından itibaren Mersin ilinde yaşanan yoğun göç süreciyle il merkezinde ortaya çıkan hemşehri dernekleri ve bunun siyasal katılıma yansımaları incelenmektedir. Özellikle 1980 yılından sonra Mersin'e yapılan göçün giderek artmasıyla şehirde yaygınlaşan hemşehri derneklerinin, şehrin siyasal katılımını ne yönde etkilediği araştırılmaktadır.

Mersin özellikle 1980'li yıllarda artan göçle ciddi bir sosyal değişim süreci geçirmiştir. Bu da hem siyasal hem de günlük toplumsal hayata yansımıştır. Sonuçta Mersin'e yapılan göç; şehrin sosyal yapısını değiştirmekte dolayısıyla halkın siyasi tercih ve tutumlarının da değişmesine neden olmakta, yapılan seçimlerde partiler arası rekabeti, politik dengeleri ve siyasal katılımı etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Hemşehri (yöre) dernekleri, hemşehri, hemşehrilik, katılım, siyasal katılım.

ABSTRACT

Hometown Associations and Political Participation: Mersin Case

This study examines, intensive migration processes occurring in the city center of hometown associations and their impact on political participation in Mersin province since the late 1970s. Especially after 1980, the city of Mersin on increasing the widespread migration of hometown associations, what influenced the city's political participation are being investigated.

Mersin, especially with rising immigration in the 1980s, has undergone a significant process of social change. This was reflected in both political and social life log. As a result of the migrations of Mersin; change the social structure of the city due to the change in people's political preferences and attitudes cause, inter-party competition in elections, political participation and political stability are affected.

Key words: citizens (local/hometown) associations, citizens, citizenship, participation, political participation.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM SİYASAL KATILIM	8
I.1. GİRİŞ	8
I.2. DEMOKRASİ BAĞLAMINDA SİYASAL KATILIM.....	9
I.2.1. Seçmen Davranışı	18
I.2.2. Siyasal Katılımın Nedenleri.....	20
I.2.3. Siyasal Katılımın Bireysel ve Toplumsal İşlevleri.....	21
I.2.3.1. Bireysel İşlevler	21
I.2.3.2. Toplumsal İşlevler	22
I.2.4. Siyasal Katılımın Düzeyi ve Biçimleri	23
I.2.5. Siyasal Katılımı Belirleyen Unsurlar	26
I.2.5.1. Sosyo- Ekonomik Faktörler	27
I.2.5.1.1. Cinsiyet	28
I.2.5.1.2. Yaş	29
I.2.5.1.3. Eğitim.....	31
I.2.5.1.4. Meslek.....	32
I.2.5.1.5. Aile.....	34

I.2.5.1.6. Yerleşim Yeri.....	35
I.2.5.1.7. Gelir Düzeyi.....	36
I.2.5.2. Hukuksal ve Siyasal Faktörler	37
I.2.5.3. Psikolojik Faktörler.....	40
I.3. SONUÇ.....	44
II. BÖLÜM HEMŞEHRİ DERNEKLERİ	45
II.1. GİRİŞ.....	45
II.2. GÖÇ.....	45
II.3. KENT VE KENTLEŞME	50
II.4. KENTLİLEŞME VE KENTLİLİK BİLİNCİ.....	54
II.5. HEMŞEHRİLİK VE HEMŞEHRİ DERNEKLERİ	56
II.5.1. Hemşehri ve Hemşehrilik	56
II.5.2. Hemşehriliğe Dayalı İlişki Ağları.....	58
II.5.3. Hemşehrilik Gruplaşmasının Niteliği	61
II.5.4. Hemşehri Dernekleri.....	66
II.5.4.1. Geçiş Unsuru Olarak Hemşehri Dernekleri.....	72
II.5.4.2. Siyasi Aktör Olarak Hemşehri Dernekleri.....	74
II.6. SONUÇ.....	78
III. BÖLÜM MERSİN'DE SİYASAL KATILIM.....	79
III.1. GİRİŞ	79
III.2. 1980 SONRASI GENEL SEÇİM SONUÇLARI.....	80
III.3. 1980 SONRASI YEREL SEÇİM SONUÇLARI.....	90
III.4. SONUÇ	102
IV. BÖLÜM ARAŞTIRMA BULGULARI.....	104
IV.1. DENENCELER	104
IV.1.1. Hemşehri Dernekleri - Mobilize Oy İlişkisi.....	106

IV.1.2. Hemşehri İlişkisinin Oy Verme Davranışına Etkisi	108
IV.1.3. Hemşehri Derneklerinin, Üyelerinin Siyasete Olan İlgi, Bilgi vb. Katılımın Farklı Düzeyleri Üzerinde Etkisi	111
IV.2. ALT DENENCELER.....	114
IV.2.1. Hemşehri Derneklerine Üye Olan Kadınların Siyasal Katılıma- Siyasete İlgi.....	114
IV.2.2. Farklı Şehirlerden Gelenlerin Geldikleri Şehre Göre Siyasal Katılıma Etkisi	118
IV.2.3. Yaş, Eğitim, Meslek Gibi Unsurlar Üzerinde Hemşehri Derneklerinin Etkisi	120
SONUÇ	129
KAYNAKÇA.....	138
EK-1 ANKET ÖRNEĞİ	

KISALTMALAR LİSTESİ

A.B.D.: Amerika Birleşik Devletleri

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

ANAP: Anavatan Partisi

BBP: Büyük Birlik Partisi

BDP: Barış ve Demokrasi Partisi

Bkz: Bakınız

Bld: Belediye

BM: Birleşmiş Milletler

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DEHAP: Demokratik Halk Partisi

DEP: Demokrasi Partisi

DEPAR: Değişen Türkiye Partisi

Der: Dernek

DİE: Devlet İstatistik Enstitüsü

Diğ: Diğerleri

DP: Demokrat Parti

DSP: Demokratik Sol Parti

DTP: Demokratik Toplum Partisi

DYP: Doğru Yol Partisi

FP: Fazilet Partisi

GP: Genç Parti

HADEP: Halkın Demokrasi Partisi

HDP: Halkların Demokratik Partisi

HP: Halkçı Parti

IDP: Islahatçı Demokrasi Partisi

Md: Madde

MÇP: Milliyetçi Çalışma Partisi

MDP: Milliyetçi Demokrasi Partisi

MHP: Milliyetçi Hareket Partisi

MTSO: Mersin Ticaret ve Sanayi Odası

RP: Refah Partisi

SHP: Sosyaldemokrat Halkçı Parti

SODEP: Sosyal Demokrasi Partisi

SP: Saadet Partisi

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Olağan Siyasal Katılım Biçimleri	26
Tablo 2: 1980 Sonrası Genel Seçim Sonuçları	83
Tablo 3: 2000 Sonrası Genel Seçim Sonuçları	89
Tablo 4: 1980 Sonrası Yerel Seçim Sonuçları	93
Tablo 5: 1990 Sonrası Yerel Seçim Sonuçları	96
Tablo 6: 2000 Sonrası Yerel Seçim Sonuçları	99
Tablo 7: 2014 Yerel Seçim Sonuçları	102
Tablo 8: Seçim Öncesi Destek Toplantıları	108
Tablo 9: Hemşehri Derneğinin Üyenin Siyasi Tercihine Etkisi	109
Tablo 10: Hemşehrilik- Oy İlişkisi	110
Tablo 11: Hemşehri Dernekleri- 2014 Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçiminde Adaya Oy Verme Nedenleri	111
Tablo 12: Hemşehri Derneklerinin Seçim Öncesi Aday/Parti Ziyaretleri ve Toplantılara Katılım Durumları	112
Tablo 13: Hemşehri Derneği Üyesi Olmak- Siyasette Etkililik	113
Tablo 14: Hemşehri Derneklerinin Mersin'in Yerel Siyasetinde Başarılı Olmaya Etkisi	114
Tablo 15: Mersin'de Yöre Derneklerinin Adayların Belirlenmesinde Etkisi	114
Tablo 16: Yerel Siyasete Yöre Derneğinin Etkisi	115
Tablo 17: Cinsiyete Göre Yerel Siyasete Yöre Derneğinin Etkisi	116

Tablo 18: Hemşehri Dernekleri- Dernek Yönetiminde Kadın Üyeler	117
Tablo 19: Cinsiyete Göre Dernek Üyesi Olmanın Siyasette Daha Etkili Olmaya Katkısı	118
Tablo 20: Cinsiyete Göre Hemşehrilik- Oy İlişkisi	119
Tablo 21: Hemşehri Dernekleri ve Görüşülen Kişinin Cinsiyeti	123
Tablo 22: Hemşehri Dernekleri- Yaş İlişkisi	123
Tablo 23: Hemşehri Derneği Üyelerinin Medeni Durumları	124
Tablo 24: Eğitim- Hemşehri Derneği İlişkisi	125
Tablo 25: Meslek- Hemşehri Derneği Üyeleri İlişkisi	126
Tablo 26: Hemşehri Derneklerinin Amaçları	126

GİRİŞ

Demokrasi, halkın kendi kendini yönettiği bir yönetim şekli olarak pek çok kaynakta karşımıza çıkmaktadır. Bu yönetim şeklinde katılma, kişisel düzeyde veya çeşitli sosyal grupların siyasal sistemde temsil edilmesi şeklinde kendini göstermektedir. Ancak, demokrasilerde seçim, siyasal katılmanın tek yolu değildir. Sosyal kuruluş ve gruplar da çeşitli siyasal faaliyetlerde bulunabilir. Miting ve siyasi gösterilere katılma faaliyetleri daha çok siyasal iktidarın tutum ve kararlarını etkileme amacı taşımaktadır.

Siyasal katılma, her şeyden önce bir siyasal davranıştır. Katılma, basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar geniş bir faaliyet alanını kapsamaktadır. Siyasal katılma dar anlamda seçimlere katılma anlamına gelirken, geniş anlamda ise, tüm siyasal karar alma sürecine katılımı ifade eder. Bu bağlamda insanların bir bölümü yoğun bir şekilde siyasetle ilgili olurken, diğer bir bölümü ise tamamen ilgisiz olabilir.

Bireyin siyasal tutum ve davranışlarını belirlemede, bir topluluğa ait olma, çevreyle ilişkilerin niteliği, çocukluk ve yetişkinlikteki sosyalleşme deneyimleri, önemli rol oynarlar. Ekonomik refah, sanayileşme, kentleşme, halkın eğitim düzeyi, kitle iletişim araçlarıyla birlikte elektronik basın-yayın araçlarının yayılması ve gelir dağılımı gibi etkenler, katılım oranında artışa neden olurlar. Kentleşme ve zenginlik düzeyi yüksek olan toplumlarda siyasal davranış ortaya koymanın yüksek olması, bu yargıyı açıklamaktadır (Çukurçayır, 2006). Günümüzde birçok ülkede uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri toplumsal kararların alınmasında karar alıcılarla birlikte rol almaktadır. Bu da yönetimde katılımcılığı beraberinde getirmektedir.

Sivil toplum; en genel tanımıyla, devlet denetiminin ve baskısının olmadığı, aynı zamanda ekonomik ilişkilerden de görece bağımsız, dolayısıyla ticari amaçlı olmayan, gönüllülük esasına dayalı, kendi kendini oluşturan ve devamını sağlayan, özel alan ile devlet arasında bir nevi aracı niteliği bulunan örgütlü sosyal yapıların oluşturduğu alan veya ilişkiler bütünüdür. Toplumun tüm kesimlerini ilgilendiren konuların yanında, aynı zamanda özel konular için kurulmuş sivil toplum örgütleri de vardır. Bu kapsamda hemşehri derneklerinin belli bir grubun haklarını korumak ve karşılaşmış olduğu sorunları gidermek amacı taşıdığı söylenebilir.

Siyasi anlamda sivil toplumun hakim olduğu yerlerde, bireyler hiçbir kısıtlama olmaksızın siyaset yapma hakkına sahiptirler. Bundan dolayı hiçbir tesirin altında kalmadan özgürce görüşlerini dile getirmeleri, eylemlerinden dolayı yargılanmamaları gerekir. Sivil toplum bireylerin siyaset yapma, karar mekanizmalarına katılma, temsilci olma, temsilci seçme ve her türlü siyasal haklara sahip olmalarını ifade eder. Bu bağlamda, sivil toplum kuruluşları ve sivil toplum örgütlenmesinin bir çeşidi olan dernekler ve bu dernekler içinde önemli bir yere sahip olan hemşehri derneklerinin incelenmesi önem taşımaktadır.

1980 sonrasındaki süreçte kente göç edenlerin kentleşme, kente uyum sağlama, kente özgü işlerde çalışma ve siyasal katılımlarını kapsayan bir geçiş söz konusudur. Kıray'a göre, köyden kente göç sürecinde, köydeki ağalık patronajı 'himayecilik' yerini kentte aile içi yardımlaşma ve hemşehri dayanışmasına bırakmıştır (Kıray, 1995). Bununla birlikte göç edenler, göç ettikleri kentin kültürel, ekonomik ve siyasi yapısını da etkilemektedirler. Bu kapsamda hemşehri derneklerinin kente uyum sağlama ve siyasal katılımında etkilerinin olduğu unutulmamalıdır.

Araştırmanın Tanımı, Amacı ve Önemi

Mersin’de 1970’lerden itibaren giderek artan bir önem kazanan ve ön plana çıkan hemşehri derneklerinin siyasal katılım üzerinde nasıl bir etkisi olduğu incelenmiştir. Çalışmada, daha çok kentleşme, uyum ve kültürel işlevler üzerinden ele alınan hemşehri derneklerinin, siyasal katılım üzerinde ne düzeyde etkili olduğu araştırılmıştır. Bu bağlamda hemşehri dernekleri, siyasal katılımı arttırıcı bir rol oynasa da bu konuda yapılan çalışmalar genellikle konuyu tek bir boyutuyla ele almaları sebebiyle oldukça yetersizdir. Yapılan çalışmaların, konuyu farklı açılardan ele aldığı, hemşehri derneklerini daha çok göç ve kentleşme olgularıyla birlikte değerlendirdiğini ve göçle gelenlerin kente uyum sağlamaları üzerine yoğunlaştığını görmekteyiz. Bu noktada hemşehri derneklerinin siyasi işlevleri ve siyasal katılıma etkileri gözardı edilmektedir. Ne var ki hemşehri derneklerinin, siyasi işlevlerini ve siyasete olan katkılarını yok sayan postmodernist yaklaşımlarla yetinerek aslında siyasi boyutuyla önem taşıyan bir durumu salt kültürel veya sosyal işlevlere indirgeyerek açıklamaya çalışmak bu çalışma için yeterli olmayacaktır. Bu çalışmada ise, bu olguların hem göç boyutu, hem de katılım yönüne değinilecektir.

Çalışmanın Kapsamı

Çalışmada Mersin kentindeki hemşehri dernekleri üzerinden hemşehrilerin siyasal katılımlarının nasıl bir değişim geçirdiği araştırılmıştır. Bu bağlamda hemşehri derneklerini daha iyi anlayabilmek için çalışmada öncelikli olarak siyasal katılım üzerinde durulmaktadır. Konunun devamında hemşehri dernekleri incelenmektedir. Üçüncü bölümde ise 1970’lerin sonlarından itibaren Mersin’e göçlerin artmasıyla Mersin’in siyasi yapısının da farklılaştığı düşünülerek Mersin’de siyasal katılım üzerinde durulmuştur. Son bölümde ise, araştırma bulguları ele alınmıştır.

Denenceler ve Araştırma Soruları

Bu noktada çalışmayı temel olarak kavrayan üç ana denencenin var olduğu söylenebilir:

I. Hemşehri dernekleri aynı yöreden gelen; yaş, eğitim, gelir, meslek gibi değişkenlere göre farklılık gösteren hemşehrilerden oluşmaktadır. Bu bağlamda hemşehri dernekleri, mobilize oy kullanımına olanak sağlamakta mıdır?

II. Günümüzde hemşehri derneklerinin katılım yönünde faaliyet ve çalışmalarda buldukları görülmektedir. Hemşehri dernekleri, yerel siyasette ve yönetimde söz sahibi olma amaçlarını taşımaktadırlar. Özellikle yerel seçimlerde oy verme davranışında kendi hemşehrilerini desteklemektedirler. Hemşehri ilişkisinin oy tercihleri üzerine etkisi ne düzeydedir? Kendi hemşehrileri dışında bir başka adaya oy veriyorlar mı?

III. Hemşehri derneklerinin, üyelerinin siyasete olan ilgi, bilgi vb. katılımın farklı düzeyleri üzerinde etkisi ne düzeydedir?

Çalışmanın ana denenceleri bu şekilde olmakla birlikte, alt denenceler ise şu şekilde sıralanmıştır:

1) Hemşehri derneklerindeki faaliyetler genellikle erkeklerin katılımlarının fazla olduğu faaliyetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların geçmiş yıllarda dernek faaliyetlerine katılımları sınırlı ve aldıkları roller merkezi veya belirleyici olmamakla birlikte, son yıllarda kadınların dernek faaliyetlerinde etkin rol almaya başladıkları görülmektedir. Mersin kent merkezinde faaliyet gösteren hemşehri dernekleri, kadınların siyasal katılımlarını, siyasete ilgilerini nasıl etkiler?

2) Farklı sosyo- kültürel yapıya sahip kentlerden gelenlerin geldikleri şehre göre siyasal katılıma etkisi var mıdır?

3) Klasik olarak siyasal katılma üzerinde durulan yaş, eğitim, cinsiyet, meslek gibi unsurlar üzerinde hemşehri derneklerinin etkisi var mıdır?

Yöntem ve Veri Toplama Teknikleri

Çalışma süresince veri toplamada üç temel yöntemin izlendiği söylenebilir. Öncelikli olarak dolaylı gözlem yöntemlerinden kaynak taraması yapılarak konu kavramsal olarak ele alınmaya çalışılmıştır. Öte yandan yapılan literatür taramasının yanında dolaysız gözlem tekniklerinden anket tekniği ve derinlemesine görüşme çalışmaları yer almaktadır. Bu noktada, hemşehri derneklerine ayrı ayrı ulaşılarak birebir mülakat ve yüz yüze anket yoluyla bilgiye ulaşılmıştır. Verilerin değerlendirilmesi, Mersin merkezde bulunan hemşehri dernekleri üzerinde uygulanan anketin verilerinden elde edilen bilgilerle SPSS bilgisayar programı yardımıyla yapılmıştır.

Sınırlamalar

Bu çalışma hemşehri derneklerinin orta büyüklükteki bir kentte bulunan hemşehrilerinin siyasal katılımlarını nasıl etkilediği ve şekillendirdiği üzerine kurulu olduğu için temelde bahsi geçen siyasal katılım, hemşehri dernekleri ve Mersin iline odaklanılacaktır.

Araştırmamız Mersin il merkezinde bulunan (Toroslar, Mezitli, Yenişehir, Akdeniz) hemşehri derneklerinin siyasal katılıma etkisi ile sınırlıdır. Araştırma, hemşehri derneklerinin hitap ettiği kitlenin siyasi hayatlarına katkılarını sorgulamaktadır. Ayrıca Mersin il merkezinde bulunan hemşehri derneklerinin dışındaki diğer dernekler araştırmamızın kapsamı dışındadır.

Çalışma Planı

Çalışmanın birinci bölümünde; hemşehri derneklerinin siyasal katılımı ile ilişkisini anlayabilmek için öncelikle siyasal katılımın ne olduğunu, hangi kavramları içerdiğini bilmemiz gereklidir. Bu amaçla siyasal katılım adını taşıyan birinci bölümde; demokrasi, siyaset, siyasal katılım, seçmen davranışı, katılımın bireysel ve toplumsal işlevleri, siyasal katılım düzeyi ve biçimleri ile siyasal katılımı belirleyen unsurlar ele alınmaktadır. Bu unsurlar da sosyo-ekonomik, hukuksal ve siyasal, psikolojik faktörler olarak üç başlıkta incelenmektedir.

İkinci bölümde; hemşehri derneklerinin siyasal katılımı ile ilişkisini incelerken öncelikle göç olgusu tanımlanarak, kentleşme, kentlileşme, kentlilik bilinci gibi kavramlar açıklanmıştır. Konunun devamında; hemşehri, hemşehrilik ilişkileri ve hemşehri dernekleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Üçüncü bölümde; Mersin iline yapılan göçlerin kentin sosyo-ekonomik yapısını etkilemesi dışında siyasi yapısını da etkilemesi sebebiyle “Mersin’de siyasal katılım” olgusu ele alınmıştır. Literatürde bulunan çalışmaların çoğunda çalışılan kentin sosyo-ekonomik yapısına yer verilerek kentin siyasi yapısı gözardı edilmektedir. Bu bakımdan çalışmanın bu yönde bir yenilik getirdiği söylenebilir. Bölüm, 1970’lerin sonlarına doğru Mersin’e göçlerin artması ve hemşehri derneklerinin kurulması nedeniyle 1980 sonrasındaki yerel ve genel seçim sonuçları olarak iki başlıktan oluşmaktadır.

Dördüncü bölüm ise; araştırma kapsamında yaptığım anket uygulamasının sonuçları, dernekler il müdürlüğü kayıtları, görüşme, gözlem ve konumuzla ilgili yayınlardan elde edilen bilgiler ışığında yorumlanmıştır.

Çalışmamın sonunda, genel bir değerlendirme ve sonuç yer almaktadır.
Uygulanan anket formu da çalışmanın en sonunda bulunmaktadır.

I. BÖLÜM

SİYASAL KATILIM

I.1.GİRİŞ

Toplumsal fırsat ve olanakların toplumun farklı kesimleri arasında nasıl dağıtılacağı, siyasal karar organlarında belirlenmektedir. Toplumsal grupların farklı ihtiyaçlarını hakkaniyete uygun bir şekilde karşılamak ancak söz konusu farklı kesimleri siyasete dahil etmek, onların birikimlerini siyasete yansıtmakla mümkündür. Bu bağlamda genellikle göç olgusuyla birlikte ele alınan hemşehri derneklerinin siyasal katılıma ve karar alma süreçlerine bir etkisi yok mudur? Hemşehri derneklerinin gerek katılımı arttıran, gerek sosyal sermaye üreten yerler olmaları sebebiyle, gerekse bu derneklerin rolleri göz önünde tutularak aslında kente uyum sürecinde ve siyasete etki eden unsurlar olmaları açısından ne kadar önem taşıdıkları ortadadır.

20. yüzyılda sivil toplum kuruluşlarının siyasal katılımının artmasıyla birlikte, ‘kolay ulaşılabilir oy potansiyeli’ olarak görülen hemşehri derneklerini parti çalışmalarına çekebilmek ve bu kitlenin desteğini alabilmek için, partilerin bünyesinde çalışmalar yapılmakta, adayların hemşehri derneklerine seçim öncesinde ziyaretleri olmaktadır. Toplumsal siyasal örgütler yalnızca üyelerinin siyasal tutumlarına etki etmekle yetinmeyen aynı zamanda toplumsal-siyasal normların da üyeleri tarafından benimsenmesini hatta içselleştirilmesini sağlayabilen bir siyasal toplumsallaşma kaynağı oluştururlar.

Hemşehri derneklerinin siyasal katılımı ilişkisini anlayabilmek için öncelikle siyasal katılımın ne olduğunu, hangi kavramları içerdiğini bilmemiz gereklidir. Bu amaçla siyasal katılım adını taşıyan birinci bölümde; demokrasi bağlamında siyasal katılım, seçmen davranışı, katılımın bireysel ve toplumsal işlevleri, siyasal katılım düzeyi ve

biçimleri ile siyasal katılımı belirleyen unsurlar ele alınmaktadır. Bu unsurlar da sosyo-ekonomik, hukuksal ve siyasal, psikolojik faktörler olarak üç başlıkta incelenmektedir.

I.2. DEMOKRASİ BAĞLAMINDA SİYASAL KATILIM

Siyaset, Arapça kökenli olup “at eğitimi” anlamına gelmekle birlikte Türkçe’deki ansiklopedi ve sözlükler “siyaseti” genellikle "Devlet yönetme ve hükümet etme sanatı ve niteliği" biçiminde tanımlamaktadırlar. Aynı kitaplar devlet işleri ile ilgili tüm düzenlemelere de “siyaset” adını vermektedirler” (Mumcu, 1980).

Siyaset; hükümet etme, halkın idare edilmesi, kamusal ve siyasal alanın düzenlenmesi, uzlaşma-uyum-müzakere ile siyasal kararların alınması, siyasi iktidarın ele geçirilme mücadelesi, siyasi iktidar üzerinden kaynakların, değer ve sembollerin dağıtılması gibi anlamlarda kullanılmaktadır (Akdoğan, 2007). Bu bağlamda siyaset; karar alma, iktidara gelme, iktidarı kullanma, iktidar üzerinden hayatın idari, siyasi, ekonomik, kültürel boyutlarını düzenleme, ülke ve toplum idaresi kavramlarını içerir. Göymen’e göre siyaset, bir dizi amaca varmak maksadıyla, kaynak kullanımında öncelikleri belirlemek ve tüm bunları sağlamak amacı ile karar alma süreçlerini işleterek güç kullanmak anlamına gelmektedir (Göymen, 2006). Siyaset ile eş anlamlı olarak kullanılan politika eski Yunan’da ‘şehir’ anlamına gelen ‘polis’ kelimesinden türetilmiştir. Politika, siyasi topluluk ve şehir devletiyle ilgili işler anlamına gelmektedir.

Siyasetin tanımlaması yapılırken iki yaklaşımdan yola çıkılır. Bunlardan ilki siyasetin bir çıkar çatışması, diğeri ise toplumsal uyumu sağlamak için geçerli olan ilişkiler bütünü olduğu gerçeğidir. Çatışmacı görüşe göre, siyaset toplumda yaşayanlar arasında bir çatışma, mücadele ve kavgadan başka bir şey değildir. İnsanlar değişik fikir ve çıkarlara sahiptirler. Bu farklılıklarla birlikte ortaya çıkan çatışmalar siyasetin temelini

oluşturmaktadır. Çatışmanın konusu toplumdaki maddi- manevi değerlerin paylaşımıdır. Çatışmanın hedefi ise, iktidarın ele geçirilmesi ve iktidarın sağladığı yararların ‘pastanın’ paylaşılmasıdır. Uzlaşmacı görüşe göre ise, politikanın amacı her şeyden önce toplumda bütünlüğü sağlamak, genel yararı ve insanların ortak iyiliğini gerçekleştirmektir. Bu anlayışa göre siyaset, herkesin yararına bir toplum düzeni kurma çabasıdır (Göymen, 2006).

Diğer taraftan, Maurice Duverger’e göre, “siyaset gerçekte hem bir çatışma ve iktidar kavgasıdır, hem de bir ölçüde de olsa, toplumun bütün üyelerinin yararına olacak bir düzen yaratma aracıdır” (Duverger, 1984). Duverger, bu bağlamda “Siyaset toplumdan ayrılabilir bir alan değildir” derken toplumun birçok unsurdan meydana gelmiş bir bütün olduğunu vurgular. Siyaset, toplum içerisinde yer alan, onu etkileyen, aynı zamanda da ondan etkilenen bir kurumdur.

Bu bağlamda seçmenin aldığı siyasal kararlar, oldukça karmaşık etkiler altında ortaya çıkan, çok sık değişebilme özelliğine sahip ve bireyin davranışlarına yön veren tercihlerdir. Bu kararlar genellikle bireyin genel kişiliğinin çevresiyle etkileşimi sonucu ortaya çıkarken, zaman içinde belli bir tutarlılık göstererek bir siyasal eğilim biçiminde belirir. Siyasal eğilimler, siyasal katılma eylemi şeklinde ortaya çıkmakta ve bu eylemler siyasal liderlerin kararlarını etkilemeyi amaçlamaktadırlar.

Siyasal katılım olgusunun ortaya çıkmasında halkın iktidarı olarak tanımlanan demokrasi belirleyici olmuştur. İlk olarak Antik Yunan kent devletlerinde temellenen demokrasi ile yurttaşlar, kendileri ile ilgili kararlarda söz sahibi olmuşlardır (Eroğul, 1991). Demokrasi, üzerinde ortak bir tanıma ulaşılamamış kavramlardan birisidir. Ancak demokrasi, birbirlerini tamamlayıcı nitelikte olan özgürlük, eşitlik, halk egemenliği, yurttaşlık ve katılım gibi temel ilkelere ilişkin kavramları içinde barındırmaktadır. Bu

bağlamda insan onuruna yaraşır en uygun siyasal rejim olduğu konusunda bir fikir birliği olduğu söylenebilir (Aktan, 2005).

Günümüzde gelişmiş demokrasilerin Batı toplumlarında olduğunu görmekteyiz. Batılı toplumlar yüzyıllar boyunca önemli aşamalardan geçerek ve büyük çabalar göstererek demokrasinin bugünkü biçimine ulaşmasında etkili olmuşlardır. Aynı zamanda bu evrim temel hak ve özgürlüklerin gelişmesiyle paralellik göstermiştir.

Demokrasi kelimesi, Yunanca kelime köklerinden halk anlamına gelen ‘demos’ ve yönetim-güç-iktidar anlamlarına gelen ‘kratos’ sözcüklerinin birleşmesinden oluşmuştur. En yaygın kullanımıyla demokrasi, halk iktidarı, halk egemenliği, halkın yönetimi elinde bulundurması yani; halkın kendi kendini yönetmesi demektir (Öztekin, 2003). En çok bilinen demokrasi tanımlarından biri de Abraham Lincoln tarafından yapılmıştır. Lincoln’e göre “demokrasi halkın halk tarafından, halk için ve halk adına yönetimidir” (Arslan, 2007).

1921 Anayasası ile Türkiye anayasa hukukuna giren egemenliğin millete ait olduğu anlayışı / ilkesi, sonraki anayasalar tarafından da benimsenmiştir. 1982 Anayasası da, bu ilkeyi altıncı maddesinde “egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” diyerek benimsediğini göstermiştir. Yine, egemenliğin temsilciler aracılığıyla kullanılacağı da aynı maddede yer almaktadır. Ancak burada unutulmaması gereken, halkın kendisini yönetecekleri seçtikten sonra yönetime seyirci kalmamasıdır. Bu da halkın, söz hakkının sürekli olması anlamına gelmektedir.

Demokratik bir sistemin vazgeçilmezi olan veya onu güçlendiren düzenleme ve kurumlara bakacak olursak bunlar (Gül, 2008):

- Yasa koyucuların ve yönetimin; insanların onuruna ve yaşamına, kişilerin temel hak ve özgürlüklerine saygılı olması;
- Hak ve özgürlüklerin anayasal güvencede olması;
- Yasaların anayasaya uygunluğunun yargısal denetimi;
- Hukuk devleti ve yargı bağımsızlığı ilkeleri;
- Yönetimin kendini evrensel hukuk kuralları ile bağlı sayması(hukuk devleti).
- Siyasal, yönetsel ve hukuksal olarak hesap verebilir, yansız, laik ve şeffaf bir devlet anlayışı;
- Halkın eğilimlerini ve isteklerini daha iyi yansıtacak ve denetimini sağlayacak yaygın katılım hakkı;
- Siyasal çoğulculuk ve azınlıkta kalan görüşlerin yaşam hakkı;
- Gelişmiş ve yerleşmiş bir demokrasi kültürü ve sivil toplum anlayışı;
- Sosyal devlet ilkesi gereği temel kamusal hizmetlere ve yaşam standardına herkesin hakkaniyetli erişimidir (fırsat eşitliği).

Demokrasileri güçlendiren düzenleme ve kurumların dışında, esas önemli sorun olarak görülen şey ise; “siyasal kurumlar, yetersiz ya da kötü yöneticileri diktatörlük tuzağına düşmekten alıkoyacak biçimde nasıl düzenlenmelidir?” olmaktadır (Norman 1993 akt. Gül, 2008).

Doğrudan demokrasi, temsili demokrasi ve yarı doğrudan demokrasi olmak üzere üç tür demokrasiden söz etmek mümkündür. Doğrudan demokrasi; halkın doğrudan ve sürekli olarak alınacak kararlara katılımını esas almaktadır. Doğrudan demokrasinin ilk örnekleri Antik Yunan’da görülmektedir. Bu demokrasi modelinde toplum, sürekli yani aktif bir karar organı şeklindedir ve yönetici kesimini kendisi seçmekle birlikte istediğinde de değiştirebilecektir. Bu bağlamda düşündüğümüzde günümüzün çok nüfuslu toplumlarında doğrudan demokrasi modelinin uygulanabilmesi oldukça güç görünmektedir. Ancak, doğrudan demokrasi az nüfuslu, kültür düzeyi yüksek, demokrasi ve siyasal kültür düzeyi çok gelişmiş toplumlarda uygulanabilir. Günümüzde İsviçre’nin ve Kuzey Amerika’nın bazı kasabalarında doğrudan demokrasinin örneklerini görmek mümkündür (Öztekin, 2003).

Egemenliğin kaynağını “halka” veya millete” dayandıran görüşler ise Fransız Devrimi ile ortaya çıkmıştır. Halk egemenliği görüşüne göre, halkı oluşturan bireyler egemenliğin bir parçasına sahiptirler ve temsilciler bu bireylerin sözcüsüdürler. Temsilciler, egemenliğin sahiplerinin isteklerini yerine getirirler ve onlara hesap vermek durumundadırlar. Bu yüzden de bireyler sınırlı oy hakkına sahiptirler. Ulusal egemenlik görüşünde ise temsilciler, kendilerini seçenlerin değil tüm ulusun temsilcisidirler. Devrimden sonra Fransa’da benimsenen bu görüş anayasal düzenlemelere de yansımıştır. Bu temsil ilkesi bugün Türkiye dahil olmak üzere genel olarak kabul görmüş durumdadır (Eroğul, 2007).

Temsili demokrasi, günümüz toplumlarında en çok uygulanan demokrasi biçimidir. En bilinen anlamıyla halkın kendisini, kendisinin seçtiği temsilciler aracılığıyla yönettiği modeldir. Seçilenler yalnızca temsilci olmakla birlikte esas söz sahibi halktır.

Halk seçtiği temsilcileri sürekli denetleyip kontrol etmelidir. Böylece seçilenler halka hesap vermek ve değiştirilebilir olduklarını hatırlamak durumunda kalırlar.

Temsili demokrasi aynı zamanda modern demokrasi ve çoğulculukla birlikte de anılmaktadır. Çoğulcu demokrasilerde, yönetme hakkı, çoğunluğu elde eden siyasi iktidara bırakılır; yaş ve uyrukluk gibi bazı koşullara sahip olan herkese oy hakkı tanınır, genel seçim yolu ile siyasi iktidar belirlenir. Çoğulcu demokraside insan bir amaçtır; her şey insanların mutluluğu içindir. Devlet ve kurumları, bunu demokratik yolla sağlamakla yükümlü birer araçtır. Çoğulcu demokrasinin temel koşulları; ‘özgürlük’, ‘eşitlik’, ‘çoğunluğun yönetme hakkı’, ‘siyasi çoğulculuk’, ‘muhalefet etme özgürlüğü’, ‘temel hak ve özgürlüklerin korunması’ dır.

- Özgürlük: Bir ülkede demokrasinin olup olmadığının temel göstergelerinden biridir. Demokrasilerdeki özgürlük, herkesin yasalar dahilinde olmak şartıyla başkalarının özgürlüklerini engellemeden istediğini yapabilmesidir. Bu bağlamda özgür bir toplumda; eğitim, sağlık, haberleşme, hak arama gibi özgürlüklerin yanı sıra düşünce, düşündüklerini açıklayabilme ve örgütlenebilme gibi özgürlüklerden de söz edilebilir.
- Eşitlik: Demokrasinin olmazsa olmaz koşullarından bir diğeri eşitlik. Burada sözü edilen eşitlik, devletin vatandaşlarına yaptığı hizmetlerde yasalar önünde hiçbir vatandaşa ayırım yapmamasıdır. Yani devlet hizmet sunarken vatandaşlarını dil, din, ırk, mezhep, inanç, yaş, cinsiyet, görüş farkı gibi ayrımlara tabi tutmamalıdır.
- Çoğunluğun Yönetme Hakkı: Bu hak da diğerleri gibi demokrasinin olmazsa olmaz koşulları arasında görülmektedir. Bu hak; özgürce, eşit koşullarda, gizli olarak, serbest bir şekilde yapılan seçimler yoluyla

olmaktadır. Halkın özgür iradesi ancak dürüst ve kurallara uygun olarak yapılan seçimlerle temsil yoluyla ortaya çıkacaktır.

- Siyasal Çoğulculuk: Çoğulcu demokraside, tüm düşünce ve inanışlar açıkça ortaya konabilir; kişiler ve topluluklar birbirleri ile ve siyasal iktidarla diyaloga girebilirler. Çoğulcu demokraside, birbirine karşı çıkarlar çeşitli görüş ve düşünceleri temsil eden çatışmalar, demokratik yaşamın bir gerçeğidir. Dolayısıyla bunları ortadan kaldırmaya, yok etmeye değil, sorunlara çözüm bulmaya, dengeler kurmaya çalışılır. Tartışmayla, bireysel sorumlulukla beslenen birlikte yaşamın anayasal temelleri oluşturulabilir ve demokratik kurumsallaşma daha etkin olarak başarılabilir (Scholz, 1995).
- Muhalefet Etme Özgürlüğü: Çoğulcu demokrasilerde serbest ve devamlı muhalefet esastır. Muhalefet hükümet için gerekli olduğu gibi, demokrasi için de gereklidir. Azınlığın çoğunluğu denetlemesi ve iktidar olmak için çalışması doğal hakkıdır.
- Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması: Haklar ve özgürlükler, insanın doğuştan sahip olduğu özelliklerdir. İktidar, insan hakları ve özgürlükler ile ilgilenmek zorundadır. İktidara karşı özgürlüklerin korunması için çeşitli hukuksal önlemler alınmalıdır.

Katılımcı demokrasiyi, temsili demokrasinin doğrudan katılıma olanak sağlayan bir türü olarak görmek mümkündür. Kökleri 19. Yüzyıldaki Amerikan demokrasisine dayandırılabilir. Almond ve Verba'nın (1963) 1960'lı yıllarda yaptıkları çalışmaya göre, halk katılımının, vatandaşların siyasal sisteme ilişkin tatmin düzeylerini

artırıcı bir etki yaptığını saptamışlardır (Gül, 2008). Bu kapsamda katılımın genel anlamda dört açıdan demokrasi için önemli olduğu söylenebilir:

- Bireylerin demokrasi düşüncelerini güçlendirir.
- Demokrasi kültürünün yerleşmesine yardımcı olur.
- Bağlılık, hoşgörü, eşitlik gibi ortak değerlerle toplumun ve kişinin içinde yer aldığı topluluğun gelişmesine katkı yapar.
- Demokratik kurumlara güveni artırarak, daha etkin çalışmasını sağlar.

Demokrasi biçimlerinden bir diğeri de yarı doğrudan demokrasidir. Bu demokrasi biçimi, doğrudan demokrasi ile temsili demokrasinin birleşimidir. Temsili demokrasilerde halk, iktidarı seçtiği temsilcilere bırakmaktadır. Temsili demokrasilerde halk, seçtiği temsilcileri doğrudan kontrol edememektedir. Yarı doğrudan temsil modelindeyse halk temsilcileri seçer ama bu sefer iktidarı onlarla paylaşır. Halkın istek ve düşüncelerinin belirlenmesi ise; referandum, veto, halkın yasa teklif hakkı gibi yöntemlerle olmaktadır (Çam, 1999).

Siyasal katılım, 20. yüzyılın ortasından itibaren siyaset bilimi alanında kullanılan kavramlar arasında ön plana çıkmaktadır. Özellikle sanayileşme sonucu ortaya çıkan kentleşme ve modernleşme olgusuyla birlikte siyasal katılımın da geliştiği görülmektedir. Bu bağlamda Huntington ve Dominguez'e göre 'modern devleti' 'geleneksel devlet' ten ayıran temel özellik halkın siyasete katılması, siyasi kararları etkilemesidir (Huntington ve Dominguez, 1985). Lerner'e göre de modern toplumla geleneksel toplum arasındaki temel fark, modern toplumun katılmaya dayanan bir toplum olmasıdır (Lerner 1964 akt. Özbudun, 1975). Günümüzde çağdaş demokrasilerin gelişmişliği, siyasal katılımın yaygınlığı ve etkinliği ile ölçülmektedir (Kışlalı, 2002).

Modern demokrasilerde siyasal katılım salt temsil ölçütüne indirgenmemeli, yurttaşların siyasal yaşamda aktif olarak yer almaları için uygun koşullar yaratılmalıdır. Bu bağlamda Güldiken' e göre demokrasinin performansını belirleyen unsur da yurttaşların siyasete aktif katılımı, yani yurttaşlık bilincine sahip olmalarıdır (Güldiken, 1996).

Siyasal katılım kavramının günümüze kadar farklı tanımlamaları yapılmıştır. Bunlar içerisinde en kapsamlı tanımlardan biri Myron Weiner'a aittir. Bu tanıma göre siyasal katılma;

Merkezi veya yöresel devlet organlarının her düzeyinde politikaların seçimi ve kamu işlerinin yönetimini ya da siyasi yöneticilerin seçimini etkilemek amacıyla yasal ya da yasal olmayan araçlara başvuruyu benimseyen, örgütlü ya da örgütsüz, süreksiz ya da sürekli, başarı ya da başarısızlıkla son bulan tüm iradi eylemlerdir. (Weiner 1971 akt. Çam 1998).

Siyasal katılım, vatandaşların siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır (Kapani, 2008). Mahalle ya da köy yöneticisinden devleti yönetenlere kadar, çeşitli düzeylerde yapılan seçimler, siyasal katılma olgusunun yalnızca bir bölümünü oluşturmaktadır (Kışlalı, 2002). Bu tanımlamadan kavramın meraktan eyleme kadar uzanan geniş bir tutum ve faaliyet alanını kapsadığını görebiliriz. Tokgöz ise siyasal katılımı “oy vermeyi de içerecek şekilde kampanyalarda çalışma, siyasal tartışmalara girme, siyaset adamlarıyla ilişki kurma ve benzeri şekilde pek çok sayıdaki davranışsal faaliyetler” olarak tanımlamıştır (Tokgöz, 1979).

Siyasal katılımın tanımında siyaset bilimciler arasında bir uzlaşma olmasa da, siyasal katılımın nitelikleri ve hedefinin ne olduğu konusunda ortak bir eğilimin varlığından söz edilebilir. Buna göre siyasal katılmanın temel nitelikleri; “siyasal karar alma mekanizmalarında görev alacak yöneticilerin belirlenmesi” ile “bunların aldıkları ve

alacakları kararların eylem ve davranışlar¹ ile etkilenmesi” olarak öne çıkmaktadır (Dursun, 2006).

I.2.1. Seçmen Davranışı

Seçimlerin çağımızdaki uygulamalara ulaşması, asırlarca süren bir evrim sonucu gerçekleşmiştir. Seçmen, bir toplumda yasalar çerçevesinde yönetici kadroyu seçimle iş başına getirme hakkına sahip olan vatandaşa denir. Seçmenler, demokrasilerde siyasal düşünce ve tercihlerini oy kullanarak belirten kişilerdir.

Seçmen olabilmek, için birtakım şartları yerine getirmek gerekir (Karamustafaoğlu, 1970). Seçme hakkını kullanabilmek için gerekli olan bu şartları olumlu şartlar ve olumsuz şartlar olmak üzere ikiye ayrılabiliriz. Seçmenin kendinde bulunması gereken şartlara olumlu şartlar; seçimde bulunmaması gereken şartlara da olumsuz şartlar denmektedir. Olumlu şartlar: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak, seçmen kütüğünde yazılı olmak, ikametgahı bulunmak gibi şartlardan oluşur. Olumsuz şartlar ise; kısıtlı olmamak, kamu hizmetlerinden yasaklı olmamak, değişik nitelikte olumsuzluk durumları, meslek ve görevlerinin özelliklerinden ötürü oy veremeyecek olanlardan oluşmaktadır². Seçme hakkı, Türkiye’de Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanunda belirtilmiştir.

Seçmen olacak kişinin, oy kullanabilmesi için kendisinde seçme yeterliğini ortadan kaldıran yetersizliklerin bulunmaması gerekmektedir. Yani, oy verecek kimse,

---

¹Davranış; insanların ve toplumların, toplumsal olaylar karşısında gösterdikleri tepkiler ve bu tür olaylarla ilgili olarak aldıkları eylemsel tavırlar olarak tanımlanabilir (Öztekin, 2003). Siyasal davranış ise, insanların ve örgütlerin siyasal olaylar karşısında aldıkları tavırlar, gösterdikleri eylemsel siyasal katılımdır. Siyasal davranış, kişi ile siyasal yönetim arasındaki siyasal ilişkileri gösteren bir kavramdır. Daver’e (1983) göre “Siyasal davranış, vatandaşların, siyasal sistem karşısındaki durumunu ve tutumunu gösteren kavramdır”. İnsanlar toplu halde yaşadıklarından dolayı onların bütün davranışları, hükümet veya yönetimle ilgili faaliyetler üzerinde etkili olabilir. Siyasal davranışa, az veya çok, yoğun veya gevşek olmak üzere her siyasal toplulukta rastlanabilir.

² Mesela, Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanunumuzun 8. maddesinde ; “kısıtlılar” ile “kamu hizmetinden yasaklı olanların” seçme yeterliğine sahip olmadıkları belirtilmiştir.

siyasal hakları kullanma yeterliğinden yoksun olmamalıdır. Uygulamada genellikle akıl hastaları ile bazı suçluların seçme hakkından yararlanamadıkları görülür. Aynı zamanda siyasi rüşt yaşı³ da seçim yoluyla yönetime katılmada önemlidir.

Bir ülke vatandaşı olmasının kendisine sağladığı bir hak ve ödev olarak seçmenin, o ülkede görev yapacak yönetici kadrosunun belirlenmesi ile ilgili olarak seçimlere⁴ katılmayla ortaya çıkan davranışı, seçmen davranışını oluşturmaktadır (Gülmen, 1979). Gülmen'e göre seçmen davranışının önemi şu noktalardan kaynaklanmaktadır:

1. Demokratik sistemlerde vatandaşların çoğunluğunun katıldığı ve kendi düşüncesini ortaya koyduğu en önemli siyasal eylem oy vermedir.
2. Demokratik düzenlerde herkesin üstlendiği toplumsal rolleri, siyasal görevleri ne olursa olsun seçimlere katılma hakları vardır ve bu haklar bütün bireylere eşit olarak dağıtılmıştır.
3. Ulusal seçimler vesilesiyle herkese eşit etki olanağı sağlanmış, her oy eşit değere sahip olduğu gibi oy kullanma ile kullanmama davranışları etki açısından da birbirine eşit düzeyde bir ağırlığa oturtulmuştur.
4. Seçmen davranışı, hemen hemen tüm toplumlarda gözlenebilen bir olgu niteliği taşıdığından, karşılaştırmalı siyasal çalışmalarda başvurulan bir araç niteliği taşımaktadır.
5. Seçmen davranışını diğer siyasal davranışlardan ayıran önemli bir yönü nitel ve nicel değerlerle ifade edilebilme özelliğinin olmasıdır.

---

³Seçim belli bir olgunluğu gerektirir. Buna "siyasal rüşt yaşı" denir. Seçmenlik yaşı ülkelere ve zamana göre farklılık göstermektedir. Türkiye'de 1924 Anayasası erkek seçmen yaşını 18 olarak belirlemiş, 1934'te anayasa değişikliği ile kadınlara da seçme hakkı tanınca, kadın - erkek seçme yaşı 22'ye yükseltilmiştir. 1961 Anayasası seçmen yaşını öngörmemiş, 298 sayılı kanun seçmen yaşını 21 olarak düzenlemiştir. 1982 Anayasası, seçmen yaşını "yirmi bir yaşını doldurmak" olarak belirlemiş, 1987 yılında yapılan değişiklikle "yirmi yaşına giren" lerin oy kullanabileceği düzenlenmiştir. 1995 yılındaki değişiklik ile seçmen yaşı "on sekiz yaşını dolduran" olarak belirlenmiştir. Böylece anayasa hukukumuzda ilk kez kadın – erkek normal rüşt yaşı ile siyasi rüşt yaşı eşitlenmiştir (Tanör & Yüzbaşıoğlu, 2009).

⁴Seçimlerin demokratik sistemlerde daha anlamlı hale gelmesi, uygulanan seçim sisteminin sahip olduğu bazı özellikler neticesindedir. 1982 Anayasasınının 67. maddesine göre; "seçimler ve halk oylaması, serbest, eşit, gizli ve tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır" denmektedir.

6. Seçmen davranışının gerçek bir anlam kazandığı seçimler, siyasal sistem açısından belirli fonksiyonlara sahiptir (Gülmen, 1979).

Seçmen davranışından söz ederken “gönüllü (özerk)” ve “uyarılmış (mobilize)” katılıma gibi ayrıma değinilmektedir. Gönüllü ya da özerk katılım, bireyin kendisi tarafından gerçekleştirilen ve diğer birey ve kurumların etkisinin olmadığı katılımdır. Uyarılmış katılımda ise, bireyi başka bir kişi, grup ya da kurum katılma davranışına yöneltmektedir. Bu yöneltme zor kullanma yoluyla veya arkadaşlık, akrabalık gibi bağlar yoluyla da olabilir (Çukurçayır, 2006). Bu bağlamda kente çeşitli nedenlerle gelmiş olan hemşehrilerin kurdukları hemşehri dernekleri, hemşehri bağı ve dayanışması ile mobilize oya neden olmakta mıdır? Hemşehri dernekleri mobilize oyu mu çağrıştırmaktadır? Yapı ve oluşumları göz önüne alındığında hemşehri derneklerinin uyarılmış oya yöneltici olduğu söylenebilir. Konuyla ilgili yapılan araştırmalar ve sonuçları gösteriyor ki; demografik, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısı farklı olan seçmenin, siyasi davranışına etki eden faktörler de farklı olabilmektedir.

I.2.2. Siyasal Katılımın Nedenleri

Siyasal katılımın nedenlerini ele aldığımızda bunları; kişisel bağlılık, dayanışma, çıkar ve vatandaşlık duygusu olarak ifade edebiliriz. “Kişisel bağlılığa dayanan siyasal katılım” genellikle az gelişmiş ülkelerin kırsal yerlerinde, düşük sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi olan bölgelerde görülmektedir. Bu yörelerde seçmen grupları, geleneksel liderlerine kişisel bağımlılıkları sonucu siyasal katılmaya yöneltilmektedirler. “Dayanışmadan doğan katılım” ise bireyin mensubu bulunduğu sosyal gruba olan bağlılığının bir devamı olarak siyasal katılım eylemlerine girişmesidir. Üçüncü olarak “çıkara dayanan katılım”, çeşitli bireysel özendiriciler (kayıрма, iltimas ve nakdi ödemeler), yöresel topluluklara yönelik çıkarlar (bayındırlık işleri, çeşitli vaatler) ve

sektörel çıkarlar (yasa değişiklikleri, vergi düzenlemeleri vb.) etrafında şekillenen siyasal katılım türüdür. Son olarak “yurttaşlık duygusuna dayanan siyasal katılım” ise, ahlaki yükümlülük ve görev hissiyatından kaynaklanan ve kendiliğinden gerçekleşen katılım türüdür (Özbudun 1975 akt. Çadır, 2011).

I.2.3. Siyasal Katılımın Bireysel ve Toplumsal İşlevleri

Siyasal yaşamda katılımın yeri ve işlevi konusunda farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Siyasal katılım, karar oluşturma ve çıkar çatışmalarını önleyen bir uzlaşma aracı olarak ele alındığında bireysel yabancılaşmayı önlemektedir (Çukurçayır, 2006). Aynı zamanda katılım, iyi bir yönetsel sistemin kurulması ve çıkar çatışmalarının giderilmesinin de aracı olarak konuyla ilgili kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır.

I.2.3.1. Bireysel İşlevler

Kalaycıoğlu'na göre, bireysel siyasal katılım, bireylerin, kendi iradesi ile yaptığı tercihler ve verdiği kararlar sonucunda, siyasal karar alma mekanizmalarına gelecek olanları veya söz konusu mevkiilerde bulunanları etkilemek üzere yaptıkları eylem ve faaliyetlerdir (Kalaycıoğlu 1984 akt. Çadır, 2011). Katılımın bireyle ilgili işlevlerine baktığımızda bunların: eşitlik, yönetimi denetleme ve bireysel hakların korunması olduğunu görmekteyiz. Eşitlik işlevinde, yurttaşlar seçimler yoluyla ya da parti üyeliği ile eşit bir şekilde siyasal gücün oluşumuna katkıda bulunabilirler. Birey, katılım yöntemleriyle çıkarlarını, haklarını, düşüncelerini ve gereksinimlerini büyük bir oranda karar alma süreçlerine iletebilmektedir. Böylece birey kendini “daha eşit bir yurttaş” olarak görebilecektir. Bu da yabancılaşmanın aşılmasında etkili olmakla birlikte, bireyin kendisini etki edebilen bir güç olarak görmesinde önem taşımaktadır. Dolayısıyla eşitlik işlevi ancak

bireyin kendisini katılım için hazır hissettiği zaman gerçekleşebilecektir (Wickrath akt. Çukurçayır, 2006).

Yönetimi denetleme işlevine baktığımızda, siyasal gücün eylem ve işlemlerinin halk tarafından denetlenebilmesinin söz konusu olduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda bireylerin karar alma süreçlerine katılımı, hem bireysel çıkarların korunmasını hem de yönetsel boşlukların önlenmesini sağlamaktadır.

Katılımın bireyle ilgili işlevlerinden bir diğeri de bireysel hakların korunmasıdır. Bireyin karar alma süreçlerine katılımıyla elde edeceği bilgiler bireyin haklarını korumasında daha etkin olmasını sağlayabilecektir. Yurttaşın oluşumuna katıldığı eylem ve işlemlerden zarar görmesi, katılmadığı durumda göreceği zarardan daha düşük düzeyde görünmektedir. Alınan kararların oluşum sürecine katılma, kararların ne olduğu ve nasıl uygulanacağını bilmek bakımından önem taşır.

Güneş-Ayata'ya göre bireysel siyasal katılım vatandaşlık görevleri arasında sayılmaktadır (Güneş-Ayata, 1995). Bu katılım türünün en temel özelliği bireyler arası etkileşim gerektirmemesi ve yalnız olarak da yapılabilmesidir. Bireysel siyasal katılıma en iyi örnek “oy verme” davranışıdır. Bireysel siyasal katılım, objektif olarak nitelenen sosyo ekonomik statü, yaş, cinsiyet, din, eğitim, yerleşim yeri gibi faktörlerden etkilenmeye daha uygundur.

I.2.3.2. Toplumsal İşlevler

Toplumsal siyasal katılım, bireysel siyasal katılımın belirgin özelliklerinin aksine açık bir etkileşim, sosyal faaliyet gerektirmektedir (Güneş-Ayata, 1995). Milbrath'a atıfla “gladyatör faaliyetleri” olarak da adlandırabileceğimiz “toplumsal siyasal katılma”nın en temel biçimleri siyasal partilere veya siyasal derneklere üye olmak, aktif olarak

görev almak, seçimlerde aday olmak, gösteri, yürüyüş ve mitinglere katılmak vb. faaliyetlerdir.

Toplumsal siyasal katılımında kadınlar ve erkekler arasında belirgin farklılıklar söz konusudur. Bu farklılıklar sadece belli bölgeye, gruba ve topluma özel olmayıp, geleneksel toplumlardan, gelişmiş toplumlara dünyanın hemen hemen her yerinde gözlenmektedir (Altındal 2007 akt. Çadır, 2011). Güneş-Ayata'ya göre bunlardan daha da önemlisi, “kadınların kadınlar arasında siyaset yapmasına izin verilip göz yumulurken, kurumsal siyasete aktif olarak girenler varsa onlar da kadınsı işlere (sosyal refah, sağlık gibi) itilmektedir. Kadınlar büyük ölçüde siyasal karar alma mekanizmalarından soyutlanmaktadır” (Güneş-Ayata, 1995).

I.2.4. Siyasal Katılımın Düzeyi ve Biçimleri

Siyasal katılımın belli bir düzeyi ve biçimi bulunmamaktadır. Birçok biçimde ve düzeyde gerçekleşebilir. Robert A. Dahl (1963) siyasal katılımın boyutlarını; merak, ilgi, bilgi ve eylem olarak sıralamaktadır (Dahl 1963 akt. İzgi, 2005). Yani, tüm vatandaşların siyasal yaşama aynı oranda katılmaları mümkün değildir.

Bireyin gerçekleştirdiği eylemin kolaylığı ya da zorluğu katılma eyleminin sınıflandırılmasında önemli bir ölçüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Milbrath, en kolay katılma eylemlerine “izleyici davranışları”, zor eylemlere “geçiş eylemleri” ve daha zor olanlara da “gladyatör eylemleri” demektedir (Milbrath 1977 akt. Çukurçayır, 2006). Bu kapsamda gladyatör faaliyetleri, Öz'e göre, (Öz 1992 akt. Üste, 2011):

- Bir toplantı veya mitinge katılma,
- Bir parti veya aday için para yardımı yapma,
- Bir siyasal liderle veya bürokratla temas kurma şeklinde sıralayabiliriz.

Seyirci faaliyetler:

- Bir partinin rozetini veya bir adayın resmini taşıma,
- Bir başkasının siyasal tercihini etkilemek amacıyla onu ikna etmeye çalışmak,
- Oy vermek,
- Bir siyasal tartışmaya katılmak olarak sayılabilir.

Geçiş faaliyetlerini ise:

- Siyasal katılım açısından faaliyete katılamama,
- Toplumda siyasal olmayan bir tabakayı oluşturma,
- Siyasal olaylarla ilgilenmeme (Öz 1992 akt. Üste, 2011) olarak

belirtebiliriz.

Verba ve Nie'nin (1972) oluşturduğu siyasal katılma kategorileri şöyledir (akt.

Çukurçayır, 2006):

- Hiç katılmayanlar,
- Yalnızca oy kullananlar,
- Sınırlı katılımcılar,
- Grup olarak katılanlar,
- Siyasal partilerde görev alanlar.

Baykal, siyasal katılımı “yoğunluklarına göre” üç farklı düzeyde gruplandırmıştır. İlk olarak “siyasal olayları izlemek”; kitle iletişim araçları yoluyla siyasal olayları takip etmeyi, dinleyici olarak da parti kongrelerine, parti mitinglerine katılmayı ve özel temaslarda siyasi konuları tartışmayı içermektedir. İkinci olarak “siyasal olaylar karşısında tavır almak”; bir önceki katılma biçimine göre daha yoğunluklu bir katılma şeklini içermektedir. Bu düzeyde, birey, siyasal olaylar karşısında bir tutum olarak bunu çevresine açıklamak ihtiyacı hissetmektedir. Kişi, bu tavrını, gerek kitle iletişim araçlarıyla (gazetelerde yazı yazmak, radyo-televizyonda konuşmak vb.) gerekse özel temaslarıyla çevreye yaymaktadır. Son olarak siyasal katılımın en yoğun ve ileri biçimi ‘siyasal olaylara karışmak’ tır. Bu katılma biçimi; siyasal partilere veya siyasal derneklere üye olmak, aktif olarak görev almak, seçimlerde aday olmak, gösteri, yürüyüş ve mitinglere katılmak olarak kendini göstermektedir (Baykal 1970 akt. Çadır, 2011).

I.2.4.1. Siyasal Katılım Biçimleri

Siyasal eylem biçimleri temelde olağan ve olağanüstü eylem olmak üzere iki eylem biçimini içerir. Olağan siyasal katılım, seçim süreciyle, siyasal rejim tarafından konulmuş kural ve normlara uygun eylemleri içerir ve yasal sınırlar içinde gerçekleşmektedir. Olağan siyasal katılım biçimleri, Çam’ın yöntemiyle aşağıdaki gibi tablo halinde gösterilebilir:

Tablo 1: Olağan Siyasal Katılım Biçimleri

Gözlemci eylemler	<ul style="list-style-type: none"> • Siyasal uyarılara açık olmak • Oy kullanmak • Tartışmalara girmek • Başkalarını belirli bir yönde oy kullanmaya ikna etmek • Rozet takmak
Aracı eylemler	<ul style="list-style-type: none"> • Siyasal bir liderle ilişki kurmak • Bir partiye aday veya adaya parasal yardım yapmak, • Siyasal bir mitinge katılmak
Siyasal mücadeleye yönelik eylemler	<ul style="list-style-type: none"> • Seçim kampanyasında çalışmak • Faal parti üyeliği yapmak • Strateji tayin toplantılarına katılmak • Siyasal fonlar toplamaya çalışmak • Siyasal bir mevki için aday olmak • Siyasal bir mevki sahibi olmak

Kaynak: Çam 1984 akt. Kapusizoğlu, 2008.

Olağandışı siyasal katılım ise, Turan ve Kalaycıoğlu'na (1981) göre, kurulu düzenin yasal normlarının dışında ve karşısında gelişir. Bireyin siyasal amaçlarına erişmek için fiziksel güç kullanması ve bu amaçla çeşitli eylemler gerçekleştirmesi söz konusudur (akt. Çukurçayır, 2006). Olağandışı katılım biçimlerini ise;

- Bildiri yayınlamak,
- Gösteri yürüyüşü yapmak, mitingler düzenlemek,
- Zor kullanmak,
- Çete savaşı ve devrim girişimleri olarak sıralayabiliriz (Kapusizoğlu, 2008).

I.2.5. Siyasal Katılımı Belirleyen Unsurlar

Bireyin siyasal katılımını hem kişisel hem de toplumsal faktörler etkilemektedir. Özellikle gelir ve eğitim düzeyi, meslek, cinsiyet, yerleşme biçimi (köyde

veya şehirde oturma), kişilik yapısı gibi sosyo-ekonomik, psikolojik, kültürel, çevresel gibi farklı faktörlerin bu konuda önemli rol oynadığı görülmektedir (Kapani, 2004). Bu etkenlerin yanı sıra ülkenin yönetim şekli, seçim sistemi, siyasi partilerin işlerliği, demokratikleşme düzeyi, milli gelir düzeyi, kentleşme gibi toplumsal ve siyasal etkenler de siyasal katılım düzeyine etki etmektedir. Bunları sosyo-ekonomik, psikolojik ve hukuki-siyasal faktörler olarak üç farklı başlık altında değerlendirebiliriz.

I.2.5.1. Sosyo- Ekonomik Faktörler

Bir topluluğa ait olma, çevreyle ilişkilerin niteliği, çocukluk ve yetişkinlikteki sosyalleşme deneyimleri, bireyin siyasal tutum ve davranışlarını belirlemede önemli rol oynarlar. Gelir, yaş, meslek, eğitim, cinsiyet ve bulunulan toplumsal tabaka gibi etkenler, bireyin toplumsal konumunu ve siyasal davranışını etkileme ölçütleri olarak sosyal bilim araştırmalarında önemle üzerinde durulan ölçütlerdir.

Siyasi düşünceler ve siyasi kurumlar toplumdaki ekonomik ve sosyal gelişmelerden bağımsız değildir. Tarım toplumundan sanayi toplumuna, oradan da bilgi toplumuna geçişte meydana gelen üretim ilişkilerindeki değişimler siyasal düşüncelerde, kurumlarda ve örgütlenmelerde köklü değişikliklere yol açmıştır. Özellikle gelişmiş toplumlarda bireylerin siyasal hayata ve süreçlere katılımı artmış ve çeşitlenmiştir. Dahl'a göre de siyasal katılım ile sosyo-ekonomik gelişme arasında bir ilişki bulunmakta olup sosyo-ekonomik gelişme düzeyi yükseldikçe, siyasal katılım da artmaktadır (Dahl 1963 akt. Minibaş, 1996). Çukurçayır'a göre; ekonomik refah, sanayileşme, kentleşme, halkın eğitim düzeyi, kitle iletişim araçlarıyla birlikte elektronik basın-yayın araçlarının yayılması ve gelir dağılımı gibi etkenler, katılım oranında artışa neden olurlar. Kentleşme ve zenginlik düzeyi yüksek olan toplumlarda siyasal davranış ortaya koymanın yüksek olması, bu yargıyı açıklamaktadır (Çukurçayır, 2006). Bu çerçevede siyasal katılımı

belirleyen sosyo-ekonomik faktörler cinsiyet, yaş, eğitim, meslek, aile, yerleşim yeri, gelir düzeyi gibi alt başlıklarda incelenecektir.

I.2.5.1.1. Cinsiyet

Bütün toplumlarda cinsiyete bağlı olarak kadınlar ve erkekler arasında farklılaşan roller ve davranışlar siyasal katılıma da yansımaktadır. Çeşitli ülkelerde yapılan araştırmalarda erkeğe özgü olarak toplumların tanımladıkları rolün “eğitim, başarı, çalışkanlık, kontrollü saldırganlık, girişkenlik” gibi öğeleri içerdiği, bu öğelerin aile ve ev çevresi dışındaki etkinlikler için önem taşıdıkları üzerinde durulmaktadır. Diğer yandan kadına özgü olarak nitelenen rolün ise aile, ev, akrabalık grubuna yönelik bütünleştirici ve uyarlamacı eğilimleri olan, ancak mesleki başarıya yönelmeyen ve dış dünyaya ilişkin olmayan birtakım özelliklere sahip olduğu bulunmuştur (Çukurçayır, 2006).

Lane'e (1959) göre kadının rolü hakkında toplumda yaşayan imaj onların siyasal davranışlarındaki farklılığa yol açmaktadır. Bu imaja göre “siyaset erkek işidir”. Kadının meslek sahibi olarak, iş piyasasında toplumsal yaşama katılması normal karşılanırken siyasal hayata katılma girişimi yadsınmaktadır (Lane 1959 akt. Çadır, 2011). Bu durumun oluşmasında kadınların siyasal haklarını geç kazanmasının etkisi olduğu bir gerçektir. Ayrıca kamusal alanda ve siyasetin kendi içinde olan ‘iktidar ilişkileri’, kalıplaşmış cinsiyet rollerinin etkisiyle ‘erkeklere bırakılması’ gereken bir alan olarak görülmektedir (Baykal 1970 akt. Çadır, 2011).

Cinsiyetin siyasal davranış üzerindeki etkisine bakacak olursak, kadınların erkeklere göre siyasal davranış faaliyetlerine daha az katıldıkları gözlenmiştir. Cinsiyet ve siyasal davranış arasındaki ilişkiyi belirten üç hipotez ileri sürülebilir: İlk olarak, cinsiyet rolleri, siyasal davranışı, toplumsal statü ve sosyo-ekonomik statü üzerindeki etkisi

dolayısıyla belirler; yani, kadınlar erkeklere oranla daha düşük bir sosyo-ekonomik statüde buldukları için siyasal yaşamda daha az etkin olurlar. İkinci olarak, kadınlar düşük sosyo-ekonomik statüleri dolayısıyla, erkeklere oranla kitle iletişim araçlarından daha az yararlanırlar, ayrıca siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal etkinlik ve örgütsel üyelik bakımından da siyasal yaşamda daha az etkin olurlar. Üçüncü olarak, kadının, özellikle toplumun ondan aile ve eve yönelik bir rol beklentisi olması halinde, siyasal davranma gibi aile dışı ve kadın için toplumun yadsıdığı davranışları gerektirebilecek eylemlerle dolu bir yaşam biçimine sahip olması, erkeklere oranla daha zor olduğu için siyasal yaşamda kadınların fazla bir etkinliği olmaz. Bu sebeplerden dolayı, kadınlar, oy vermek gibi fazla zaman ve enerji harcamayı gerektirmeyecek ve aile üyeleriyle birlikte yerine getirilebilecek siyasal davranış türlerine daha sık başvururlarken, hükümet ve bürokrasi ile ilgili işlerde daha çekingen davranırlar (Çukurçayır, 2006).

Günümüzde ise bu olgu değişmiştir. Kadınlar artık siyasal hayata daha ilgili olmuşlardır. Kamusal alanlarda faaliyet göstermişlerdir. Eğitim düzeyinin yükselmesiyle beraber siyasal katılma oranı da yükselmiştir.

I.2.5.1.2. Yaş

Yaş, siyasal katılım düzeyini etkileyen önemli unsurlardan biridir. Bireylerin yaşadıkları zaman dilimi, onların siyasete bakışı, siyasal katılım açısından önemli bir göstergedir. Örneğin 1968 Kuşağı ile 1990'lar kuşağı farklı yönelimlere sahip olmakla birlikte siyasal katılım düzeyleri de farklıdır.

Hemen hemen tüm toplumlarda 16-20 yaş arasındaki gençler her düzeyde politikaya ilgi duymamaktadır. Bunun nedenleri arasında; bu yaş grubundaki gençlerin bekarlık, işsizlik, eğitim, meslek edinme gibi sebeplerden sürekli yer değiştirmeleri ve

herhangi bir örgüte üye olmamaları gösterilmektedir. İlerleyen yaşlarla birlikte kazanılan deneyim, bilgi birikimi, yerleşmiş düzen, meslek ve statü gibi etkenlerle birlikte siyasal katılım da artış gözlenmektedir. Bu bakımdan siyasal ilgi ve bilgi yaş ilerledikçe artmakta, 25-45 yaş arasındaki orta yaş grubunda en yüksek düzeye ulaşmaktadır. Orta yaş grubundaki insanların sorumluluk bilincine sahip, dünya görüşleri belirginleşmiş, toplumsal ve siyasal olayları yorumlama yetisini kazanmış kimseler olmaları nedeniyle en yüksek siyasal katılım 25-45 yaş grubunda görülmektedir (Öztekin, 2003). Siyasal katılım, 45 yaşından sonra düşerek 65 yaşından sonra en alt düzeye inmektedir (Tekeli 1999 akt. Çadır, 2011). Öztekin bu durumun nedenini, bireylerin beklentilerinin azalmasına ve siyasal katılımında bulunmalarının kendi hayatlarında değişiklik yaratmayacağına inanmalarına bağlamaktadır (Öztekin, 2003). Kalaycıoğlu ise bu durumu şu şekilde ifade etmiştir (Kalaycıoğlu, 1983):

1. Gençlerin geleneksel siyasal davranış türlerine daha az ilgi gösterecekleri beklenir. Bunun yanında, gençlerin güçlü ve geleneksel yapılara karşı olan ideolojilere daha çok yakınlık duydukları gözlemlenmiştir.
2. İlerleyen yaşla birlikte bireyin siyasal tercihleri yerine oturmakta ve etkilenebilirliği azalmaktadır. Dolayısıyla, yaş ilerledikçe siyasal davranış da artar.
3. Yaş, diğer siyasal kaynaklardan olan meslek statüsü ve sosyo-ekonomik statü üzerinde de etkili olabilir. Yaş, doğrudan doğruya siyasal davranışı etkilediği gibi, siyasal davranış üzerinde etkisi olabilecek diğer siyasal etkenler aracılığıyla da siyasal davranışı etkileyebilir.

Genel olarak değerlendirmek gerekirse siyasal katılımın gençlerde düşük olduğu, 25-45 yaş grubunda en yüksek düzeye ulaştığı, 45'ten sonra ilgi ve katılımın yavaş yavaş düşerek, 65 yaşından sonra en alt düzeye indiği söylenebilir.

I.2.5.1.3. Eğitim

Eğitim; genel anlamıyla, toplumdaki mevcut değerlerin, bilgilerin ve hünelerinin yetişen kuşaklara iletilmesi ve kazandırılması sürecini ifade etmektedir (Kapusızoğlu, 2008). Eğitim sosyal bir olgudur ve kişilerin siyasal olaylarla ilgili bilgi edinmelerini, o bilgileri yorumlamalarını, kendi toplumsal durumları ve sorunlarıyla bağlantı kurmalarını sağlar ve bunun sonucu olarak da kişilerin siyasal katılımlarını artırır. Ancak eğitim düzeyinin büyük ölçüde gelir düzeyine bağlı olduğu da unutulmamalıdır. Alt gelir grupları genellikle düşük bir eğitim düzeyinde bulduklarından siyasete olan ilgisizliklerini bu iki etkene bağlayabiliriz (Kışlalı, 2010).

Eğitim, üretken ve kaliteli bir yaşamın önkoşuludur. Eğitim, bireyin siyasal olarak “toplumsallaşması” açısından büyük önem taşımaktadır. Turan’a (1987) göre “eğitim gören bir kimse, siyasal sistem hakkında daha çok bilgiye sahip olması dolayısıyla, siyasal faaliyetlerde bulunmak için kendisini daha yetenekli ya da hazırlıklı hissedebilir” (Turan 1987 akt. Çadır, 2011). Eğitim düzeyinin artmasıyla birlikte siyasete olan ilgi de artmakta; siyasi gelişmeleri takip etme, olaylar hakkında yorum üretme, siyasi fikir ve eylem üretme ortaya çıkmaktadır.

Almond ve Verba’ya (1965) göre eğitim düzeyi yüksek bireyler;

- Siyasal organların birey üzerindeki etkisinden daha çok haberdardır.
- Siyasal olayları ve seçim kampanyalarını daha çok izler.
- Siyasal konularda daha çok bilgi sahibidir.
- Fikir sahibi olduğu siyasal konular daha çeşitli, siyasal ilgi alanı daha geniştir.
- Siyasal konuları daha sık konuşur.

- Siyasal konuları serbestçe konuşabileceği kimseler daha çeşitlidir.
- Siyasal organları etkileme bakımından kendisini daha güçlü görür (Almond & Verba 1965 akt. Öztekin, 2003).

Sonuç olarak, eğitim seviyesi yükseldikçe siyasal katılım oranı artmakta, eğitim seviyesi düştükçe de siyasal katılım oranı düşmektedir. Eğitim düzeyi, bireyin siyasal tercihlerini bilinçli olarak yapmasında önemli bir rol oynamaktadır.

I.2.5.1.4. Meslek

Meslek, bir anlamda parayı kazanma biçimidir. Ancak aynı gelir grubundakiler arasında bile, siyasal katılım mesleklere göre farklılık gösterebilmektedir. Bu kapsamda en etkin siyasal katılım genellikle serbest meslek gruplarında görülmektedir. Aynı zamanda iş çevresi de siyasal katılma açısından önem taşımaktadır. Özellikle eğitim düzeyinin düşük olduğu ve aile etkisinin azaldığı durumlarda, iş çevresinin etkisi artmaktadır (Kışlalı, 2010). Bazı meslekler siyasal katılmayı arttırıcı yönde etkide bulunurken bazıları sınırlandırıcı yönde etkide bulunmaktadır. Mesleklerin birbirini etkileme ve dayanışma düzeyi siyasal katılım üzerinde etki göstermektedir. Kişinin mesleği siyasal davranışını ve siyasal katılımını şu yollarla etkileyebilir:

* Meslek, bireye, siyasal önemi olabilecek yetenekler ya da ustalıklar kazanma imkanı verebilir. Örneğin avukatlık, öğretmenlik, gazetecilik gibi mesleklerin siyasal yaşam içinde aktif görev aldıkları görülmektedir. Bunların aksine el emeği kullananların, basit sekreterlik işleri yapanların, ev kadınlarının siyasal ilgiyi yükseltecek işler yapmaması sebebiyle düşük siyasal katılım gösterdiği görülmektedir.

* Meslek, bireyi belli bir siyasal görüşü olan insanlarla bir araya getirerek siyasal etkileşim içine sokabilir. Örneğin, işin teknik mahiyeti nedeniyle maden işçileri

yerleşim yerleri dışında uzun süreler bir arada kalmaktadırlar. Bu süre içinde birbirleriyle etkileşim içinde bulunmaktadırlar. Maden kasabalarının (örn. Zonguldak) yüksek oranlarda oya katılmasının sebeplerinden biri de budur.

* Bireyin mesleği, hükümetin politikaları ile menfaat ilişkisi içinde olabilir. Resmi politikanın oluşturulması ve yürütülmesi sürecinde görev alan bazı meslek mensuplarının siyasal olayları zorunlu olarak izlemek durumunda kaldığı görülmüştür. Örneğin, bürokratların yüksek oranda siyasal yaşama katıldıkları gözlemlenmektedir. Ayrıca hükümet politikalarını yakından takip etmek durumunda olan iş adamları ve çiftçilerin de yüksek oranda siyasal yaşama katıldıkları görülmektedir.

* Mesleği icabı bireyin sahip olduğu rol kişiyi kolayca siyasal hayata geçirebilir. Bazı mesleklerin gerektirdiği müzakerecilik, tarafların arasını bulma, insanlarla iyi geçinme gibi nitelikler bireylere siyasal yaşam açısından gerekli özellikleri sağlamaktadır. Örneğin, avukatların siyasal yaşamın en aktif meslek gruplarından biri olmasında bu niteliklere sahip olması yatmaktadır (Baykal 1970 akt. Çadır, 2011).

Meslek örgütleri, dernek ve sendikaların çatısı altında toplanan bireylerin siyasal katılım düzeylerinin de yüksek olduğu görülmektedir. Söz konusu kuruluşlar doğrudan siyasal örgütler içinde yer almasalar da pek çok siyasal konuda açık bir tavır sergilemekte ve gerçekleştirdikleri etkinliklerle üyelerine bu tavrı empoze etmektedirler. Bu durum üyelerin siyasal katılımını olumlu olarak etkilemektedir (Öztekin, 2003).

Meslek, aynı zamanda bireyin sosyal statüsünü gösteren bir ölçüttür. Bireyin yaşadığı çevre ve almış olduğu eğitim gibi değişkenler, bireyin elde edeceği mesleği belirlerler. Bireyin toplumsal statüsü yükseldikçe, kamusal politikalara ilgi düzeyi de artar. İlişki kurma açısından, daha zor siyasal davranış türleri olarak görülen hükümet ve

bürokrasiyle ilişkiler, yüksek statülü meslek sahiplerince daha çok kullanılır. Bu gruptakiler, oy verme, siyasal ve toplumsal sorunları çevrelerindekiyle tartışma gibi etkinlikleri, diğerlerine oranla daha kolay ve sık gerçekleştirirler. Sonuçta, birey kariyer yaptıkça örgüt üyeliği ve etkinliği artmakta, siyasal bilgisi ve ilgisi de, siyasal etkinliklerle birlikte fazlalaşmaktadır (Çukurçayır, 2006).

I.2.5.1.5. Aile

Ailenin çocuğun eğitiminde ve dolayısıyla da temel tutumlarının oluşumundaki yeri ve önemi oldukça fazladır. Özellikle siyasal ilgi düzeyinin yüksek olduğu ailelerde, çocuğun da ailesinin eğilimlerinden etkilenmesi doğaldır. Anne ve babanın eğitim düzeylerinin yüksek olduğu ailelerde bu etkinin daha belirgin olması beklenebilir. Ama tersi durumlarda özellikle de çocuğun yükseköğrenim yapması halinde, çocuk üzerindeki aile etkisi azalacaktır.

Ülkemizde seçmen davranışında ailenin etkisi oldukça yüksektir. Davud Dursun (2003) bir makalesinde bu durumu şöyle aktarmaktadır;

...siyasi partileri tercih ederken genellikle fazla rasyonel davranmaz, kendi menfaatlerini uzun vadeli düşünmez ve daha çok ideolojik kalıplar içerisinde karar verir şeklinde bir genel kanaat mevcuttur. Hatta siyasi parti tercihlerinin bir tür spor takımı tutar gibi algılandığı, takım tutar gibi partilerin benimsendiği yaygın bir kanaattir. Parti tercihinin aile boyu devam ettiği, adeta babadan oğula intikal ettiği ve bir miras gibi sürdürüldüğü kanaati vardır (Dursun 2003 akt. Kapusizoğlu, 2008).

Siyasal katılımı etkileyen faktörlerden biri olan ailenin yapısı siyasal katılımı etkilemektedir. Buna göre, genellikle geniş ailelerin bireyleri çekirdek ailelerin bireyelerine göre siyasete daha az katılmakta ve daha az ilgi duymaktadırlar. Çünkü geniş aile bireyelerinin aileden aldıkları siyasal kültürleri, onların siyasete katılma eğilimlerini zayıflatmaktadır (Öztekin, 2003).

I.2.5.1.6. Yerleşim Yeri

İnsanların yaşadıkları yer ile siyasal katılımları arasında bir ilişki söz konusudur. Kırsal veya kentsel alanda yaşayan bireyler farklı sosyo ekonomik faktörlerden etkilenmekte ve bu durum siyasal katılımlarına yansımaktadır. Kentte yaşayanların, kırsal kesimde yaşayanlara oranla daha iyi eğitim ve haberleşme imkanlarına sahip oldukları, toplu iş yerlerinde çalıştıkları, gönüllü kuruluşlara üye oldukları düşünülerek, bu faktörlerin onları siyasal davranışta bulunmaya yönlendirdiği iddia edilmektedir. Yani, şehir hayatı bireylerin siyasal hayata daha aktif katılabilmeleri için gerekli imkanları ve kaynakları sunmaktadır. Bunun sonucu olarak da, şehir merkezlerinde yaşayanların kırsal kesimde yaşayanlara oranla daha sıklıkla siyasal hayata katıldıkları belirlenmiştir. Ancak bunun istisnalarıyla da karşılaşmaktadır. Bazen siyasal davranış ortaya koyma oranı kırsal alanda kentlere göre çok daha yüksek olabilmektedir.

Kentleşme⁵, siyasal katılımı önemli ölçüde etkiler. Çünkü örgütlü demokrasi kentsel yaşamın bir ürünüdür. Antik Yunan'da yurttaşın ortaya çıkışı ve demokrasi kentlerle birlikte görülen bir gelişmedir. Kentte yoğunlaşma yüksektir. Toplumsal etkileşimin farklılaşması, yoğun iletişim ve grup dinamikleri kente özgü niteliklerdir ve bunlar kentlilerin siyasal yaşama daha fazla katılımını sağlarlar (Çukurçayır, 2006). Bu kapsamda, kentlerde bir arada olmak ve kültürlerini kentte yaşatmaya çalışan hemşehri dernekleri için bunu söylemek mümkündür.

Buna karşılık, “topluluğun zayıflaması” olarak nitelendirilen yaklaşıma göre, şehir hayatı “topluluk” yapısını zayıflatmakta ve bu yüzden kentte siyasal katılım düzeyi

---

⁵Kentleşmenin ekonomik ve toplum yaşamındaki değişimlerden doğduğunu söyleyen Keleş, kentleşmeyi; “sanayileşme ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi süreci” şeklinde tanımlamıştır (Keleş 1993 akt. İzgi, 2005).

düşmektedir. Kentsel yaşamın ortaya çıkardığı karmaşık ve bireyi ikinci plana iten ilişkiler, toplumsal ve siyasal uzmanlaşma karar alma sürecinde bireyin etkinliğini azaltırlar ve siyasal katılımı zorlaştırırlar (Kalaycıoğlu 1984 akt. Çukurçayır, 2006).

Kentteki katılma daha bağımsız ve bilinçli iken, kırsal kesimdeki katılma çoğunlukla bağımlıdır. Kırsal kesimle kentsel kesim arasında siyasal davranışlar açısından görülen büyük farklılaşmanın nedenlerini teker teker ele almakta yarar var. Eğitim düzeyinin düşüklüğü, dine ve törelere bağlılık, uğraşlar ve yaşam biçimi arasındaki benzerlik, yüz yüze iletişimin egemen oluşu, dayanışma duygusunun güçlü olması ve kaderci eğilimlerin belirginliği, kırsal kesim topluluklarının temel özelliklerini oluşturmakla birlikte siyasal davranışı etkiler. Küçük yerleşim birimlerindeki, aile ilişkileri ve dayanışma, ağa ve benzeri toplumsal güçlerin etkisi kişinin bağımsız katılımını zorlaştırmaktadır. Kışlalı'ya göre, Türkiye'de her zaman kırsal kesimdeki seçime katılma oranının kentsel kesimlere göre yüksek oluşu bu nedenden kaynaklanmaktadır (Kışlalı, 2010). Kırsal kesimdeki kitle, kamuoyu önderlerinin gösterdiği yönde güdümlü olarak harekete geçirilebilmektedir. Ancak bu durum zamanla ekonomik yapıya bağlı olarak değişim gösterebilir. Sonuç olarak siyasal katılım "oy verme" davranışına indirildiğinde kırsal alanlarda siyasal katılımın (bireysel siyasal katılım) niceliksel olarak daha fazla olduğu; ancak "oy verme" davranışının ötesinde toplumsal siyasal katılım olarak düşünüldüğünde kentsel alanlarda siyasal katılımın niteliksel olarak daha yoğun yapıldığı söylenebilir.

I.2.5.1.7. Gelir Düzeyi

Gelir ve siyasal katılımı ilgili yapılan çalışmalar, bu iki değişken arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Birçok siyaset bilimci gelirin artmasıyla bireylerin siyasal ilgilerinin artacağını belirtmektedir. Düşük gelir grubundaki insanlar sadece seçimlere

katılma eğiliminde bulunurken, yüksek gelir grubundakiler, daha üst düzeydeki katılma türleriyle de ilgilidirler. Diğer bir ifade ile, alt gelir grubundaki kişilerin üst gelir grubundaki kişilere kıyasla siyasete daha az ilgi duydukları, katılımlarının düşük olduğu hatta bazen de tamamen yok olabildiği gözlemlenmektedir. Bu durumun nedeninin alt gelir grubundaki kişilerin “öncelikli-temel ihtiyaçlarını” karşılama mücadelesi vermesi ve bireysel-ailevi sorunların dışında yer alan sosyal alandaki sorunlara karşı ilgisiz kalmasıdır. Bu bakımdan gelir seviyesi yükselen bir toplumun siyasal katılım düzeyinin de artacağı, eğitim seviyesi yükselen ve geliri artan bireylerin siyasi faaliyetler içinde daha fazla görev almak isteyeceği ve özgüvenlerinin de artacağı söylenebilir (Gücük 2006 akt. Çadır, 2011).

Türkiye’de oy verme oranı bakımından gelir ve siyasal davranış ilişkisine bakıldığında, köylerdeki oy verme oranının genel olarak kentlerdekine oranla yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Gelir bakımından kendine yeterli olmayan yerleşmeler olan köylerdeki bu durum, gelir-siyasal davranış ilişkisinin çok da belirleyici olmadığını göstermektedir (Baykal 1970 akt. Çukurçayır, 2006). Sosyo-ekonomik düzey ile siyasal katılım arasında bazen ters yönlü bir ilişki olsa da genel olarak gelir artışının siyasal katılımı arttırdığı yaygın olarak kabul görmektedir.

I.2.5.2. Hukuksal ve Siyasal Faktörler

Siyasal katılımı etkileyen faktörlerden biri de siyasal ve hukuki yapının düzenlediği ‘siyasal katılım ortamı’dır. Bütün siyasal rejimlerde siyasal süreçlerin işleyişi ve vatandaşların bu sürece katılmaları belli kurallara ve normlara bağlanmıştır. Siyasal katılımın oluşması için hukuki bir çerçevenin varlığı ve vatandaşların sürece katılması için önceden tanımlanmış belli kuralların olması şarttır. Başta uluslararası metinler, anayasalar ve kanunlar olmak üzere çeşitli hukuki metinlerde siyasete belli sınırlar çizilmektedir. Vatandaşların siyasal sürece nasıl katılacakları, ne gibi sorumluluk ve haklara sahip

oldukları, siyasal haklarını kullanırlarken hangi normlara uymaları gerektiği gibi hususlar yasalarca düzenlenmiş; oy verme, seçme ve seçilme hakkı belli sınırlara bağlanmıştır (Dursun, 2006).

1982 Anayasası'nın 'seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları' nı düzenleyen 67. maddesinde tüm vatandaşlara siyasal katılım hakkı tanınmıştır. Ancak hem seçme hem de seçilme açısından bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu sınırlamalar şunlardır: "Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir". Anayasa'nın 67. Maddesinde "On sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halkoylamasına katılma haklarına sahiptir. Bu hakların kullanılması kanunla düzenlenir" denilerek on sekiz yaşını doldurmuş bireylerin seçme ve halkoyuna katılma hakkı olduğu; 76. Maddesinde "Yirmi beş yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir" ibaresiyle yirmi beş yaşını dolduran kişilerin milletvekilli seçilebileceği hükme bağlanmıştır. Yaşa ilişkin düzenlemelerin yanında bazı özel kısıtlamalar da bulunmaktadır. Yine 67. Maddede "Silah altında bulunan er ve erbaşlar ile askeri öğrenciler, (Ek ibare: 3/10/2001- 4709/24 md.) taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler oy kullanamazlar." denilerek silah altında bulunan erlerin ve belli suçlardan dolayı hüküm giymiş kişilerin oy kullanamayacağına ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Bu bakımdan hukuki düzenlemelerin siyasal katılım üzerinde belirleyici ve yönlendirici bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Uluslararası platformda ise, başta "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi" olmak üzere insan haklarına ilişkin çeşitli uluslararası metin ve anlaşmalarda ulusal düzeyde siyasal katılım ortamının oluşturulması zorunlu kılınmaktadır. Bu bağlamda İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin 21. maddesi konuyla ilgili şunları söylemektedir:

1. Her şahıs, doğrudan doğruya veya serbestçe seçilmiş temsilciler vasıtasıyla, memleketin kamu işleri yönetimine katılmak hakkını haizdir.
2. Her şahıs memleketin kamu hizmetlerine eşitlikle girme hakkını haizdir (Birleşmiş Milletler [BM], 1952).
3. Halkın iradesi kamu otoritesinin esasıdır; bu irade, gizli şekilde veya serbestliği sağlayacak muadil bir usul ile cereyan edecek, genel ve eşit oy verme yoluyla yapılacak olan devri ve dürüst seçimlerle ifade edilir (BM, 1949).

Siyasal katılımı etkileyen önemli unsurlardan biri de siyasi sistemin yapısıdır.

Her siyasi sistemde kimin siyasi sürece hangi düzeyde katılabileceğine ilişkin kayıtlar vardır. Eğer siyasi sistem kişinin hak ve özgürlüklerini kullanmasına imkan tanıyorsa, hukukun üstünlüğü ve demokratik normlar benimsenmiş ise, bireylerin siyasi katılımı olumlu yönde etkilenmektedir. Bu bakımdan demokratik sistemlerle totaliter sistemler, çok partili sistemlerle tek partili sistemler arasında bireylerin siyasi katılımı anlamında önemli farklar bulunmaktadır (Hasırcı, 2008). Ayrıca mevcut parti sistemi ve seçim sisteminin de siyasi katılım biçimi ve düzeyi üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır. Seçim alanının il ya da dar bölge olarak belirlenmesi, ülke veya bölge barajı uygulamaları bireylerin siyasi katılımına etki etmektedir (Altındal, 2007).

Partiler arasında rekabet ortamının yoğun olarak yaşanabildiği parti sistemleri ve bu duruma elverişli bir seçim sisteminin siyasi katılma üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmektedir. Her şeyden önce etkili katılım için, birbirleriyle mücadele eden siyasi partilerin varlığına ihtiyaç vardır. Ayrıca bu partiler arasında yoğun bir yarışmanın ve bundan kaynaklanan, vatandaşları siyasi faaliyete bulunmaya teşvik eden bir çalışmanın olması gerekir. Bu çerçevede siyasi partilerin seçim dönemlerinde düzenlemiş oldukları kampanya faaliyetleri ve bu kısa dönemlerin haricinde uzun bir süreci kapsayan siyasi toplantılar, miting gibi faaliyetler katılımı teşvik etmektedir.

Örgütlenmeye ilişkin yasalar da siyasal katılım ile yakından ilişkilidir. Bazı sistemlerde örgüt kurmak izne bağlıdır. Özellikle, siyasal partilerin bir ülkenin hukuk yapısı içinde ele alınışı katılmayı etkileyebilir. Örneğin partilerin seçime katılabilmesi için belirli bir örgütlenme yaygınlığına erişmesi koşulu, dar bölgelere bağlı kalan eğilimlerin siyasal ifadesini kısıtlayabilmektedir. Toplu gösteri ve yürüyüş, ifade özgürlüğü ve benzeri temel hakların kullanılmasıyla örgütlenme hakkının önüne çeşitli engeller konulabilmektedir. Bazı toplumlarda dini, etnik, bölgesel, sınıfsal temelli örgütlenmelere izin verilmemekte; kimi örgütlenmeler önceden izne tabi tutulmakta veya bazı teminatları gerekli kılmaktadır. Buna benzer sınırlamaların getirilmesi siyasal katılımı olumsuz yönde etkilemektedir (Dursun, 2006).

I.2.5.3. Psikolojik Faktörler

Siyasal katılım düzeyini, sosyo-ekonomik faktörlerin yanında psikolojik faktörler de etkilemektedir. Sosyo-ekonomik koşulları aynı olan bireylerin farklı siyasal davranışlar sergilemeleri, kişi psikolojisinin siyasal davranışa etki ettiğinin bir göstergesidir. Bireylerin siyasal davranışlarını etkileyen psikolojik etkenlerin: etkenlik duygusu, siyasal ilgi, vatandaşlık görevi duygusu, sosyal girişkenlik, güven duygusu, çıkar elde etme duygusu, psikolojik baskı, empati, yabancılaşma gibi duygulardan oluştuğu ve her birinin farklı etkiler yarattığını söylemek mümkündür.

“Siyasal ilgi”, kişinin ülkesindeki siyasal hayata, siyasal faaliyetlere ve siyasal gelişmelere karşı duygu ve tutumunu ifade etmektedir (Kalaycıoğlu 1983 akt. Çadır, 2011). Siyasal ilgi aynı zamanda; siyasal alanın yapısını, işleyişini ve siyasal kararların alınma biçimlerini sürekli ve düzenli olarak izlemeyi anlatan ve siyasal olayları anlamayı kolaylaştıran bir kavramdır. Siyasal ilgi derinleştikçe siyasal katılım da bir artış gözlemlenmekte ve birey daha karmaşık katılma biçimlerine yönelmektedir. Örneğin, oy

verme davranışı, çok yoğun bir siyasal ilgiyi gerektirmez, ancak bürokratik yapıyı anlama ve işleyişine müdahale etme düşüncesi yoğun bir siyasal ilgi gerektirir (Kalaycıoğlu 1983 akt. Çukurçayır, 2006). Siyasal ilgiyi geliştiren, artıran faktörler ise; “şehir hayatı”, “kitle iletişim araçlarının yayınlarını izleme” ve “sosyo-ekonomik statü” olarak kabul edilmektedir.

Hemen her birey yaşantısında “psikolojik baskılar” la karşılaşır. Bu baskılar düşüncelerini, kararlarını ve hatta siyasal davranışlarını da etkileyebilir. Acaba hemşehrilik duygusunun seçimlerdeki siyasal tercihlerde önem taşıdığını söyleyebilir miyiz? Bu tür bir baskının siyasal davranış alanındaki sonuçları ne olabilir? Kişiler siyasal tercihlerini kendilerine daha yakın gördükleri ve varolan sorunlarını çözümlenebileceğine inandıkları hemşehrilerinden yana mı kullanacaklardır? Eğer bireyin hemşehrisi onun istek ve beklentilerine cevap veremezse ne olacaktır? Böyle bir durumda kişiler günlük yaşamlarında önem kaybeden ‘hemşehri dayanışması’ nı bir kenara mı iteceklerdir? Bu ve buna benzer sorularla ilgili siyasal katılım ve hemşehrilik ilişkisi daha sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Bireyin siyasal davranışını belirleyen psikolojik faktörler arasında ‘çıkar duygusu’ da önem taşımaktadır. Sözelimi bir iş adamı, özel girişime yatkın bir siyasal partiyi mesleki çıkarına uygun bulduğu için destekleyebilir. Bu iş adamının kimlerle arkadaşlık ettiğini, düzenli etkileşimde bulunduğunu, hangi derneklere üye olduğunu, hangi yayınları okuduğunu inceleyecek olursak büyük olasılıkla bunların, bireyin siyasal tercihini destekler nitelikte olduğunu görürüz (Turan 1987 akt. Gümüş, 2006).

Siyasal katılmayı etkileyen psikolojik faktörlerden bir diğeri de “siyasal etkinlik duygusu” dur. Siyasal etkinlik, kişinin kendi eylem ve davranışı ile çevresine ve olayların akışına etkide bulunabileceği inancını taşıyıp taşımadığını ifade eden bir

kavramdır (Çukurçayır, 2006). Bu duygu, bireyin sistemi kendi yararına çalıştırabileceği düşüncesiyle harekete geçmesidir. Siyasal etkinlik duygusunun zayıf ya da güçlü oluşuna göre siyasal katılma da düşmekte veya artmaktadır. Yoğun bir siyasal etkinlik duygusu, siyasal katılmayı sağlamakla birlikte, siyasal bilgilenmeyi de artırmaktadır.

Etkinlik duygusunun yanında ‘sosyal girişkenlik’ duygusu da siyasal katılımı da önemlidir. Bazı bireyler diğerlerine göre daha girişken ve aktif özelliklere sahipken, bazıları ise tam tersine daha içe kapalı ve çekingendirler. Sosyal girişkenliği yüksek bireylerin siyasal hayata daha çok katıldıkları gözlenmektedir. Baykal’a göre de sosyal girişkenlik niteliğine sahip kimselerin siyasal yaşama girmesi, özellikle sosyal temas gerektiren siyasal faaliyetlerde bulunma olasılığı daha yüksektir (Baykal 1970 akt. Çadır, 2011).

Siyasal katılmayı etkileyen psikolojik faktörlerden bir diğeri de ‘vatandaşlık duygusu’ dur. Bireyin etkili olup olmayacağını düşünmeksizin siyasal sürece katılmasının bir vatandaşlık görevi olduğunu düşünmesi, o bireyin siyasal katılımını da olumlu olarak etkilemektedir. Bu bakımdan genellikle vatandaşlık sorumluluğuna sahip kimseler, siyasal yaşamın her düzeyinde daha aktif olmaktadır (Baykal 1970 akt. Özbudun, 1975).

Siyasal katılmayı olumsuz olarak etkileyebilecek psikolojik değişkenler de mevcuttur. Bunları yabancılaşma, anomi ve sinizm olarak sıralayabiliriz. ‘Yabancılaşma’, bireyin siyasal sistemden en genel şekli ile kopmasıdır. Bu kopma siyasal sistemin birey için bir anlam ifade etmez, onun gerçek ihtiyaçlarına cevap veremez, onun kendisini gerçekleştirmesini engeller bir duruma düşmesi halinde ortaya çıkabilir. Böyle bir gelişme bireyin kontrolü dışında kendiliğinden olabileceği gibi, bireyin bilinçli bir kararı ile de gerçekleşebilir. Yapılan araştırmalar sonucunda “siyasal yabancılaşma” nın farklı anlamları ortaya çıkmıştır. Örneğin Olsen, siyasal yetersizlik ve tatminsizlik farkını ortaya

koymuştur. Lane ise, üç tutumdan oluşan bir tanımdan söz ediyor (Lane 1962 akt. İzgi, 2005):

- 1- Ben siyasal yaşamın nesnesi değil öznesiyim;
- 2- Hükümet işleri benim çıkarlarım doğrultusunda yürütmüyor, şu halde o benim hükümetim değildir;
- 3- Kararların oluşturulması biçimini benimsemiyorum, oyunun kuralları eşitsiz ve haksızdır. Bu öneri ölçütlerden siyaset bilimi araştırmaları için çok değerli iki tutumu çıkarmak olanaklıdır. a) iktidar desteği ya da yergisi; b) sistem desteği ya da yergisi.

İlk kez Durkheim tarafından kullanılan ve ‘sosyal edilgenlik’ olarak da kaynaklarda adı geçen “anomi” ise; olayların üzerinde etkili olma ümidinin tamamen kaybedildiği, güçsüzlük ve normsuzluk durumlarının bir arada bulunmasıyla değer ve inanç eksikliği veya karışıklığı olarak tanımlanmaktadır. Kavram, genel bir değer, inanç ve istikamet yokluğu ya da karışıklığını ifade etmektedir (Gümüş, 2006).

‘Bireysel soyutlanma’ olarak da geçen “sinizm” ise, siyasal hayata karşı takınılan olumsuz bir tavidir. Bu tavrın ayırıcı unsurları; güvensizlik, şüphecilik ve düşmanlıktır. Sinist kişiyi diğerlerinden ayıran özelliği, siyasal sistemden kopması değil, sisteme karşı kökten olumsuz bir tavır takınmasıdır. Soyutlanmış kimsenin hiçbir siyasal sisteme olumlu bir yönelimi yoktur (Çukurçayır, 2006).

Psikolojik faktörler, sosyo-ekonomik faktörlerin yanında siyasal katılımı etkilemesi hatta belirlemesi açısından önem taşımaktadır. Bireyin içinde bulunduğu psikolojik değişkenlerinin çoğunun, eğitim, gelir, meslek gibi sosyal ve ekonomik faktörlerle ilişki içinde olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca siyasal düzenlilik için de belli bir seviyede ekonomik gelişme gereklidir.

I.3. SONUÇ

Siyasal katılımı, genel bir ifadeyle “siyasal karar-alma süreçlerine halkın dahil olması” ya da “kamu siyasalarının oluşturulması, kabul edilmesi ve uygulanması süreçlerine katılma” olarak tanımlamak mümkündür. Bu kapsamda, yurttaşların kamu siyasalarının oluşturulması ve uygulanması aşamalarını etkilemeye yönelik faaliyetleri “siyasal katılım” olarak değerlendirilmektedir. Bu tanım siyasal katılımın çok farklı biçimlerini- formel, enformel, yasa dışı- içinde barındırmaktadır.

Günümüzde siyasi katılım yöntemleri ve siyasal katılımın yoğunluğu, ülkeler arasında siyasal gelişmişliğin göstergelerinden birini oluşturmaktadır. Seçimlere aktif olarak katılma ve siyasal taleplerin seçim dışındaki diğer meşru yollarla karar vericilere ulaştırılması önem taşır. Bu nedenle siyasal katılım mekanizmalarının oluşturulması yanında, bu mekanizmaların etkin bir şekilde ve yeterince kullanılması sorunu hayati bir öneme sahiptir. Bu tespit ise siyasal ilgi ve bilgi düzeyiyle ilişkilidir. Siyasal katılımcıların siyasete yönelik ilgisizliği siyasal yabancılaşmayı, siyasal konularda bilgi düzeyinin düşüklüğü ise siyasal katılım yollarından habersiz olmayı beraberinde getirecektir.

II. BÖLÜM

HEMŞEHİRİ DERNEKLERİ

II.1. GİRİŞ

Hemşehri derneklerinin siyasal katılımı ile ilişkisini incelerken hemşehri derneklerine değinmemek olmaz. Kente gelen göçmenlerin kent içinde yeterli olmayan aile ve akrabalık ilişkileri onları kente daha önce gelmiş, kendilerinin yabancı oldukları çevreyi daha iyi tanıyan hemşehrilerinin yer aldığı hemşehri derneklerine yöneltmektedir. Kente yeni gelmiş insanlar hemşehri derneklerine üye olarak sosyal dayanışmayı sağlamayı ve kendi hayatlarını ilgilendiren siyasi kararları örgütlü bir biçimde şekillendirmeyi amaçlamaktadırlar. Bu yüzden ‘hemşehri dernekleri’ başlıklı bu bölümde ilk olarak hemşehri derneklerinin ortaya çıkışında temel etken olan göç olgusu yer almaktadır. Bu olgunun devamı olarak görülen hemşehri ve hemşehrilikle beraber oluşturulan ilişkiler ve bu ilişkilerin nitelikleri ise derneklerin kurulumunda büyük önem taşımaktadır. Birçok kaynakta da adı geçen tampon mekanizma kavramı ve pek fazla değinilmeyen hemşehri derneklerinin siyasetle ilişkisi de bu bölümde yer almaktadır. Hemşehri derneklerinin hem göç boyutunu hem de siyasi yönünü birlikte ele alan çalışmaların azlığı ise çalışmamızın önemini göstermektedir.

II.2. GÖÇ

Türkiye’de 1950’li yıllardan sonra hızla artan nüfus, tarımdaki teknolojik gelişim ve kırsal ile kent arasındaki sosyo-ekonomik dengesizlikler sonucu ‘göç’ olgusu ön plana çıkmıştır (Aktaş, Aka & Demir, 2006). Toplumların geçirdikleri dönüşümlerin en önemli dinamiklerinden biri olan göç, insanlığın ilk dönemlerinden günümüze kadar birçok farklı nedenden kaynaklanmış ve bireylerin hayatları üzerinde büyük etkiler yaratmıştır. En

basit anlamıyla göç, bir yerden başka bir yere gitmek, taşınmak anlamına gelmekle birlikte toplum yapısını değiştiren hareketlerdendir. İnsanların belirli bir zamanda bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına geçişi anlamına gelmektedir (İçduygu & Ünalın, 1998). Göç aynı zamanda; coğrafi mekan değiştirme sürecinin, sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla da toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleridir (Özer, 2004).

Göç olgusunu ve göçün en basit nedenlerini Göngör (2006) şu şekilde anlatmaktadır:

İnsanlık tarihine koşut olarak göç insanın, doğayla ve insanla mücadelesinin önemli bir kesitini oluşturur. İnsanlar tarih boyunca olumsuz doğa koşullarından kurtulmak, daha güvenli ortamlarda yaşamak, daha sıcak insani ilişkiler kurmak, toplumsal ortamlar yaratmak, yaşamlarını daha uygun maddi koşullarda sürdürmek için oradan oraya göç edip durmuşlardır. Daha iyiye ulaşmak yönündeki arayışın artarak sürmesine koşut olarak göç olgusu da insanlık tarihinin her kesitinde önemini korumuştur.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden yapılan göç ve ona bağlı olarak yaşanan hızlı nüfus artışı, Mersin'in 1980 sonrası dönemde gelişimini önemli ölçüde etkilemiştir. Göçle birlikte yaşanan hızlı nüfus artışlarına kuruluşundan bu yana pek de yabancı olmayan, hatta nüfusu 1980 – 1990 arasında neredeyse iki katına çıkan Mersin'de göçün 1990'larda gündemde olmasının iki nedeni vardır. İlki kentin bu hızlı ve yoğun göçü kaldıracak ekonomik canlılığa ve istihdam olanaklarına sahip olmaması, ikincisi ise sözü edilen göçmen kitlesinin göç nedenlerinden ve göç biçimlerinin niteliğinden dolayı kente nasıl bir yaşam tarzı getireceklerine duyulan toplumsal ve kamusal merakıdır (İzgi, 2005). Mersin'e Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden yoğun göç olmasının sebebi, eskiden bu kente gelenlerin sermaye ve iş gücü sahibi olmalarıdır. Ayrıca, bu insanların batıya göç etmelerinde şiddet ve terör olayları en büyük etkenlerden biri olmuştur. Ayrıca, göç edenlerin büyük çoğunluğunun Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin kent, kasaba ve

köylerinden olması dikkat çekici bir başka özelliktir. Bu bölge, terör ve şiddet olaylarının yaşanmakta olduğu ve güvenliğin çok düşük düzeyde olduğu bir bölgeydi (Kemerlioğlu, 1997).

Oldukça karmaşık ve uzun bir süreç olan göç, göç veren yerleşim birimi, göç eden kişiler ve göç alan birim olarak üç temel değişken etrafında incelenmektedir. Göç, bireylerin kendi istekleriyle olabileceği gibi, bireylerin kendi istekleri dışında, farklı zorlayıcı unsurlardan ötürü (terör gibi), gönülsüz de olabilmektedir. Kişilerin, zorlayıcı unsurlar olsa da, kendi iradeleriyle bir yerleşim yerinden belli mesafedeki başka bir yerleşim merkezine, devamlı ya da uzun bir süre yaşamak üzere gitmelerini göç olarak tanımlayabiliriz. Türkiye’de göçler çoğunlukla kırdan-kente ve son yıllarda ise kentten-kente olmakla birlikte, göç akım yönleri; kırdan-kente, kentten-kente, kentten-kıra ve kırdan-kıra olabilir.

Yaşanan yoğun kır – kent göçü milyonlarca köylünün başta İstanbul, Mersin, İzmir, Adana, Ankara olmak üzere büyük kentsel alanlara yerleşmesine yol almıştır. Özellikle Mersin’e 1968’den sonra yapılan göçlerin; devletin köylere baskı kurması, iklim sertliği, iş bulma, eğitim, köylerin boşaltılması, Maraş katliamı gibi sebeplerden ortaya çıktığı görülmektedir. Tuncelililer Kültür Yardımlaşma Dayanışma Derneği şube sekreteri Celal Temiz bu bağlamda Mersin’e göçen Tuncelililer için şunları söylemiştir: “Hemşehrilerimizin Mersin’e göç etmesi özellikle 1968’den sonra iklim sertliği, eğitim, iş bulma, Doğu’daki olaylar sonucu devletin baskı kurması, çaresizlik, köylerin yakılması ve silahlı çatışmalardan kaçmak amacıyla olmuştur. Mersin’in ılıman olması ve narenciye bahçelerinde iş bulma amacıyla daha çok gelinmiştir.”

Kahramanmaraşlılar İl ve İlçeleri Tanışma Dayanışma Yardımlaşma Kültür Derneği üyesi Hasan Büyükocak da Mersin’e geliş sebepleri konusunda şunları

söylemektedir: “Maraş’ta yaşanan olay hepimizi etkiledi. Fakat olaydan en çok Alevi kesimi zarar görmüştür ve çoğu öldürülmüştür. Bu olayın yaşanması Alevilerin Maraş’tan göçüne sebep olmuştur. Göç eden Alevilerin Mersin’de yoğunlaştıkları görülmektedir.”

Mersin’de bulunan Haçova Kültür ve Dayanışma Derneği üyesi Hüseyin Yazı da Mersin’e gelişleriyle ilgili şunları belirtti: “Haçovalılar’ın köylerinden gelme sebepleri ekonomik nedenler ve siyasi olaylardan dolayı olmuştur. Mersin Malatya’ya da yakın olunca 1980’lerden sonra Mersin’e göç edildi. Ayrıca Malatya’da iklimin sert-soğuk olması ve Mersin’deki turunçgil bahçelerinde iş bulma amacı da göçe yol açtı.”

Göçe yol açan faktörlere bakacak olursak bunların; çekici güçler, itici güçler ve iletici güçler olmak üzere üçe ayrıldığını görmekteyiz. Göçe yol açan ‘çekici faktörler’ e baktığımızda bunların; göç edilerek gidilen yerin özellikleri olup genel anlamda göçü cazip kılacak iş olanaklarının olması, sağlık-eğitim olanakları, daha iyi şartlarda yaşam gibi unsurlar olduğunu görmekteyiz. Sanayileşmenin getirdiği iş gücü talebi, nüfus artışına paralel ticaret sektörüne duyulan ihtiyaç, hizmet sektöründeki gelişme göçün çekici faktörleridir. Bu kapsamda Mersin’e göç sebepleri arasında sanayi, ticaret ve turizmin yanı sıra tarım, özellikle de yaş sebze ve meyve sektörü önem taşımaktadır. Mersin ilinin nüfusu, göçlerle beraber gitgide artma eğilimi göstermektedir. Özellikle 1990 ile 2000 yılları arasında hissedilir derecede nüfus artışı olmuştur. Mersin ilinde nüfus artış hızı da, Türkiye genelinin üzerinde gözlenmiştir (MTSO, 2003).

Kişilerin göç etmelerinde etkin olan ikinci grup etmenler ise ‘itici faktörler’ olarak, sanayileşme ve tarımdaki hızlı makineleşme, kırsal alanda toprağın ve nüfusun dengesinin bozulması, toprak mülkiyetinde kutuplaşma gibi nedenler sayılabilir (Özer, 2004). Yani itici faktörler, kişilerin göç etmelerinde etkili olan şartlardır.

Ulaşım ve haberleşme alanındaki ilerlemeler, genel sosyal değişimler ise, göçün ‘iletici faktörleri’ olarak adlandırılmaktadır. Ancak, ulaşım ve haberleşmenin gelişmesiyle, kent ve kentin olanakları hakkındaki bilgilerin artması ve kente göçü teşvik edici bir rol oynamasını ‘çekici faktörler’ içinde değerlendirenler de bulunmaktadır (Tekşen, 2003).

Köyden kente göç⁶ eden, böylece tarım sektöründen sanayiye geçen bir kişi, yeni yerleşme yerinde, ilk yıllarda genellikle oy kullanmama davranışını seçmektedir. Birey, yerleşme yerinde geçen sürenin uzamasıyla birlikte siyasal davranışlarında daha katılımcı bir tutum içine girmektedir (Çam, 1999). Geçen bu süre içerisinde kente gelen kitleler, kitle iletişim araçları sayesinde siyasal yönden bilinçlenecektir. İç dayanışma, ev sahibi olmayı isteme, gecekondulu yoluyla bunu sağlama aşamalarından sonra bu kişiler dernek, sendika, siyasal parti destekçisi olma yoluyla siyasal sürece etkili biçimde katılmaya başlayacaklardır (Okutan, 1995).

Zimmer’in (1955) ulaştığı bulgulara göre; göçmenler katılım konusunda yerlilerden farklılık göstermekte, fakat göçmenlerin göç ettikleri toplumda yaşadıkları sürenin uzamasıyla katılımları artmakta ve kentlerden gelen göçmenlerin, kırsal bölgelerden gelen göçmenlere göre daha fazla katılım gösterme eğiliminde oldukları görülmektedir (Zimmer, 1955). Bu bağlamda kente göç eden bireylerin, siyasal katılma oranları kentte yaşama süreleri ile doğru orantılı artar şeklinde bir saptama yapılabilir.

Türkiye’de 1950’li yıllarla birlikte, kırdan kente göç olgusu ortaya çıkmış ve yoğunluğu giderek azalmakla birlikte hala devam eden bu sürecin ortaya çıkardığı ekonomik, toplumsal, çevresel vb. sorunlarla baş etmek zorunda kalınmıştır (Kurt, 2006).

---

⁶Konu kapsamında bulunan göç türlerine baktığımızda: içgöç, dışgöç, mevsimlik göç, daimi göç, iradi göç, zorlama sebebiyle göçler, kitle göçü, katkısız göç ve seçimli göç şeklinde gruplara ayrıldığını görmekteyiz.

Çünkü göç olgusu canlılık getirmesinin yanı sıra, birçok ekonomik ve sosyal problemi de beraberinde getirmiştir (Evcil 2006, Dökmeci 2006 & Kıroğlu 2006 akt. Karakoç 2011). Bu sorunların belki de en önemlisi gerek toplumsal yapı gerekse birey için yeni yerleşilen yerdeki uyum sorunudur. Yeni geldikleri yerlerde bazen ‘göçmen’, bazen ‘yabancı’, bazen ‘doğulu’, bazen ‘batılı’ olarak tanımlanan ‘yeniler’ bırakıp geldikleri yerlerin özelliklerinden kolay şekilde vazgeçemezler (Karakoç, 2011). Bu uyum sorunu bireylerin kendilerini yeni yaşam yerine ait hissetmesini, göç edilen yerdeki değerlerin kabul edilmesini ve dolayısıyla da yeni yere adaptasyonu zorlaştırmaktadır. Göç sonucu ortaya çıkan bu durum, bireyin kendi hayatında birçok sorunu ortaya çıkardığı gibi, planlamadan uzak şekilde düzenlenmiş kentlerde de birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Bunlardan en önemlileri ‘kentleşme’ ve ‘kentlileşme’ yani; kente uyum/kentle bütünleşme sorunlarıdır.

II.3. KENT VE KENTLEŞME

Kent⁷ kavramı konusunda genel kabul görmüş bir tanımlama yoktur. Sosyologlar, kenti köye karşıtlık temelinde köy cemaatinden farklı bir takım özellikler gösteren bir yerleşim türü olarak tanımlamaktadırlar. Buna karşın, son yıllarda daha farklı ve kapsamlı tanımlamalar da yapılmaktadır. İsbir’ e göre kent (İsbir, 1991); “insan ilişkileri açısından ancak belirli nüfusa sahip toplumlarda karşılanması mümkün olan fizyolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçların belirli düzeyde karşılandığı, her ülkenin kendi

---

⁷Kent sözcüğü kavramsal olarak incelendiğinde; Orta Asya Türklerince şehir karşılığı olarak kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Soğdça’ dan Türklerin diline geçen ‘kend’ sözcüğü yaygın olarak kullanılmış: ‘Yarkend’, ‘Taşkend’, ‘Semizkend’ (Semerkant) örneklerinde olduğu gibi birçok büyük şehirler bu adlarla adlandırılmıştır (Kaya, 2004). Dilimize geçen şehir kelimesi de Farsça’ da ‘şehr’ kökeninden gelmektedir. Toplumumuzda kent kavramı ile aynı anlamı ifade üzere yaygın olarak kullanılmaktadır. İngilizcede ‘city’ ve ‘urban’ kelimeleri kent ile benzer anlamlıdır. Kelime karşımıza İtalyancada ‘citta’, Fransızcada ‘cite’, İspanyolcada ‘ciudad’, Almandada ise ‘stad’ şeklinde çıkmaktadır. Yunanca karşılığı ise ‘polis’ kelimesidir.

özelliklerine göre kriterlerini belirlediği fiziki yerleşme alanlarıdır.” Suher ise kenti şu şekilde tanımlamaktadır (Suher 1991 akt. Kurtbeyoğlu 2005):

Kent, bir yerleşme türü, yerel yönetime sahip yasal bir birim, çevresine bakarak bir merkez oluşturan, toplama dağıtma merkezi olan tarım dışı faaliyetlerini kontrol yeri ve bu bağlamda da örgütlenme ve uzmanlaşma ile belirlenen özgün bir kentsel yaşama sahip olan, tercih edilen bir yerleşim türüdür.

Bir yerin kent sayılabilmesi için gerekli görülen nüfus kriteri ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Örneğin Japonya'da 30.000, Kore'de 40.000, A.B.D.' de 2.500 kişilik nüfus kriteri aranmaktadır (Kurtbeyoğlu, 2005). Nüfus büyüklüğü tek başına yeterli bir kriter olmasa da kent tanımı için önemlidir. Ülkemizde kurumların bile kent tanımı için nüfus kriterleri farklıdır. Devlet İstatistik Enstitüsü, 20.000 kişinin yaşadığı yeri şehir olarak kabul ederken, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı 10.000 kişilik yerleşme alanını şehir olarak kabul eder (İsbir, 1991). Bu bağlamda kentler kasaba ve köylere göre daha fazla insanın yaşadığı yerleşim birimleridir. Bunun yanı sıra bir yerleşim biriminin kent niteliğini taşıması için, şu özellikleri taşıması gerektiği söylenebilir:

- Belli bir nüfus büyüklüğüne ve nüfus yoğunluğuna erişmiş olması,
- Tarımsal üretimden daha ileri bir üretim düzeyi olan sanayi üretimine geçmiş olması ve bununla birlikte hizmet sektörünün gelişmiş olması,
- Yerleşim yerinin fiziksel altyapısının belli bir düzeye ulaşmış olması,
- Geleneksel aile yapısının çözülerek yerini çekirdek aile yapısına bırakmış olması,
- Nüfusun büyük oranda örgütlenmiş, karmaşık iş bölümüne ve yüksek uzmanlaşma düzeyine erişmiş olması,

- Yerel değerlerin yerini, ulusal değerlerin veya evrensel değerlerin almış olması,
- Geleneksel ilişkilerin (cemaat toplum tipinin) çözülüp bireysel ilişkilerin ya da bireysel çıkarların ön plana çıkmış olması,
- Eğitim düzeyinin kırsal kesimdeki eğitim düzeyinden yüksek olması ve çocuk bakım ve eğitiminde aile dışı kurumların gelişmiş olması,
- Sosyal normların yerini, resmi denetleme kurumlarının almış olması,
- Statülerin aileden gelmeyip, bireylerin kendi çabaları ile kazanılmış olmaları.

Ferdinand Tönnies'in kavramlaştırdığı (*Gemeinschaft* ve *Gesellschaft*) 'cemaat'-köy ile 'cemiyet'-kent ayrımı önemlidir. Tönnies'e göre, "gemeinschaft, arkadaşlığın, akrabalığın ve komşuluğun tayin edildiği psikolojik münasebetlerden oluşmuş küçük bir gruplaşmadır" (Yörük, 1976). Cemaatler, ırk, etnik köken ve kültür bakımından farklılaşmamış fertlerden meydana gelen ve fertler arasındaki şahsi, sıcak, samimi veya içli dışlı bağlantılar üzerine kurulmuş olan küçük homojen topluluklar olarak tanımlanmıştır (Mardin, 1999). *Gesellschaft* ise, Tönnies'e göre, "mekan üzerinde geniş bir yer tutan, grubu işgal eden üyeler arasındaki ilişkilerin gayri şahsi ve mukavele esasına dayandığı bir gruplaşmadır" (Yörük, 1976). Cemiyetler; ırk, etnik köken, sosyo-ekonomik statü ve kültür sistemleri bakımından farklılaşmış geniş ve heterojen topluluklar olarak tanımlanmıştır (Mardin, 1999).

'Kentleşme' ise, sanayi devrimi sonrası ortaya çıkmıştır ve sanayi toplumlarının bir ürünüdür. Kentleşmenin pek çok tanımı olmakla birlikte dar anlamda, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması anlamına geldiğini söyleyebiliriz. Fakat kentleşme yalnızca nüfus hareketi bağlamında düşünülmemelidir. Kentleşme aynı

zamanda o toplumdaki ekonomik ve toplumsal yapıyla da alakalıdır. Bu bağlamda kentleşme; sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması, bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim süreci olarak tanımlanabilir (Keleş & Yavuz, 1989). Buna göre kentleşmenin üç farklı boyutundan söz etmek mümkündür. Bunlar: demografik yapı, ekonomik gelişme ve toplumsal (sosyal) yapıdır. Demografik açıdan kentleşme, özellikle kırdan kente doğru yaşanan göçlerle beslenen nüfus yoğunluğunu ifade eder. Sosyal açıdan; farklılaşma, uzmanlaşma, örgütlenme sürecini kapsayan bir dönüşümü ve davranış biçimini içermektedir. Ekonomik açıdan ise tarım dışı faaliyetlerin (sanayi ve hizmetler sektöründe) yoğunlaşmasıdır. Kentleşmenin tam olarak gerçekleşmesi bu üç unsurun (sosyal, kültürel ve ekonomik) bir arada dönüşmesiyle mümkündür.

Türkiye’de kentleşme, kentsel politikalar üretme ihtiyacı, sağlıklı bir kent temin etme gereği 1950’li yıllardan sonra kırdan kente göç sonucu oluşmuştur. Bu tarihlerden sonra kırsal alanlardaki artan nüfus, tarımsal gelirin azlığı, toprakların parçalanmış olması ve özellikle tarımda makineleşmeyle ortaya çıkan işsizlik, kırdaki kesimin şehre yönelmesine neden olmuştur. Türkiye’de kentleşme sorunlarının büyük önem kazanmasıyla ilk defa 1960’lı yıllarda kentleşme uygulamaları kalkınma planlarında yer almıştır.

Türkiye’de hızlı nüfus artışı ve göçler sebebiyle yoğun bir kentleşme yaşanmıştır. Bu sebeple düzenli kentleşme Batı toplumlarınıninkine benzer şekilde sağlanamamıştır. Türkiye’nin hızlı nüfus artışının ülkenin her yerinde dengeli ve düzenli olmadığı ve nüfusun bazı bölgelerde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu yoğunlaşmalar endüstri, hizmet, tarım sektörünün iş yerlerine sahip olan şehirlerde oluşmaktadır (Tüfekçi,

2002). Türkiye’de kentleşme düzeyinin en yüksek olduğu bölge Marmara Bölgesi iken, en düşük olduğu bölge ise Karadeniz Bölgesi’dir.

Kentleşme, toplumsal ilişkilerin özelliklerinde bir değişme meydana getirmekle birlikte köyden kente göç edenler, köyden kente geldiği zaman köy ortamındaki toplumsal ilişkileri bulmazsa kentte bir kuralsızlık ve yabancılaşma yaşayacaktır. Bunu ortadan kaldırmanın iki yolu vardır. Birincisi; köy ilişkilerini kente taşımak (köyle ilişkilerini kesmeyerek köyle birincil ilişkilerini sürdürerek biz duygusunun devamını sağlamak), ikinci yol ise; köydeki ilişkilerini, kentteki kendi köylüleri, hemşehrileri ve akrabalarıyla girdikleri ilişkilerle gidermeye ve biz duygusunun devamını sağlamaya çalışmaktır (İnat, 2006). Bu bağlamda hemşehri dernekleri ikinci grupta yer alıp, bu derneklerin önemi de ortaya çıkmaktadır. Kente uyum ve yabancılaşmanın oluşmaması için hemşehri dernekleri önem taşımaktadır.

Kentleşme, sanayileşme ve çağdaş teknolojilerin kolaylıkları sonucu, kitle ulaşım ve iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla da toplumsal yoğunlaşma hızlanacaktır. İlişkilerin sıklaşması sürecini geçiren yoğunlaşmış toplum yapısal olarak da değişecektir (Oktay 1983 akt. Kurtbeyoğlu, 2005). Bu değişim ile birlikte toplumda kırsal özellikler yerini kentsel özelliklere bırakır.

II.4. KENTLİLEŞME VE KENTLİLİK BİLİNCİ

Kentle ilgili bir diğer kavram ise ‘kentlileşme’ dir. Kentlileşme, kentleşmenin toplumsal değişim boyutunu, yani kentleşmeyle başlayan değişimin insan davranış ve ilişkilerine, değer yargılarına, yaşam tarzlarına yansıma sürecini ifade eder. Keleş’in tanımıyla kentlileşme; “kentleşme akımı sonucunda, toplumsal değişimin insanların

davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında ve yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratması süreci” dir (Keleş, 1998).

Kentlileşmenin gerçekleşmesi için öncelikle, kente gelen nüfusun kentte kalıcı olmaya karar vermesi gerekir. Kalıcı olmayı düşünmeyenlerin kente özgü davranış kalıplarını benimsemesi mümkün değildir. Bir başka aşama, kişinin kentte yaşamasını anlamlı kılacak bir ‘iş sahibi’ olması ve bu işin kentliler tarafından benimsenmesi gereklidir. Bir diğer unsur, uzun bir süreç sonunda elde edilebilen bir özellik olan ‘eğitim ve kültür düzeyi’ nin yeterli olmasıdır. Bütün bunlarla birlikte birey ‘kente özgü davranış’ kalıplarını özümseyebilecektir (Kaya, 2004). Bu çerçevede kentlileşme, kentli yaşam biçiminin, kent kültürünün edinilmesi olarak tanımlanabilir.

Kentin olanaklarıyla siyasi, sosyal ve kültürel oluşumlara katılma süreci yaşanmaktadır. Bu süreç, bazı kurumlara üyelik şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Kentliler; dernekler, birlikler ve cemaatlere katılmakta, böylece siyasal sürece de etkili bir biçimde katılmaya hazır hale gelmektedirler. Çalışmamızın konusu olan hemşehri dernekleri de bu tür kurumlardan biridir. Kentte bir araya gelen aynı köylü ya da kentlilerin kurdukları hemşehri dernekleri uyum sürecinde kente gelenleri kente hazırlayan ve uyumu kolaylaştıran bir tampon mekanizma işlevi görmektedir. Böyle bir sivil örgütlenmeyle bir araya gelmek bir kentlilik göstergesidir.

‘Kentlilik bilinci’ ise, kentte yaşayanların kentle bütünleşmesi, kendini kente ait hissetmesi ve dolayısıyla kente karşı sorumluluk duygusu taşımasıdır. Kentlilik bilinci, öncelikle kişinin kendisini bir kentli olarak görmesidir. İkincisi, kişinin kendini yaşadığı yerle özdeşleştirmesi ve ona ait görmesidir. Bu aidiyet bilinci bireyin kentsel hayata ve sorunlara karşı duyarlılık bilincinin gelişmesinde önemli rol oynar (Kurtbeyoğlu, 2005). Kentli olmak, kentlilik bilincinin varlığıyla ilgilidir. Bu bağlamda Tekeli, kentlilik bilinci

yerine “Kentli yurttaşlık bilinci” demekte ve kentlilik bilincini; kişilerin, “topluma karşı sorumluluk yüklenen yurttaşlar haline gelmeleri” olarak tanımlamaktadır (Tekeli, 2002).

II.5. HEMŞEHRİLİK VE HEMŞEHRİ DERNEKLERİ

II.5.1. Hemşehri ve Hemşehrilik

Hemşehri, genel olarak aynı ilden, ilçeden, köyden veya bölgeden gelen insanları belirtmek için kullanılan bir kavramdır. Tekşen’e göre hemşehri kavramı, genellikle aynı köyden, aynı ilçeden, aynı ilden, aynı bölgeden hatta kimi zaman aynı ülkeden insanları tanımlamak için kullanılmaktadır (Tekşen, 2003). Ancak, hemşehri tanımlamasının yapılabilmesi için en az iki kişinin olması gereklidir. Yani hemşehri, tanımı gereği ilişkiseldir. Ayça Kurtoğlu’na göre; “hemşehri, ilişkisellikle birlikte, aile kökeni aynı coğrafi alan olan ve kendisiyle hemşehrilik bağı tanımlanan kişidir” (Kurtoğlu, 2005). Yani, hemşehri memleketi aynı yer olan kişidir ve birbirlerini hemşehri olarak tanımlayan kişiler memleket dışındadırlar. Örneğin, bir komşuluk ilişkisinde eğer bir komşu hemşehri olarak tanımlanıyorsa, bu komşuluk ilişkisi ancak göç ettikten sonra ve göçten önce aralarında bağ olmayan kişilerin komşuluğunu anlatır. Çünkü memleketlerinde insanların birbirlerini yaşadıkları ilişkiler bağlamında tanımlamaları, aile, akrabalık, arkadaşlık gibi başka bağlar aracılığıyla olurken, bu yönüyle hemşehrilik kimliği ve ilişkileri ancak, memleketin dışında anlamlı ve önemli olmaktadır (Özkiraz & Acungil, 2012).

‘Hemşehrilik’ ise, öncelikle hemşehriler arasındaki ilişkiyi tanımlar. Yani, ortak paydaları aynı coğrafi alanda kök salmış iki kişiden birinin diğerine göre durumunu niteler. Hemşehrilik sözcüğü ikinci olarak, memleketleri aynı olan veya aynı coğrafi yere ait olma hissini taşıyan kişiler arası ilişkileri ve onlar arasındaki bağları ve bu bağlardan

doğan çeşitli kimlikleri tanımlar. Bu bağlamda birbirlerini tanımayan kişiler, birbirlerinin fiziksel görünüşüne, konuşmasına vs. bakarak birbirlerini coğrafi alana göre kategorileştirirler ve birbirlerini ‘biz’ ve ‘onlar’ kategorilerinde değerlendirirler (Kurtoğlu, 2005).

Tekşen’e (2003) göreyse hemşehrilik, bir toplumsal gruptur ve az çok gönüllü, biçimsel olmayan bir toplumsal gruplaşmadır. Bunun yanı sıra “hemşerilik ilişkileri bazı gruplar için barınma, yaşama, iş bulma gibi temel varoluş konularında önem taşıyan ilişkiler anlamını taşıırken, bazı gruplar açısından kente taşıdıkları kültürel özellikleri koruma ve yaşatma anlamı taşımaktadır” (Kıray, 1995). Ayrıca siyasal yönelimlerde de etkisi olmaktadır. Yine kişinin aidiyet duygusunun sürdürümüne de katkıda bulunmaktadır.

Hemşehrilik ilişkileri genellikle ve özellikle gecekondü yaşantısı içinde önemli bir yere sahiptir (Özer, 2004). Kente göç edenlerin yerleştikleri mekanlar ve kurumlar genellikle yeni kentlilerin sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktırlar. İnsan ilişkilerinin daha çok yüz yüze yaşandığı, toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın daha sık ve de çok olduğu, bireylerin henüz toplumun önüne geçmediği yani bireyselleşmenin oluşmadığı bir mekansal ve toplumsal yapıdan, bunların tam tersinin geçerli olduğu bir yapıya taşınan kişilerin kendilerini güvende hissetmeleri genellikle hemşehrileri ile kurdukları yakın ilişkilerle sağlanmaktadır. Bu bağlamda yöre dernekleri, hemşehriciliğin sosyal yaşamdaki yansıması olarak kendini göstermektedir. Kente göç edenler kente yerleşme ve kentsel yaşamla eklemlenme ile ilgili gereksinmelerini büyük ölçüde hemşehri ilişkilerini kullanarak çözmektedirler. Ancak bu ilişkilerin zaman zaman çatışmacı nitelik kazanması ve geçici ilişkiler olmayıp gittikçe yerleşik ilişkiler haline dönüşmesi de söz konusudur (İnat, 2006).

Hemşehrilik ilişkileri ve kurumları da eski yapı ile yeni yapı arasında uyum sağlayıcı bir rol oynayan ara kurum niteliği taşımaktadır. Çünkü hemşehrilik ilişkileri bir taraftan eski yapıya, geleneksel ilişkilerin yaşandığı hayat tarzına ilişkin birtakım öğeleri içerirken, diğer taraftan da hem sürekli yapı ve anlam değişikliğine uğramakta, hem de diğer örgüt ve ilişki biçimlerinden farklılık göstermektedir (Narlı 2002 akt. Kurtbeyoğlu, 2005).

Kente göç edenler burada, bütünüyle eski geleneksel kültürlerini devam ettiremedikleri gibi, kentin kültürü ve diğer unsurlarıyla da kolayca bütünleşmemektedirler. Dolayısıyla kentte, geleneksel ve kent kültürü arasında gecekondü kültürü ya da farklı bir yapı ortaya çıkmaktadır. İşte bu süreçte, ‘hemşehrilik’ gibi yeni sosyal ilişki yapıları karşımıza çıkmaya başlamıştır. Ayata’ya göre ise, hemşehrilik ilişkisi göçmenleri, kentte kendilerini anlamlı kılacak, aidiyet duygusu kazandırarak ve kente uyumda önemli işlevler yerine getirecek grupla bütünleştirmiş ve adeta kentsel bir cemaat ruhu geliştirmiştir (Ayata 2003 akt. Özdemir, 2013). Ancak hemşehrilik ilişkileri göç edilen kente göçmenlerin alışmaları ve kentin şartlarına uymalarından sonra genellikle zayıflamaktadır. Hemşehrilik ilişkisinin en canlı ve en anlamlı yaşandığı kuşaksa daha çok kente ilk gelen birinci kuşak kent göçmenleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

II.5.2. Hemşehriliğe Dayalı İlişki Ağları

Hemşehriliğe dayalı ilişki ağları hemşehri kahvehanelerinde olduğu gibi (yüz yüze) teke tek ilişkiler ve grup/cemaat ilişkilerine kadar enformelle formel arasında çeşitlilik göstermektedir (Kurtoğlu, 2005). Hemşehriliğe dayalı enformel ilişki ağları, ev ve

çalışacak iş bulma gibi her alanda birincil ilişki türünü içerir. Aynı coğrafi yere ait olmanın verdiği güven hissi, hemşehrilik ilişkilerinin temelini oluşturur. Ancak Türkiye özelinde Batıda görülen bireyci ve formel ilişki modelinden farklı bir tarihsel süreç izlenmiş olduğu belirtilebilir. Batıdaki kent modelinde cemaat tarzındaki ilişkilerin kabul edilmemesine karşılık, Türkiye’de gerçekleşen iç göç olgusu ile birlikte, özellikle kırdan kente ya da küçük kentlerden büyük kentlere doğru gerçekleşen göçlerde görülen dayanışma ilişkisinin, kentte de devam ettirilmeye çalışılmasına tanık olunmuştur. Işık ve Pınarcıoğlu “kente gelen göçmenler de kent deneyimlerini korunaklı sayılabilecek ilişki ağları içinde yaşamışlardır” (Işık & Pınarcıoğlu, 2001) şeklindeki ifadeleriyle, Türkiye’deki kentleşme sürecinin ilk başlarından itibaren yaygın bir şekilde enformel ilişkilerde dayanışmanın hakim bir şekilde varlığını sürdürdüğünü belirtmektedirler. Erder’e göre;

Toplumdaki hemen bütün toplumsal katmanlar için önemli olan enformel dayanışma ilişkileri, en yaygın olarak ‘gecekondu’ alanları ya da enformel konut alanları söz konusu olduğunda gündeme gelmektedir. Bu yörelerde yapılan alan araştırmaları, bu enformel ilişkilerin, hanelerin günlük yaşamında hane içi ve haneler arası ilişkiler bakımından büyük önem taşıdığını göstermektedir. Ancak bu alanlar için asıl önemli nokta, bu ilişkilerin, buralarda gündelik ortak yaşamın kurulması ve sürdürülmesini sağlamadaki konumudur. Bu nedenle bu alanlardaki kamusal yaşam, kentin diğer alanlarından farklı donanımlara sahip olabilmektedir (Erder, 1998).

Hemşehrilik ilişki ağlarının formel örgütlenmesi ise, bir grup hemşehrinin kurduğu dernek veya vakıflardan oluşur. Dernek ve vakıflar, hemşehri ilişki ağlarına ve hemşehrilik olgusuna en çok katkısı olan örgütlenme şeklidir. Çünkü bu yolla hemşehrilik bağı resmi makamlarca onaylanmaktadır. Hemşehriler, dernek ve vakıf yoluyla var olan ilişki ağlarına dahil olurlar. Dernek ve vakıfların temelinde ‘birliktelik’ duygusu vardır. Bu nedenle formel ya da enformel ilişki ağlarının temelinde ‘oraya’ ait hissetme duygusu vardır (Kurtoğlu, 2005).

Formel olarak dernekleşmelerde dikkati çeken toplantıların erkek cinsiyetine göre ayarlanmasıdır. İşten gelen erkekler toplantılara gece gitmekte, ancak temel yerinin ‘evi’ olduğu görüşünden kaynaklanan uygulama doğrultusunda, ev işlerinden ve çocukların bakımından sorumlu tek cinsiyet olduğu için kadın, toplantılara gidememekte dolayısıyla hemşehrilik, kahvehanelerde olduğu gibi dernek ya da vakıflarda da cemaat yapısına uygun olarak erkeklerin tekeline geçmektedir. Kadınlar bu nedenle tampon mekanizma olarak kabul edilen hemşehrilik olgusunun formel yapılanmasında oldukça az yer almakta, kentin zorluk ve yabancılaştırıcı etkilerine karşı direniş oluşturmada kararlar, rasyonellik vasfı ile öne çıkarılan erkek cinsiyet esas alınarak gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla bu enformel sosyal ilişki ağı kente bütünleşmede etkin ve aynı zamanda kültürel sermayeye dayalı önemli bir tampon mekanizma olarak kabul edilen hemşehrilik olgusunda kadınlar, ‘ötekinin ötekisi’ olarak konum(suz)laştırılmaktadırlar (Altındal, 2010).

Hemşehrilğe dayalı ilişki ağları sadece teke tek ilişkiler olmayabilir. Bu ağlar aynı zamanda bir araya gelmeye odaklı yarı veya tam yapılandırılmış örgütlenmelerle de olabilir. Bu bağlamda yarı yapılandırılmış toplumsal mekanların büyük çoğunluğunu hemşehri kahvehaneleri oluşturmaktadır. Hemşehri kahvehaneleri özellikle hemşehrilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde, erkek nüfusun boş zamanını geçirdiği enformel bilgi alışverişinde buldukları mekanlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Kurtoğlu, 2005). Bu bakımdan kahvehaneler, müşterileri erkeklerden oluşan sosyal yaşam alanları olarak, kadınların karşılıklı birbirlerinin evlerine misafirlğe gitme şeklinde kurdukları mekânlara oranla daha geniş kapsamlıdır. Bu bakımdan erkek mekanı olarak kahvehaneler, takındıkları cinsiyetçi tavır ile kadınları yeni kentliler olarak bir kez daha toplumsal yaşamdan uzaklaştırmaktadır (Altındal, 2010).

Kentle bütünleşeceği varsayılan göçmenlerin oluşturdukları sosyal ilişki ağları, bir yandan yaşanan ekonomik, öte yandan kültürel anlamda var olma uğraşısını verme amacını taşımış olsa da, Öncü'ye göre hemşehrilik olgusunun “kent içinde erimek yerine, pekişen bir kimlik kazandığını göstermektedir” (Öncü, 1991). Ayata da Öncü ile benzer görüşleri paylaşarak, hemşehrilik olgusunun kent toplumunda kaybolmayıp, aksine yeniden üretildiğine dikkat çekmektedir. Ayata'ya göre “hemşehrilik, erimenin tersine, kentte yabancılarla ilişkiler arttıkça korunmaktadır. Kırdan kente göç sürecinde tek bir göç eden grupla karşılaşmak yerine, gecekondulu mahallelerinin hemşehri gruplarıyla parçalanması gündeme gelmektedir” (Ayata, 1991). Aslanoğlu'na göre; hemşehrilik olgusu; hemşehrilik grupları arasında dayanışma, borç verme, düğün ve cenazede yardım, ortaklık kurma gibi işlerde sürmektedir. Ancak temel unsur, gecekondulu mahallelerinde yaratılan hem gecekondulu arazisinin paylaşımında, hem de iş bulmada yaratılan ‘yabancıyı sokmama’ prensibine dayanmasıdır” (Aslanoğlu, 1998).

II.5.3. Hemşehrilik Gruplaşmasının Niteliği

Hemşehri gruplaşmasının niteliğini; patronaj ilişkisi, çıkar veya baskı grubu, sivil toplum örgütlenmesi ve kimlik arayışı olarak sıralayabiliriz. Siyasal bir hastalık olarak nitelenebilecek ‘patronaj’ nedeniyle kamu yönetiminde personel istihdamında liyakata dayalı bir uygulama yerine; kamuya personel alımında veya atanmasında akrabalık, eş-dost ilişkileri ve partizanlık ilişkilerinin hakim olduğu kayırma sistemine başvurulmaktadır (Aktan, 1997). Patronajla birlikte etkinlik ve verimlilik sorunları da kendini göstermektedir. İktidarı elinde bulunduranlar, bu durumdan yandaşlarına fayda sağlamakta ve böylece patronaj ilişkileri siyasetin altyapısını oluşturmaktadır.

Patronaj ilişkileri kendisini kentleşme sürecinde de göstermektedir. Kırdan kente göçün yaşandığı az gelişmiş ülkelerde, sermaye birikiminin yetersiz olması

nedeniyle kaynaklar öncelikli olarak sanayileşmeye yönlendirilmiş, kentsel altyapı ve hizmetlere ayrılan kaynaklar sınırlı kalmıştır. Bu durum da kentleşme sürecinde gecekondulaşma gibi yerel topluluk sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Memişoğlu & Durgun, 2007). Böylece devletin kentsel alanlara yetersiz müdahalesinin krize dönüşmesini engellemek için tampon mekanizmalar (gecekondulara verilen mülkiyet hakları) ortaya çıkarılmıştır. Uygulanan tampon mekanizmalar, kent yoksullarının siyasi süreçlere aktif katılımlarını sağlayarak, kentsel düzeyde patronaj ilişkilerini temellendirmiştir. Dolayısıyla az gelişmiş ülkelerde kentsel süreçlere katılım çoğulcu bir nitelikten çok patronaj ilişkilerine dayanmaktadır (Şengül 2002 akt. Memişoğlu & Durgun, 2007).

Patronaj ilişkilerinin bir boyutunu da hemşehriliğe dayalı ilişki ağları oluşturmaktadır. Köyden kente göç sürecinde, köydeki ağalık patronajı (himayecilik) yerini, kentte aile içi yardımlaşma ve hemşehri yardımlaşmasına, bu himaye sistemi yerini siyasi patronaj sistemine bırakmıştır (Kıray, 1995). Hemşehriliğe dayalı ilişki ağları; patronaj ilişkilerine, yüz yüze ilişkilere, enformel grup ve cemaat ilişkilerine, iş kolundaki hemşehrilerin ortak çıkarlarını korumaya yönelik örgütlenmelere kadar, tamamen enformelle tamamen formel arasında çeşitlilik göstermektedir.

Hemşehriler arası ilişki, formel siyaset ve vatandaşın devletle kurduğu ilişki açısından ele alınırsa, devlet kademelerinde, siyasi partilerde, mecliste ve hükümette bir hemşehrinin olması demek iktidar sahibi bir kişiye, hemşehrilik temelinde ulaşabilmek anlamına gelmektedir. Kişisel sorunlar, iktidar sahibi hemşehri aracılığıyla alınacak bir kararlar sorunların çözümüne ve kaynakların kişilerin yararına dağıtımına aracı olacaktır. Bu olağan patronaj ilişkisi anlamına gelmektedir (Kurtoğlu, 2005). Yerel düzeyde vatandaşlar, mahalle ve kentlerine ait sorunların çözümünde çıkarlarını en iyi temsil eden

kişinin belediye başkanları olduğunu düşünmektedir. Belediye başkanlarında aradıkları özelliklerden biri ise aynı bölgeden olmaktır. Bu durum, yerel düzlemde politik hayatın işleminde, tanışıklığın veya hemşehriliğin önemli bir rol oynadığının işaretidir (Adaman, Çarkoğlu & Şenatalar, 2004).

‘Çıkar grubu - baskı grubu’ açısından ele aldığımızda ise, çıkar grupları; ortak çıkarlarını algılayan kişilerden oluşan, siyasal iktidara geçmeyi amaçlamayan fakat siyasal süreci kendi lehine etkilemeye çalışan bir topluluktur. Bu gruplar kendilerine danışma statüsü elde etmeye çalışırlar. Baskı grupları ise, çıkar gruplarının adeta bir türüdür. Bunlar da hükümet ve yürütme üzerinde etkili olmaya çalışırlar. Çıkar gruplarından tek farkı faaliyetlerini hükümet, meclis ve kamuoyu düzeyinde yürütmeye çalışmalarıdır (Kurtoğlu, 2005). Daver’e (1983) göre, “Menfaat grupları dileklerini gerçekleştirmek amacıyla hükümet ve idare üzerinde çeşitli yollardan etkili olmaya başladıkları zaman baskı grubu halini alırlar”. Bu bağlamda hemşehri dayanışması adı altında toplananlarda hemşehrilik ortak bilinci olduğu ve bu grupların çıkar grupları tanımlamasına göre birer baskı ya da çıkar grubu oldukları söylenebilir. Seçim zamanlarında seçmen kitlesini harekete geçirmek ve ortak hareket etmek suretiyle siyasi partileri etkileme stratejisi ve seçim sonrası da hemşehrilerin çıkarlarını takip etme yönelimi bu duruma örnek verilebilir (Kalaycıoğlu, 1984).

‘Sivil toplum’ açısından ele alırsak; sivil toplum: devletin doğrudan denetimi altında tuttuğu alanların dışında ve ekonomik ilişkilerin baskısından da görece bağımsız olarak gönüllü ve rızaya dayalı ilişkilerle oluşturulan kurum veya etkinlikler olarak tanımlanmaktadır (Demir & Acar, 1998). Bu açıdan hemşehri birlikleri ortak amaçlar etrafında dayanışma amacıyla bir araya gelmiş kişilerin oluşturduğu bir sivil toplum

kuruluşu⁸ olarak ifade edilebilmektedir. Sivil toplumun olmazsa olmaz koşulu ise, farklılaşma ve parçalanma, yani iktidarın bölünmüşlüğüdür (Sarıbay, 1995).

‘Kimlik arayışı’ açısından ele aldığımızda ise kimlik, sosyal bilimler alanındaki önemli kavramlardan biridir. Kimlik kavramının öneminin artmasında, kavrama ilişkin entelektüel ilginin 80’lerde ve 90’larda artması etkilidir. Bu dönem zarfında Batı’daki siyasi, toplumsal, ekonomik ve kültürel değişimler bu ilginin artışında etkili olmuştur. Özellikle 80’li yıllarda, artan bir oranda, gerek Kıta Avrupa’sı ülkelerinde gerekse de Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Kanada ve Avustralya özelinde toplumsal, siyasi ve kültürel alanlarda ulus-devlet içerisindeki farklı grupların, toplulukların ya da azınlık konumunda olanların farklılık talepleri dile getirilmiştir. Bu tür taleplerin toplumsal ve siyasi alanda yarattığı etki, kimlik kavramına ilişkin farklı nitelermelerin de yeni bir boyut kazanmasına neden oldu (Yanık, 2013). Kavram olarak kimlik ise, kolektif aidiyetlerden başka, arzularımız, hayallerimiz, kendimizi tasavvur etme, yaşama ilişki kurma-tanınma biçimimiz gibi hayattaki duruş yerimizi bildiren niteliklerin toplamını ifade etmektedir (Bostancı, 1998). Kimlik salt anlamı itibariyle kolektif bir yapıya sahip olmamakla birlikte, bireysel olarak yaşama katılma biçimlerimizi ve toplumsal yaşantı içerisinde bireyin konumlanmasını kapsamaktadır. Ancak kimliğin bireysel boyutu toplumda var olan otorite ile farklı bir boyut kazanabilmektedir. Castells’in (2006) deyiimiyle, bu boyutu yalnızca toplumsal aktörler onları içselleştirdiğinde, kendi anlamlarını bu içselleştirme etrafında örgütlediğinde kimlik haline gelmektedirler. Birey otorite ile ilişkisiyle birlikte ele

---

⁸Sivil toplum kuruluşları (STK) ile çıkar/baskı grubu arasında önemli farklar vardır. Çıkar/baskı grubunda esas amaç özel çıkarırken, STK’da ise, üyelerinin özel çıkarı için çalışmakla birlikte, bunu aşan bir biçimde toplumsal/kamusal yarar da öncelikli amaç arasındadır. Ayrıca, STK’ların oluşumunda ‘sivillik’ egemenken, baskı grubu her zaman sivil olmayabilir (Özdemir, 2013).

alındığında, onun sahip olduğu değerler toplamı, otoriteye yönelik tutumuyla anlamlı olacak ve bir kimlik edinimi süreci başlayacaktır. Manuel Castells'e (2006) göre;

Kimliklerin inşasında tarihten, coğrafyadan, biyolojiden, üretken ve üretmeye yönelik kurumlardan, kolektif hafızadan, kişisel fantezilerden, iktidar aygıtlarından ve dinsel vahiylerden malzemeler kullanılır. Ama bireyler, toplumsal gruplar, toplumlar bütün bu malzemeyi, içinde buldukları toplumsal yapıya uzam/zaman çerçevesinden kaynaklanan toplumsal koşullara ve kültürel projelere göre işler, bütün bu malzemenin anlamını yeniden düzenler.

İnsan bir toplumda, kültürde dünyaya geldiği ve yaşamına devam ettiği için bireysel kimliği toplumsal kimliği ile beraber, etkileşimli olarak oluşur. Bu noktada sosyal kimliğe değinmekte yarar var. Sosyal kimlik, “bireyin kendini sosyal bir çevreye göre tanımlamasını ve konumlamasını ifade eder” (Bilgin 1995 akt. Yanık, 2013). Sosyal kimlikte; bireyin, topluluk ve toplum temelli kendini tanımlama süreci aktif hale gelmektedir. Bu nedenle sosyal kimlikteki asıl vurgu ya da etmen kolektifliğe yöneliktir. Sosyal kimlik mensubiyet ve aidiyet kavramlarıyla birlikte ele alınmaktadır. Bu noktada kolektif kimlik, “belirli bir alanda sınırları belli bir kültürel topluluk tarafından taşınan kimlik olarak sınırlandırılabilir (veya genişletilebilir); bu anlamda etnik kimlik ve ulusal kimlik bunun versiyonudur” (Bilgin 1995 akt. Yanık, 2013).

İşte bu noktada hemşehri derneklerinin yapmaya çalıştığı şey, kentte kendi kimliklerini güven aracılığıyla korumaya çalışmaktır. Özellikle gençlerin ve yeni yetişen neslin kent ortamında yozlaşmasını önlemek, birlik-beraberlik yoluyla kendi kültürlerini kentte yaşatarak kimliklerini koruma eğilimindedirler. Bu bağlamda hemşehri dernekleri bir kimlik arayışının değil, kimlik korunumunun mekanıdır denebilir. Sarıbay'a göre de “hemşehrilik cemaatleri hem kimlik kazanma sürecinin bir parçası, hem de topluluk nostaljisinin tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'nin kentlerinde birey farklılık

takıntısından kurtulmadığı, yurttaş da topluluk bağlarından özerkleşmediği için demokrasi hayatiyet kazandıracak köklere sahip olamamaktadır” (Sarıbay 1996 akt. Altındal, 2010).

Hemşehrilik, göçmenin hayatı içerisinde gerek güvence kaynağını elde etmede, gerekse kimlik aracı olarak oldukça önemli bir yere sahiptir. Ancak cemaat ilişkilerinin yaratmış olduğu ‘hemşehri’ kimliği modern ulus devletin yurttaş kimliği ile çelişmekte, kentteki göçmenin aidiyet hissini ve sorumluluğunu esas olarak hemşehrilik belirlemektedir. Küreselleşme sürecinde farklılıklar içinde kimliklerin de belirsizleştiği postmodern toplumda hemşehri dernekleri, kimliğin yeniden üretildiği bir kurum vazifesi görebilir (Akaslan, 2003).

II.5.4. Hemşehri Dernekleri

Demokratik ülkelerde sivil toplum örgütlerinin varlığı kaçınılmazdır. Günümüzde demokratik siyasal sistemlerin kurumlaştırılmasında, sivil toplum kuruluşlarının rolleri giderek artmaktadır. Yönetimler ve siyasal örgütler, örgütlenmenin bu yöndeki gelişmesine değer vermek ve dikkate almak zorundadır.

Derneklerle ilgili yasal düzenlemelere hem Türk Medeni Kanununda (TMK) hem de Dernekler Kanununda (DK) yer verilmiştir. Dernekler esas olarak; kar amacı gütmeyen, kazanç paylaşma dışında, tüzüğünde belirlenmiş, gerçek veya tüzel en az yedi kişiden oluşan, kurucu ve üyeleri tarafından kabul edilmiş amaç ve çalışma konuları etrafında bilgi ve çalışmalarını sürekli birleştirmek suretiyle oluşturulan kişi topluluklarıdır (Dernekler Mevzuatı, 2006). Dernek tanımından da anlaşılacağı üzere, derneklerin net anlaşılabilir bir amacı bulunmalıdır. Bu amacı gerçekleştirmek için farklı çalışma konuları, biçimleri ve faaliyet alanları olabilir. Ancak hukuka veya ahlaka aykırı amaçlarla dernek kurulamaz. Yürürlükteki mevzuatımız ve derneklerle ilgili birimlerin çalışmalarında

‘hemşehri derneği’ şeklinde bir adlandırmaya rastlanmamıştır. Bu tür dernekler çoğunlukla ‘yardımlaşma-dayanışma’ isimleri ile kuruldukları için, derneklerle ilgili sınıflandırmalarda ‘sosyal amaçlı dernekler’ sınıfında değerlendirilmektedirler.

Hemşehri dernekleri; kent merkezlerine farklı illerden, köy veya ilçelerden gelenlerin, geldikleri yerlerdeki ilişki biçimlerini devam ettirmek ve yeni yere uyum sağlamak amacıyla oluşturdukları ‘biz’ duygusunun önemini arttırması ve yeni yerde ‘biz’ ve ‘ötekiler’ ayrımının ortaya çıkması ile oluşturulmuş dayanışma örgütleridir. Bu açıdan baktığımızda örgüt olarak hemşehri derneklerinin kurulmasının altında yatan birkaç etmen yer almaktadır. Hemşehri derneklerinin ortaya çıkma nedenlerine baktığımızda ise bunlar; sosyo-psikolojik faktörler, kültürel faktörler ve ekonomik faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu faktörler aslında hemşehri derneklerinin fonksiyon ve işlevlerini de barındırmaktadır. Bu yüzden bunları anlatırken bu bağlamda Mersin’de bulunan bazı hemşehri dernekleri ile yaptığım görüşmelere de yer vereceğim.

Sosyo-psikolojik faktör, bireyin kent yaşamına uyum sağlama aşamasında ortaya çıkar ve hemşehri dernekleri uyum sürecinin sağlıklı geçmesini sağlar. Kentsel değerleri, kentsel davranış kalıplarını tanıma, bunları yerel değerleriyle karşılaştırma imkanı verir (Bal, 1997). Birey, göç ettiği yerde ilk önce kendine daha yakın hissettiği aynı kültürü paylaştığı hemşehrilerini bulmaya çalışmakta ve karşılaştığı güçlükleri onlar sayesinde yenmeyi amaçlamaktadır. Kente daha önce göç edenler de, karşılaştıkları güçlükleri bildiklerinden ve kente biz ve ötekiler ilişkisinin olduğunu gözlemlediklerinden dolayı yeni gelen hemşehrilerine destek vererek bir güç oluşturmaya çalışmaktadır.

Hemşehri derneklerinin kurulmasında ikinci önemli unsur; kültürel faktörlerdir. Özellikle kente yeni gelenler kent kültürüne ayak uyduramamakta ve zorluk yaşamaktadırlar. Kültürel kimliklerini korumak isteyen, kendi değer ve normlarını devam

ettirerek, kentle uyum sağlamayı amaçlayarak kentle bütünleşmeyi sağlamak istemektedirler (Bal, 1997). Kendi kültürel özelliklerini yitirmek istememektedirler ve aynı zamanda kentlileşmek istemektedirler. Kente geldiklerinde karşılaştıkları bu durum karşısında, kendi kültüründen olan insanlarla bir araya gelmek istemekte ve kent kültürüne ayak uyduramadıkları için gelecek nesilleriyle devam edecek olan kültürlerini korumak istemektedirler. Ayata'ya (1991) göre de, "hemşehrilik göç etmiş nüfusun kendisini şehirliden ve göç ettiği köyden ayırmasına yarayan bir kimlik, hem şehre uyum için gerekli bir araç, hem de bir güvence olarak görülmektedir".

Hemşehri derneklerinin kültürel açıdan, hemen hemen hepsinin amaçlarının memleketlerine ait kültürü kendi aralarında yaşatmaya çalıştıkları, birlik-beraberliği güçlendirmek ve yabancılara tanıtmak için faaliyetler yaptıkları görülmektedir. Bu amaçla çeşitli kurslar, yemekler, piknikler, geziler, konferanslar ve memleket geceleri yapmaktadırlar. Bu konuda Mersin'de bulunan Kahramanmaraşlılar İl ve İlçeleri Tanıtma-Dayanışma-Yardımlaşma-Kültür Derneği başkanı Ali Kamalak şunları söylemektedir:

Derneğimiz yılda bir kez memleket geceleri düzenlemektedir. Düzenlenen bu memleket gecelerinde Mersin'de yaşayan Kahramanmaraşlılardan bir kişi ağa olarak seçilir. Derneğimizin yaptığı etkinliklerden bir diğeri de Aşık Kul Hasan'ı anma etkinliği olmuştur. Mayıs ayında da Aşık Mahsun-i Şerif'i anma etkinliği gerçekleştirilecektir. Ayrıca Toros Üniversitesi'nde Türk Halk Müziği koro çalışmalarımız da yapılmaktadır. Aşure ayında dernek üyelerimizden para toplayıp Cem Evi'ne destek verdik. Bunun dışında 8 üniversite öğrencisine de burs vermekteyiz.

Kültürel faaliyetler açısından Mersin'deki en aktif derneklerden biri olan Tuncelililer Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği başkanı sayın Hasan Çiçek ve dernek sekreteri Celal Temiz konuyla ilgili şu bilgileri aktardı:

Derneğimizde üyelere 'Dersim'in Kayıp Kızları', 'Kara Vagon' gibi belgesellerin gösterimi yapılıyor. Dersim'in tarihçesiyle ilgili 'İnanç ve Kimlik' adı altında

konferanslar düzenleniyor. ‘Dersim’in Kayıp Kızları’ kitabının yazarlarını getirtip imza günü düzenledik. Ayrıca piknik, yöresel yemeklerin (Zerefet, Babuko gibi) yapıldığı günler düzenliyoruz. Anneler gününde ‘Anneler Pikniği’ yapıyoruz. Yılbaşını da üyelerimizle beraber, salon tutup birlikte geçiriyoruz. Derneğimizdeki bayan üyeler on beş günde bir dernekte toplanıp gün yapıyorlar. Derneğin SMS hattı da bulunmaktadır. Bu sayede vefat eden üyelere ücretsiz olarak mesaj atılıyor. Her cenazeye, üye olsun olmasın hemşehrilerimize derneğimiz çelenk yollamaktadır. Her yıl Kasım’ın 14’ü Seyit Rıza’yı anıyoruz. Munzur Doğa ve Kültür Festivali’ne her yıl araç tutup katılıyoruz. Cem Evi’nin kahvaltı ve etkinliklerine katılıyoruz. Aşure ayında aşure etkinliği yapıyoruz. 33 öğrenciye de burs veriyoruz. Dernekte önümüzdeki dönemlerde M.E.B. ile anlaşılıp Zazaca dil kursu, saz kursu ve üniversiteye hazırlık kursları vermek istiyoruz. Diğer yöre dernekleri ile birlikte yöreleri tanıtan ve 2-3 gün sürecek Kültür Festivali yapmak istiyoruz.

Mersin’de bulunan Haçova Kültür ve Dayanışma Derneği üyesi Hüseyin

Yazı’nın bu konudaki görüşleri ise şöyle:

Gezi ve piknik etkinliklerimiz oluyor. Yılda bir kez kır gezisinde pilav günü yapıyoruz. Aşure ayında aşure dağıtıyoruz. Sonbaharda Malatya’daki bağbozumuna araç tutup üyelerimizle hepberaber gidiyoruz. Dikiş kursları, müzik kursu (halk müziği) düzenleniyor. Mayıs ayında da konserimiz olacak. Derneğe konuşmacılar getirtip paneller de düzenliyoruz. 1 Mayıs’a üyelerle birlikte gidiyoruz. Etkinliklerde Cem Evi’yle birlikte hareket ediyoruz. Haçovalı 50 öğrenciye burs veriyoruz. Haçova Vakfımız da var. Faaliyetlerimizi vakıfla beraber yürütüyoruz.

Mersin Doğanşehirli Yardımlaşma Dayanışma ve Kültür Derneği başkanı

sayın Etem Güler:

Doğanşehir kuru fasulyesiyle ünlüdür. Biz de kuru fasulye-pilav günleri düzenliyoruz (herkese açık). Pikniklerimiz oluyor üyelerimize özgü. Tavla şampiyonası yapıyoruz. Geçenlerde de yine yaptık. 1.’ye altın, 2.’ye tavla verildi. 3.’ye ise Türk Kahvesi ikram edildi. Fizik ve matematik kursu veriyoruz. Üniversite hocalarıyla bağlantılı olarak konferanslar düzenliyoruz. Radyo Aktif’te ara sıra Doğanşehirli tanıtan programlar yapılıyor. Üyelerimize hasta ziyareti, düğünlere çiçek gönderimi yapıyoruz. Ayrıca ‘mersindogansehirli.com’ web sitemizde de üyelerimiz reklam ve ilan verebiliyorlar.

Ekonomik faktörler, hemşehri derneklerinin kurulmasında önemli bir yere sahiptir. Özellikle insanlar memleketlerinden ayrılmadan önce gidecekleri yerlerde iş imkanının olmasını istemektedirler. Gittikleri yerlerde ilk olarak hemşehrilerini bulmakta ve iş sorunu ile barınma sorununu halletmeye çalışmaktadırlar (İnat, 2006).

Hemşehri derneklerinin ekonomik boyutunda, “kazanacaksa hemşehrim kazansın” düşüncesi yer almaktadır. Dernek üyelerinin birbirlerini destekledikleri görülmektedir. Kendi hemşehrilerine para kazandırmaya özen gösterdiklerini görmekteyiz. Bu konuda Kahramanmaraşlılar İl ve İlçeleri Tanışma Dayanışma Yardımlaşma Kültür Derneği üyesi sayın İsmail Çiçek şunları söylemiştir: “Derneğimizde üyelerimizden birinin bir ihtiyacı olduğunda mesela evine marangoz ihtiyacı mı oldu, önce kendi üyelerimize duyuruyoruz. Üyelerimiz arasında marangoz olan yoksa, çevremizdeki tanıdıkları tavsiye ediyoruz. Böylece para kendi hemşehrilerimize gidiyor.”

Tuncelililer Kültür Dayanışma Yardımlaşma Derneği Başkanı Hasan Çiçek şöyle demektedir:

Maddi durumu iyi olmayan hemşehrilerimize gıda yardımlarında bulunuyoruz. Her mahallede mahalle temsilcilikleri oluşturulacak. Böylece o mahalledeki hemşehrilerin ihtiyaçlarından haberdar olacağız. Aynı zamanda üyelerimizden olan işadamlarının da derneğe yardımları çoktur. Dernek mülkiyetinin kazanılmasında %70 işadamlarının, yüzde 30 Dersimlilerin maddi desteği vardır.

Hemşehri dayanışmasının merkezinde iş, konut gibi ihtiyaçların olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca, kentteki ihtiyaçları karşılamak dışında kendi memleketlerinin ihtiyaçlarını da desteklemektedirler (okul, çeşme, cami v.b. yapımı). Ancak Mersin’deki hemşehri derneklerinin ekonomik işlevleri ile ilgili olarak görüştüğüm Mersin İl Valiliği Dernekler İl Müdürlüğü İşlemler ve Denetim Şefi sayın Aysun Cennet Kıldan’ın görüşleri

ise şöyledir: “Mersin’de hemşehri derneklerinin kente ekonomik katkısı pek olmamaktadır. Daha çok kültürel faaliyetlerde bulunarak birlik-beraberlik, bir arada olma amacındadırlar. Bu dernekler daha çok kendi aralarında birlik ve dayanışma sağlamaktadırlar.”

Hemşehri derneklerini, göç sonucu kişilerin karşılaşmış olduğu sorunları ortadan kaldırmaya ve yeni ortama uyum sağlamaya yardımcı olacak kurumlar olarak değerlendirebiliriz. Hemşehri dernekleri; kırdan gelenlerin kentsel yaşam biçimini, değerler sistemini ve davranış kalıplarını anlama sürecinde kurulan örgütlerdir (Bal, 1997). Bu örgütler kent yaşam biçimini öğretmenin yanında bireyin eski geleneksel yaşam koşullarının devamını sağlar. Kentleşmenin hızlı yaşandığı zaman, kentte uyum sorunlarıyla karşılaşan bireyler, kente geldikleri yerlere göre isim alan hemşehri grupları oluşturmaktadırlar. Bunlar çoğu zaman dernekler halinde örgütlenmektedir (Yıldırım, 2002).

Hızlı bir göç sürecinin yaşanması bir anda ortaya çıkan büyük kentlerin varlığı; bu yere yeni gelenler başta olmak üzere kamu hizmetlerinden yeterince faydalanamamalarına neden olmaktadır. Özellikle yerel yönetimlerin bu gelişmelere ayak uyduramaması sonucunda eğitim, sağlık, barınma, ulaşım ve geçim sorunlarının yoğun bir biçimde yaşanmasına neden olmaktadır (Özer 2000 akt. İnat, 2006). Bu sorunlarla karşı karşıya kalan bireyler kentlere daha önce göç etmiş hemşehrilerini bularak bu kişilerden yardım almaktadırlar. Bu ihtiyaçların artması ve yardımların daha çok hemşehrilerinden gelmesi hemşehri dayanışmasını arttırmaktadır. Kültür ve dayanışma dernekleri, kahvehaneler, spor kulüpleri ve siyasi partilerle, metropollerde beraber yaşanan mahalleler göçmenlerin hemşehrilik temelinde örgütledikleri sosyal ağların önemli kurumsal çerçeveleridir (Schüler, 1999).

Hemşehri ilişkileri özellikle kentte ilk yerleşme yerinin seçilmesinde, hemşehrilerle birlikte bulunma isteğinde etkili olmaktadır. Kentte yer seçimi kentlileşme yolundaki ilk adımdır. Kente göç edenler, kentte daha önce yerleşmiş olan akraba ve hemşehrilerinin oturduğu semtleri tercih etmektedir. Böylece kentlileşme sürecinde ilk değişimleri kendi hemşehrilerinden gördüklerini taklit ederek ve onların yardımıyla gerçekleştirirler (Sencer, 1979).

Aynı zamanda, hemşehri olanla olmayanın ayrışmasının devamını sağlayan hemşehri dernekleri bu özellikleri ile kente uyum ve kentle bütünleşmeyi geciktirici rol de oynayabilirler. Özellikle gecekondu bölgelerindeki hemşehri kümeleşmelerinin de etkisiyle adeta şehrin belli bir bölgesinde ‘getto’ lar oluşmasına yol açabilme tehlikesi taşıyan örgütlenmeler, kişileri kent ve kentin diğer sakinlerinden ayırıştırmanın ötesinde yabancılaştırabilirler (Kurtbeyoğlu, 2005).

II.5.4.1. Geçiş Unsuru Olarak Hemşehri Dernekleri

Birer yerleşim mekanı olan kır ve kent; toplumsal, ekonomik, kültürel, vs. yönleriyle farklı değerlere ve ilişki biçimlerine sahiptir. Göçmenler, hem kendi değerlerini ve ilişki biçimlerini korumak, hem de kente ait ilişki biçimleriyle muhatap olmak gibi bir ikilemin içinde kalırlar (Kıray 1998 akt. Özdemir, 2013). Değişime rağmen kır ittiği göçmen bireyle bağına tam koparmaz, kent ise çektiği göçmeni tümüyle içine alamaz. Böylelikle değişim süreci başlar (Keleş, 1998). Tampon mekanizma, hızlı ve kapsamlı değişim şartlarında ortaya çıkar. Bu değişim içinde yeni yapılar oluşuncaya kadar bütünleşmeyi mümkün kılacak kurum ve ilişkilerin doğması geciktiğinden eski kurumlar yeni işlevler kazanarak değişimin bunalımsız atlatılmasını sağlarlar (Tekşen, 2003). Bu tampon kurumlar daha çok kent merkezlerini çevreleyen gecekondu bölgelerinde görülmektedir. Tampon mekanizması kavramını Kıray şöyle açıklamaktadır:

Görel olarak daha hızlı ve daha şümüllü değişme hallerinde her iki temel yapıda da görünmeyen, fakat oluşum içerisinde beliren ve bütünleşmeyi mümkün kılan kurumlar ve ilintiler ortaya çıkar ya da eski müesseseler yeni fonksiyonlar kazanırlar. Bu hal, sosyal yapının her müessesesi ilintisi ya da bunlarla ilgili değerlerin hepsinin aynı anda ve aynı hızla değişip, aynı süre içerisinde yeni bir yapı haline gelmemesinden doğar. Toplumsal değişmenin buhransız olmasını sağlayan, çözümlenin önüne geçen ve her iki sosyal yapıya da ait olmayan bu yeni beliren müesseseler, ilintiler, değerler ve fonksiyonları biz “tampon mekanizmalar” terimi ile ifade ediyoruz. Bu “tampon mekanizmalar” sayesinde, sosyal yapının çeşitli yönleri birbiri ile bağlanır. Fonksiyonel bütünü parçası olmayan taraflar kaybolur. Bu şekilde toplumun orta hızla bir değişme durumunda da görel bir denge halinde kalması mümkün olur (Kıray 2000 akt. Tekşen, 2003).

Tampon mekanizmalar, tam olarak ikilemin yaşandığı geçiş esnasında göçmen için bir sığınak işlevi görürler. Bu yapılar, göçün ilk ve sonraki döneminde ortaya çıkanlar biçiminde iki kategoriye ayrılabilir. İlk dönemde, “geleneksel aile” ve “öncü aileler” ön plandayken; sonraki dönemde ise, “hemşehri” merkezli yapılar etkili olmuştur (Özdemir, 2013). Kırsalda temel belirleyici geniş aile kurumu olduğundan; bir göçmenin hayallerini gerçekleştirebilmesinin ilk adımı da, daha önce göç etmiş olan aile üyelerinin/öncü ailelerin yanına sığınmak olmuştur. Özellikle öncü aileler, sahip oldukları deneyimlerle, kente yeni gelenlere destek vererek, adeta kırsala özlemi ifade eden bir cemaatsel birliktelik oluşturmuşlardır (Bal, 1997). Kısa sürede, “öncü aile” oluşumundan hemşehrilik ilişkisine geçiş sağlanmıştır. Hemşehrilik ilişkileri, tampon işlevleri daha da güçlendirmiş, anlamlı kılmış ve hemşehriliği kurumsallaşmaya doğru götürmüştür (Gökçe, 1994). Başka bir deyişle, hemşehrilik başta barınma olmak üzere birçok sorunun çözümünde güçlü bir tampon olmuştur. Tampon mekanizma olgusu, geçiş halindeki toplumlarda/kentlerde geçici kısa süreli ihtiyaçları karşılamak için oluşan ve kentleşme süreciyle birlikte farklılaşan kurum ve ilişkileri kapsamaktadır (Sjoberg 1965 akt. Özdemir, 2013). Hemşehri dernekleri, tampon olma konumunu aşarak yeni işlevlerle çevrili bir aşamaya gelmişlerdir.

Bu dönemde, özellikle siyasal işlevler öne çıkmış ve hemşehri dernekleri bu işlevle anılmaya başlamışlardır. Siyasal işlevler yerine getiren bir aktör niteliği kazanması ise, demokratik sistem içerisinde hemşehrilerinin beklenti ve çıkarları açısından ve hatta kamusal yarar açısından büyük önem taşımaktadır.

II.5.4.2. Siyasal Aktör Olarak Hemşehri Dernekleri

Hemşehri derneklerinin tüzüklerinde kuruluş amaçları, tampon işlevler bağlamında genelde hemşehri yardımlaşması ve dayanışması olarak ifade edilmektedir. Bu temel amaç esas olmakla birlikte, kentleşme/kentlileşme süreci içerisinde amaçları farklılaşmaya ve zenginleşmeye başlamıştır. Hemşehri dernekleri, göç ile gelişme ve kentsel aktör olma arasındaki ilişkiyi yansıtan ve birçok işlev üstlenip demokratikleşmeye katkı sağlayabilecek bir potansiyele sahip olmuşlardır (Narlı 2002 akt. Özdemir, 2013). 1980'lerin ortalarından itibaren birçok köye elektrik, su gibi hizmetler hemşehri dernekleri aracılığıyla götürülmüştür. Yine, hemşehrilerine burs verme, yarı veya tam zamanlı istihdam sağlama, sağlık taraması yaptırma gibi birçok alanda faaliyet yürütebilecek bir aktifliğe ulaşmışlardır. Aktifliklerine göre merkezi/yerel yönetimlerle, kamu kurumlarıyla ve hatta özel sektörle sıkı ilişkiler kurmuşlardır (Kurtoğlu, 2012). Hatta, “kentte biz de varız” diyebilecekleri güce sahip bir kitleye dönüşmüşlerdir (Bal, 1997). Bu güçle, hemşehriler, kent yaşamına etkin olarak katılabilme ve karar süreçlerinde söz sahibi olabilme potansiyeli kazanmışlardır. Bunun doğal bir sonucu olarak da, siyasetçilerin/yetkililerin kendilerine başvurmak ve beklentilerini kolayca algılayıp, karşılamak zorunda kaldıkları bir aktör haline gelmişlerdir (Yılmaz, 2008).

1960 sonrası yapılan araştırmalarda kente yeni gelen göçmenlerin özellikle tampon kurumlarla kente uyum ve bütünleşme sürecinin yaşanmasıyla hemşehri dayanışmasının zamanla önemini kaybedeceği anlayışı hakimdir. Ancak 1980'lerde

hemşehri dayanışması giderek artmıştır. Bu artışın sebebinin siyasi kaynaklı olduğu söylenebilir. 1980 askeri müdahalesinin kısıtlamaları sonucu oluşan boşluk yeni katılım yollarının devreye girmesini gerektirmiştir. Bu bağlamda hemşehri dayanışması yeni katılım yollarından biri olarak doğmuştur (Akaslan, 2003). Genellikle farklı partilere mensup siyasilerin bir araya geldikleri ve hemşehrilerinin sorunlarını çözmeye yardımcı oldukları bir kurum haline gelen hemşehri dernekleri zamanla siyasiler için potansiyel oy depoları olabilmıştır (Narı, 1999).

Hemşehrilik dernekleri aynı zamanda hemşehrilik cemaatleri içinde liderlerin ve lider adaylarının birbirleriyle yarıştıkları toplumsal mekanlardır (Kurtoğlu 2004 akt. Kurtbeyoğlu, 2005). Zira bireyler bir yandan kendi grubu içerisinde öne çıkmaya çalışırken, diğer taraftan siyasal partiler için yerel veya genel seçimlerde potansiyel bir aday olma yolunu bu şekilde açmaya çalışırlar. Hemşehri gruplarının liderleri, özellikle yerel seçimlerin önemli ve etkili kişileri olarak kendileri aday olmasa bile, aday olacaklar konusunda söz sahibi olma şansını yakalarlar ve bu şansını bireysel veya grup menfaatleri doğrultusunda kullanırlar. Yine, seçimlerde, hangi parti olursa olsun adaylar arasında hemşehrileri varsa öncelikle onu desteklerler. Partiler de, buna dikkat ederek aday belirlenmesinde hemşehri yoğunluğunu göz önünde bulundururlar (Narlı 2002 akt. Özdemir, 2013). Kahramanmaraşlılar İl ve İlçeleri Tanışma Dayanışma Yardımlaşma Derneği üyesi İsmail Çiçek “Hemşehrimiz olan siyasetçilerin seçilmesini tabii ki isteriz ve onları destekliyoruz. Kendi hemşehrilerimizden birinin seçilmesini isteriz tabii, bunu kim istemez ki! Zaten hemşehrilerimize gerekli desteği de veriyoruz.” diyerek hemşehrilerini siyasi alanda da desteklediklerini ifade etmiştir.

Hemşehri dernekleri, siyasal bir yapı olmamakla birlikte, üye sayılarının oluşturduğu güç ve sahip oldukları potansiyelle siyasetçilerin adeta iştahını

kabartmaktadırlar. Farklı partilere mensup siyasetçilerin sık sık ziyaret ettikleri, hemşehri gruplarını mobilize etmeye çalıştıkları bir cazibe merkezi olmuşlardır (Özdemir, 2013). Oy kaygısını çözmeye adına hemşehri dernekleriyle sürekli iletişim kurarak, gerek aday belirlemede gerekse desteklerini alma konusunda yoğun gayret içine girerler. Kamuoyu ile muhatap olduklarında ise, hemşehri dernekleriyle bağlantılarını açıklama ve onların kendi yanlarında olduklarını ifade etme ihtiyacı duyarlar. Bu durumu bir fırsat olarak gören hemşehri dernekleri ise, kendilerini oy deposu olarak gören partilerden ve siyasal süreçlerden, üyeleri lehine sonuna kadar yararlanmaya çalışırlar. Hatta, karar merkezleri üzerlerinde siyasal baskı kurarak etkilemeye çalışırlar. Bu yönüyle, hemşehri derneklerini ‘baskı grubu’ olarak tanımlamak da mümkündür (Kurtbeyoğlu, 2005).

Dernek-siyaset ilişkisinin geldiği düzeyi, Kurtoğlu, kollamacılık ilişkisinin önemli bir kaynağı olarak görür. O’na göre, siyasetin işleyiş biçimi nedeniyle, hemşehri dernekleri siyasete, özellikle de partilere yakınlaştığı ölçüde kollamacılığa yakınlaşır (Kurtoğlu, 2012). Hemşehri derneklerine, kollamacılık ilişkisi içerisinde rahatlıkla çıkar amaçlı baskı yapılabilmesinin arka planında ise, karar alma süreçlerinin farklı boyutları yatmaktadır. Zira, hemşehri gruplarının ya da derneklerinin rant kollamak/çıkar elde etmek için karar alma süreçleriyle girmiş oldukları ilişki tek taraflı olmayıp, karşılıklı olmaktadır. Kurtoğlu’nun da belirttiği gibi (2004); “Hemşehri siyasette hazır güç (kaynağı) demektir. Hemşehri desteği çok önemlidir, çünkü eğer bir hemşehri aday varsa, hemşehriler partisine bakmadan o adayı destekler. Hemşehri desteği temeldir ve tabanın desteği demektir. Partilerin başarılı olmasına katkıdır.” biçimindeki sözleri, dernek-siyaset ilişkisini ve hemşehri derneklerinin rolünü göstermesi açısından dikkat çekicidir. Mersin’deki Kayseri Sarız Köyleri Derneği başkanı Kemal Arslan’ın görüşleri de bunu kanıtlar niteliktedir: “Üyelerimiz arasında Yenişehir Belediye Başkanı İbrahim Genç de bulunmaktadır.

Hemşehrilerimizin ve üyelerimizin İbrahim Genç'in seçilmesinde destek ve katkıları büyüktür.”

Nail Yılmaz'ın Kastamonu'daki hemşehri dernekleriyle yaptığı görüşmeler dernek-siyaset ilişkisinde, çıkar ilişkisinin ne kadar önemli olduğunu gösteriyor:

Aktif siyaset yapan kişiler, yöre derneklerinin siyasette çok etkili olduklarını biliyorlar. Tek tek kahvehanelere gidip, insanlara sesleneceklerine derneklere gidip toplu olarak insanları etkileyebileceklerinin farkındalar. Bunu bütün siyasetçiler kullanıyorlar.” Hemşehri derneklerinin aday belirleme ve hemşehriler arasından belirlenen adayların desteklenmesi bağlamında ise, “(...) Geçen seçimlerde içimizden bir milletvekili aday aday çıktı. Biz bu kişiyi destekledik. Arkasında olduğumuzu söyledik. Aslında bunu, her partinin içimizden gösterdiği her aday için yaptık. (...) Buradaki maksadımız partiler değil. Kastamonulu adayları öne çıkarmak ve tanıtmaktı. Hemşehri oylarının bu adaylara verilmesi noktasında toplantılar yaptık (Yılmaz, 2008).

Nail Yılmaz'ın belirttiği gibi siyasi alanda derneklerin kendi hemşehrilerini destekleme eğiliminde olduklarını görmekteyiz. Günümüzde hemşehri derneklerinin katılım yönünde faaliyet ve çalışmalarda buldukları görülmektedir. Buna örnek olarak Mersin'de bulunan Kahramanmaraşlılar İl ve İlçeleri Tanıtma- Dayanışma- Yardımlaşma- Kültür Derneği başkanı Ali Kamalak'ın görüşlerini verebiliriz:

Derneğimiz Toplumcu Belediyecilik Platformu'nun kurulmasında büyük rol oynamıştır. Bu platforma: AKUT, Sosyal Demokrasi Vakfı, Sosyal Demokrasi Derneği, Çağdaş Sanayici İşadamları Derneği ve bizim derneğimiz üyedir. Bu platform yerel yönetimlere katkı sağlamaktadır. Platformda dönüşümlü başkanlık sistemi vardır. Buna göre, her ay toplanılan derneğin başkanı platforma başkanlık eder. Bu platformun amacı, Mersin'deki belediyelerin toplumdaki kopuk olmamasını sağlamak ve katılımcı belediyeciliği teşvik etmektir.

Göçle birlikte adından sıkça söz ettiren hemşehri dernekleri, son yıllarda siyasetle birlikte daha sık anılmaya başlanmıştır. Gerek son yıllarda yapılan çalışmalar

gerekse Mersin’de dernek üyeleriyle yaptığım görüşmeler; bu derneklerin siyasetle ilgisiz olmadıklarını ve siyasal katılımı artırıcı yönde olduklarını gösterir niteliktedir.

II.6. SONUÇ

Hemşehrilerin şehirlerde örgütlenmeleri, kurdukları dernekler aracılığıyla olmakta ve dernekler hemşehri ilişkilerinin devamına çok büyük katkı sağlamaktadırlar. Şehir hayatında dağınık durumdaki hemşehriler buralarda toplanıp buluşurlar. Aynı zamanda şehirde karşılaşılan problemlerle mücadele etme, çözüm arama, yardımlaşma ve dayanışma da yine hemşehri dernekleri aracılığıyla olmaktadır. Hemşehri dernekleri, modern kentin bir gerçeği olarak hemşehriliğin biçimsel boyutunu ifade eder. Klasik tampon işlevlerinin yanı sıra, aktiflik gerektiren yeni işlevler de ortaya koymaya çalışırlar. Bazen bir çıkar grubunu andırır, bazen bir baskı grubu gibi hareket eder, bir STK gibi faaliyetler de yürütebilir. Bu nedenle, demokrasiye katkı anlamında, hemşehri derneklerine sahip oldukları potansiyeli bilinçli bir biçimde dışa vurabilecekleri zeminin sağlanması gerekir.

III. BÖLÜM

MERSİN'DE SİYASAL KATILIM

III.1. GİRİŞ

Seçimlerin temelinde, “insanın akıllı bir yaratık olduğu ve kendisi için iyi olanla, kötü olanı ayırt edebileceği” görüşü vardır (Kışlalı, 2010). Seçimlerdeki tutum ve davranışlarıyla bireyler, siyasal gücün siyasi partiler arasındaki dağılımını belirlemekte ve toplumsal iktidarın da yapısını şekillendirmektedirler.

Mersin'in özellikle 1980 sonrasında aldığı yoğun göçler kentin yapısını değiştirirken aynı zamanda kentin siyasi yapısını da değiştirmektedir. Değişen kent yapısındaki siyasi katılımı ortaya koymak bu bölümün ortaya çıkışını gerekli kılmıştır. Aynı zamanda hemşehri derneklerinin ve araştırılan kentin siyasi katılımı ile beraber anılması, çalışmanın farklılığını da ortaya koymaktadır. Tezimin kapsamında bulunan Toroslar, Yenişehir, Akdeniz, Mezitli ilçelerine göç edenler TÜİK Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi (ADNKS) 2013 verilerine göre incelendiğinde, göçün seçime etkisinin Akdeniz'de ve Yenişehir'de daha fazla olduğu söylenebilir. Akdeniz'de nüfusa kayıtlı olunan illere göre verilere baktığımızda; kayıtlı bulunan 111.505 Mersinli dışında, 20.717 Şanlıurfalı, 19.460 Mardinli, 17.103 Siirtli, 16.055 Adıyamanlı göç edenler içinde öne çıkanlardır. Daha çok Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden gelenlerin Akdeniz'de ikamet etmesi 2014 yerel seçimlerini de etkilemiş ve BDP (Mehmet Fazıl Türk) seçimi kazanmıştır. Mersinlilerin sayısının 132.508 olduğu Toroslar'a baktığımızda; 14.616 Bitlisli, 10.394 Adıyamanlı, 9407 Şanlıurfalı olduğunu görmekteyiz. Mersin'in yerlilerinin yoğun olduğu Toroslar'da seçimleri MHP'nin (Hamit Tuna) alması şaşırtıcı olmasa gerek. Yenişehir'de ikamet edenler incelendiğinde; 97.617 Mersinli dışında, 10.046 Adanalı,

8.618 Mardinli, 7163 Şanlıurfalı, 7108 Kahramanmaraşlı öne çıkmaktadır. Göç edenlerin etkisi sonucu 2014 yerel seçim sonuçlarında Yenişehir'i CHP (İbrahim Genç) almıştır. Mezitli incelendiğinde ise; 67.589 Mersinli dışında, 9.264 Adanalı, 4.835 Hataylı, 4.758 Kahramanmaraşlı Mezitli'ye yerleşenler içinde öne çıkmaktadır. Mezitli'nin daha çok Akdeniz bölgesindeki illerden ve Akdeniz'e yakın olan Güneydoğu illerinden göç alması sonucunda 2014 seçimlerinde Mezitli'yi CHP (Neşet Tarhan) almıştır.

1980 sonrasında Mersin'e göçlerin artmasıyla birlikte hemşehri derneklerinin de bu yıllarda oluştuğunu görmekteyiz. 80'li yıllarda göçlerin artması Mersin'in sosyo-ekonomik ve siyasi yapısını etkilemiştir. Bu bölümün amacı göçlerle birlikte değişen Mersin'in siyasi katılımını ortaya koymaktır. Bölümde, 1980 sonrasındaki seçimler; genel ve yerel olmak üzere iki alt kategoride ele alınmakta, Mersin özeli ve Türkiye genelinde kıyaslama yapılmaktadır.

III.2. 1980 SONRASI GENEL SEÇİM SONUÇLARI

12 Eylül 1980 askeri darbesi Türkiye demokrasisini üçüncü kez sekteye uğratmış ve daha önceki darbe ve muhtıradan daha sert sonuçlara yol açmıştır. Tüm siyasi partilerin kapatıldığı ve liderlerin tutuklandığı 1980 darbesi, 1982 yılında hazırlanan cunta anayasasının referandumla kabul edilmesiyle sona ermiştir. Ancak tamamen demokrasiye geçilmesi 1983 genel seçimlerine kadar sürmüştür.

TABLO 2
1980 SONRASI GENEL SEÇİM SONUÇLARI, %

Partiler	Türkiye	Mersin	Türkiye	Mersin	Türkiye	Mersin	Türkiye	Mersin	Türkiye	Mersin
	1983		1987		1991		1995		1999	
ANAP	45.14	43.38	36.31	36	24	24	24	25	13.22	10.88
HP	30.46	36.36								
MDP	23.27	20								
SHP			24.74	33.9	20.75	28.1				
DYP			19.14	17.6	27	31	24.55	25	12	11
DSP			8.53	4.4	10.75	6.8	13.82	16.67	22.19	19.35
RP			7.16	4	16.88	8.7	28.73	16.66		
MÇP			2.93	3.5						
CHP							8.90	16.67	8.71	12.31
MHP									18	28.38
FP									15.41	5.21
HADEP									4.75	8.84

Kaynak: www.secimsonuclari.web.tr/1983, www.secimsonuclari.web.tr/1987,
www.secimsonuclari.web.tr/1991, <http://www.belgenet.net/ayrinti/1995>,
<http://www.konrad.org.tr/secim/1999> verilerinden derlenmiştir.

- 6 Kasım'da gerçekleştirilen 1983 genel seçimleri, 12 Eylül 1980 Darbesi sonrasında yapılan ilk genel seçim olduğu için önemlidir. Bu seçimlere katılım yüzde 92.30 olup en yüksek ikinci katılım oranı görülmektedir. Türkiye genelinde olduğu gibi Mersin'de de seçmenlerin ilgisi artmıştır. Mersin'de seçimlere katılım, darbe öncesi seçimlere göre yüzde 41.44 artarak Mersin'de en yüksek ikinci katılım oranına ulaşmıştır (Arslan, 2008).

12 Eylül 1980 öncesinin politik sıkıntılarında ötürü bu dönemde seçim kanunları değiştirilmiştir. 10 Haziran 1983 tarihinde kabul edilen 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'na göre 1969, 1973 ve 1977 seçimlerinde uygulanan barajsız d'Hondt seçim sistemi kaldırılmış yerine "Türkiye genelinde yüzde 10 baraj tatbik edilerek, en az 3 milletvekili çıkaracak Seçim Bölgesi Barajlı Nisbi Temsil Seçim Sistemi" uygulanmıştır (Turgut, 1999). 1982 Anayasası ile Cumhuriyet Senatosu kaldırılmış, Millet Meclisi üye

sayısı da 400 olarak belirlenmiştir. Ancak bu sayı, 1987 seçiminden önce yasada yapılan değişiklikle 450'ye çıkartılmıştır.

1983'deki seçimlere yeni kurulan üç parti girmiştir. Bu seçimleri, en son iktidar olan Demirel Hükümetinin Başbakanlık Müsteşarı, 24 Ocak Kararlarının mimarı ve aynı zamanda 12 Eylül döneminin Ekonomi Bakanı olan Turgut Özal'ın kurduğu Anavatan Partisi (ANAP) büyük farkla kazanmıştır. ANAP yüzde 45.14 oranında oy alarak parlamentoya 211 milletvekili sokmuştur. 20 Mayıs 1983 tarihinde Turgut Özal tarafından kurulan ANAP, dört siyasi eğilimi (mukaddesatçı sağ, milliyetçi sağ, liberal sağ ve sosyal demokrasi) birleştirme iddiası ile oluşmuştur (Arslan, 2008). Necdet Calp'in başkanlığında ve sol çizgiyi temsil ettiğini ifade eden Halkçı Parti (HP) seçimlerden yüzde 30.46 oranında oy alarak 117 milletvekiliyle ikinci parti olarak çıkmıştır. Turgut Sunalp'in kurduğu Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) ise yüzde 23.27 oy oranı ile 71 milletvekili ile seçimlerden üçüncü ve son parti olarak çıkmıştır. MDP, aynı zamanda 12 Eylül 1980 sonrasında kurulan ilk parti özelliğini taşımaktadır.

Mersin'in siyasi yapısı da Türkiye geneli ile paralel bir yapıdadır. Mersin'de ANAP yüzde 43.38 oy oranıyla birinci, yüzde 36.36 oyla HP ikinci sıradadır. Ancak; Mersin'de HP, Türkiye genelinde aldığı oydan 6 puan fazla oy almıştır. MDP ise, Mersin'de Türkiye genelinde aldığı oyların da altında oy alarak üçüncü parti olmuştur. 1983 seçimlerinde Mersin'de sağ kanat hızlı bir yükselişe geçmiştir. Sol kanat ise o güne kadar Mersin'in siyasi yapısı içindeki en düşük seçmen desteğini almıştır (Arslan, 2008).

- Darbe sonrasındaki ikinci genel seçimler, 29 Kasım 1987 tarihinde yapılmıştır. Bu seçimlere ilgi hem Türkiye genelinde hem de Mersin'de oldukça yüksektir. Türkiye genelinde seçimlere katılım yüzde 93.28 olurken, Mersin'de yüzde 93.84 oranındadır (Arslan, 2008).

17.05.1987'de Anayasada yapılan değişiklikle seçmen yaşı 20 olarak belirlenmiş, milletvekili sayısı 450'ye çıkarılmış ve siyasal yasak getiren geçici 4'üncü madde halk oyuna sunularak kaldırılmıştır (Sezen, 1994). Türkiye genelinde yüzde 10 baraj korunmuş, seçim bölgelerinde 7'den 6'ya indirilmiş ve 3'ten fazla milletvekili çıkaran bölgelerde en çok oy alan partiye açıktan bir milletvekili verilmiştir. Geri kalan oyların hesabında bölge barajı yükselmiştir. Böyle bir seçim, dar bölge seçim sistemine en yakın seçim sistemidir (Turgut, 1999).

12 Eylül askeri darbesiyle gelen siyasi yasakların sona ermesiyle; 1987'de Süleyman Demirel Doğru Yol Partisi (DYP) genel başkanlığını Hüsamettin Cindoruk'tan devralmıştır. Bülent Ecevit Demokratik Sol Parti (DSP) genel başkanlığına seçilmiştir. Alparslan Türkeş Milliyetçi Çalışma Partisi'nin (MÇP) genel başkanı olurken, Necmettin Erbakan da Refah Partisi'nin (RP) genel başkanı oldu.

Oyların siyasi partilere dağılımı incelendiğinde Mersin'in Türkiye geneli ile benzer olduğu görülmektedir. Ancak bu seçimlerde Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin (SHP) Mersin'de aldığı oy, Türkiye genelinde aldığı oydan 9 puan fazladır. Bu da Mersin'in siyasi yapısı açısından önem taşımaktadır. Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP), Mersin'de 4 milletvekili çıkarmış ve yüzde 44'ün üzerinde temsil gücü kazanmıştır. SHP'nin Mersin'de kazandığı temsil gücü, Türkiye genelinde kazandığı temsil gücünün iki katından fazla olması açısından son derece önemlidir. 1987 genel seçimlerinde ANAP Mersin'de 9 milletvekilliğinin 5'ini kazanarak yüzde 55'in üzerinde bir temsil gücü elde etmiştir. ANAP, Türkiye genelinde milletvekili sayısı 292 iken temsil oranı yüzde 64'ün üzerindedir. Buradan da ANAP'ın Mersin'de kazandığı temsil gücünün Türkiye genelinde elde ettiğinin oldukça gerisinde olduğu sonucuna varılabilir (Arslan, 2008).

1987 seçimlerinde Türkiye genelinde sağ partilerin oy oranı yüzde 66.356, milletvekili sayısı 351 ve temsil edilme oranı yüzde 78'dir. Sol partilerin ise; oy oranı yüzde 33.271, milletvekili sayısı 99 ve temsil edilme oranı yüzde 22'dir. Mersin'de ise; sağ partilerin oy oranı yüzde 61.71, milletvekili sayısı 5 ve temsil edilme oranı yüzde 55.56 iken, sol partilerin oy oranı yüzde 38.27, milletvekili sayısı 4 ve temsil edilme oranı yüzde 44.44'tür. Türkiye genelinde olduğu gibi Mersin'de de sağ siyaset geleneği ağırlıktadır.

- Üçüncü genel seçimler, 20 Ekim 1991'de gerçekleştirilmiştir. Bu seçimlere Türkiye genelinde katılım oranı yüzde 83.92, Mersin'de ise yüzde 84.28 olarak gerçekleşmiştir (Arslan, 2008). Katılım oranlarına bakıldığında, önceki seçime göre Türkiye geneli ve Mersin'de yaklaşık yüzde 10'luk bir düşüş gözlemlenmektedir.

1991 seçimlerinde toplam beş parti yüzde 10'un üzerinde oy alarak parlamentoya girmiştir. 1991 seçimlerinde yüzde 27 civarında oy alan Süleyman Demirel'in genel başkanı olduğu DYP birinci olmuştur. DYP, 450 milletvekilliğinden 178'ini kazanmış ve yüzde 39.56 oranında mecliste temsil gücü kazanmıştır. ANAP ise bu seçimlerde yüzde 25.06 oy alarak ikinci parti olmuştur. Bülent Ecevit başkanlığındaki DSP ise bu seçimlerde, yüzde 10.75 oranında oy almış ve 7 milletvekiliyle meclise girmiştir. 1987 genel seçimlerinde ikinci parti olan SHP ise, yüzde 19.56 oranında oy alarak 88 milletvekili çıkarabilmiştir.

Mersin'in bu seçimlerdeki siyasi yapısı ise şöyledir: SHP Mersin'de ikinci parti olmuş ve 3 milletvekili çıkarmıştır. DYP ise, Mersin'in siyasi yapısı içinde en güçlü konumundadır. DYP 1991 genel seçimlerinde Mersin'deki 9 milletvekilliğinden 4'ünü kazanmış ve yüzde 44.45 oranında bir güce ulaşmıştır. ANAP ise yüzde 23.96 oy oranıyla Mersin'de üçüncü sıradadır. ANAP, bu seçimlerde Mersin'deki 9 milletvekilliğinden 2'sini

kazanmış ve yüzde 22 temsil oranına gerilemiştir. ANAP, Mersin’de ciddi oranda bir oy kaybına uğramış ve yerini DYP ile SHP’ye bırakmıştır.

1991 genel seçimlerini, önceki genel seçimlerdeki gibi hem Mersin’de hem de Türkiye genelinde sağ kanat kazanmıştır. Sağ partiler toplamda 355 milletvekili çıkarmış ve yüzde 78.89 oranında temsil gücüne ulaşmışlardır. Mersin’de ise sağ partiler 6 milletvekili çıkarmış ve yüzde 66.67 oranında temsil gücü elde etmişlerdir. Sol kanat ise, Mersin’de seçmen desteğini yüzde 8.68 oranında düşürmüştür, aynı zamanda temsil gücü de yüzde 44.44’ten, yüzde 33.33’e düşmüştür (Arslan, 2008).

- Dördüncü genel seçimler, 24 Aralık 1995 tarihinde olmuştur. Bu seçimlere katılım oranı Türkiye genelinde yüzde 85.20 iken, Mersin’de bu oran yüzde 83.65’tir. 1995 genel seçimlerinde Türkiye genelinde ilk kez RP birinci parti olmuştur. MHP ise yüzde 10 barajını aşamayıp parlamentoya girememiştir. 1995 yılı seçimlerinde cezaevlerindeki tutuklulara ve 18 yaşındaki gençlere de oy kullanma hakkı verilmiş ve yaklaşık 8 milyon gence, seçmen kütüklerine isimlerini yazdırmak kaydıyla oy kullanma imkanı sunulmuştur. Bu seçimlerde milletvekili sayısı 450’den 550’ye çıkarılmıştır (İzgi, 2005) .

RP daha sonra laiklik ve demokrasi karşıtı faaliyetler sebebiyle kapatıldı. Bu dönemde pek çok koalisyon hükümeti görülür. Ecevit’in başkanlığında “DSP Azınlık Hükümeti” kurulmuş ve bu hükümet 1999 genel seçimlerine kadar görevde kalmıştır (Doğan 1999 akt. Arslan, 2008).

1995 genel seçimlerinde Türkiye genelinde birinci olan RP, Mersin’de altıncı sıradadır. Türkiye genelindeki yüzde 8.18 oy oranıyla, yüzde 10 ülke barajını aşamayan MHP, Mersin’de yüzde 15.92 oy alsa da, milletvekili çıkaramamıştır. Mersin’deki 12 milletvekilliği 5 parti arasında paylaşıldı: ANAP ve DYP 3’er milletvekili, DSP, RP ve

CHP ise 2'şer milletvekilliği kazandılar (Arslan, 2008). Bu seçimlerde hem sağ hem de sol kanat güç kaybetmiştir. Ancak sol kanadın güç kaybı sağ kanattan daha fazladır.

- Beşinci genel seçimler, 18 Nisan 1999'da olmuştur. Bu seçimlerdeki katılım oranı artarak yüzde 87.09'dur. Mersin'de ise seçimlere katılım oranı yüzde 84.20 civarındadır. Seçime 20 parti girmiş ve bunlardan ancak 5'i barajı aşarak parlamentoya girebilmiştir. Mersin'de de Türkiye genelindeki gibi, bu seçimde 20 parti arasından sadece 5 parti yüzde 10 barajını geçebilmiştir.

1999 genel seçimlerinin ana belirleyicisi Kürt sorunu ve bu kapsamda PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanması olmuştur. DSP ve MHP bu seçimlerde tam bir oy patlaması gerçekleştirmiştir (Arslan, 2008). Bu seçimlerde dönemin başbakanı olan Bülent Ecevit'in genel başkanı olduğu DSP seçimde birinci olmuştur. MHP ise yeni başkanı Devlet Bahçeli ile büyük bir yükseliş göstermiş ve ikinci olmuştur. Bu iki parti, dördüncü sırada olan ANAP'ın da desteğini alarak, Ecevit'in başbakanlığında "DSP-MHP-ANAP" Üçlü Koalisyon Hükümeti'ni kurdular. Bu koalisyon hükümeti 2002 seçimlerine kadar görevde kalmıştır. Yeni kurulan ve ilk kez seçime giren Fazilet Partisi ise barajı aşan partiler arasında yer almıştır (İzgi, 2005).

Seçimler Mersin özelinde incelendiğinde ise; MHP bu seçimlerin kazananı olmuştur. DSP ise ikinci sıradadır. Yüzde 10'luk baraja takılan ve milletvekili çıkaramayan CHP ise üçüncü sırada gelmektedir. Türkiye genelinde üçüncü parti olan FP ise, Mersin'de yedinci sıradadır. HADEP ise, Türkiye genelinde aldığı oyların iki katını Mersin'de alarak altıncı sıraya yükselmiştir (Arslan, 2008).

TABLO 3
2000 SONRASI GENEL SEÇİM SONUÇLARI, %

Partiler	Türkiye	Mersin	Türkiye	Mersin	Türkiye	Mersin
	2002		2007		2011	
ANAP	5.11	6.62				
DYP	9.54	8.74				
CHP	19.43	24.74	20.9	24.7	25,98	31.61
MHP	8.35	18.42	14.2	30.5	13,01	23.04
AKP	34.43	18	46.6	27.2	49,83	32.24
GP	7.25	6.89	3	2.7		
DEHAP	6.14	9.53				
DP			5.4	5.5		
BAĞIMSIZ(DTP)			5.3	6.6		
SP			2.3	0.8		
BAĞIMSIZLAR					6.57	
ERTUĞRUL KÜRKÇÜ						9.54

Kaynak: <http://www.konrad.org.tr/secim/2002>, <http://www.genelsecim.org/2007>, <http://secim.haberler.com/2011/mersin-secim-sonuclari> verilerinden derlenmiştir.

- 1980 Darbesi sonrasındaki altıncı genel seçimler, 3 Kasım 2002’de gerçekleştirilmiştir. Bu seçimlere olan seçmen ilgisinde Türkiye genelinde ve Mersin’de düşüş görülmektedir. 2002 seçimlerinde Türkiye genelinde katılım oranı yüzde 79.10 iken, Mersin’de bu oran yüzde 76.25’tir. Bu seçimlerdeki katılım oranı, 1999 genel seçimlerine göre yüzde 8 civarında daha düşüktür. Bu veriler; hem Türkiye genelinde hem de Mersin’de, 12 Eylül 1980 darbesi sonrasındaki en düşük katılım oranları olduğu için ayrı bir önem taşımaktadır (Arslan, 2008).

1999 genel seçim sonuçları sonrasında kurulan DSP-ANAP-MHP’den oluşan üçlü koalisyon 2001 yılındaki ekonomik kriz sonucu erken seçim kararı almıştır (Fidan, 2011). Böylelikle 2002 genel seçimlerine gidilmiştir. 2002 milletvekili genel seçimleri, Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP) zaferi ile sonuçlanmıştır. AKP, seçimlerden yüzde 34.43 oy oranı ile tek başına iktidar olmuştur. 1999 seçimlerinde parlamento dışı kalan Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), bu sefer yüzde 19.43 civarında oy oranı ile büyük bir başarı sağladı ve ana muhalefet partisi oldu (Arslan, 2008). 3 Kasım seçimlerine

katılmayan AKP Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan, 9 Mart 2003 Siirt milletvekili ara seçiminde, Parlamento'ya girmiştir ve 1987 genel seçiminden beri ilk kez bir parti tek başına iktidara gelmiştir (İzgi, 2005).

Türkiye genelinin aksine AKP, 2002 seçimleri Mersin'de aynı başarıyı gösterememiştir. Hatta çoğu ilde barajı aşamayan MHP'nin bile gerisinde kalmıştır. CHP ise önceki seçimlere oranla, ciddi bir yükseliş göstermiş ve Mersinde birinci parti olmuştur. Burada önemli bir unsur ise DSP'nin oylarının ciddi bir şekilde düşmesidir. DSP'nin oylarının düşmesi, Mersin'de CHP'nin lehine olmuştur. Çünkü, sol görüşlü insanlar DSP yerine daha ümitli baktıkları CHP'ye oylarını kaydırmışlardır. Bu sayede CHP'nin oyları, Mersin'de yükselme göstermiştir. Bir başka husus da, ilk kez seçime giren partiler arasından (AKP, BTP, GP, DEHAP, SP, TKP, YP) Genç Parti'nin (GP) Türkiye genelinde gözlemlendiği gibi Mersin'de de ciddi bir oy oranına ulaşmış olmasıdır. 3 Kasım seçimleriyle beraber Türkiye siyasetinde olduğu gibi Mersin'de de önemli değişiklikler olmuştur. Yıllardır Mersin'de siyaset yapan önemli kişiler (İstemihan Talay, Turhan Güven, Ayfer Yılmaz, Rüştü Kazım Yücelen, Enis Öksüz ve diğerleri) siyaset dışı kalmıştır (İzgi, 2005).

- Sonraki genel seçimler, 22 Temmuz 2007'de gerçekleştirilmiştir. Türkiye genelinde seçimlere katılım yüzde 6.68 oranında artarak yüzde 84.38 olmuştur. Mersin'de ise katılım oranı Türkiye ortalamasının altında ve yüzde 80.17 civarındadır (Arslan, 2008). 2007 genel seçimleri gerek Türkiye'nin gerekse Mersin'in siyasi yapısında önemli değişimleri beraberinde getirmiştir. 2002 genel seçimlerinde mecliste sadece iki parti (AKP ve CHP) temsil edilirken, 2007 seçimlerinde AKP ve CHP'ye ek olarak MHP ve bağımsızlar da vardır.

Recep Tayyip Erdoğan başkanlığındaki AKP; 2002 genel seçimlerinde Türkiye genelinde yüzde 34.43 oranında oy alırken, 2007 genel seçimlerinde bu oran artarak yüzde

46.66 olmuştur. 2007 seçimlerinin belki de en başarılı partisi MHP'dir, barajı aşamadığı 2002 seçimlerinden sonra 2007'de yüzde 14.29'luk oy oranına ulaşmıştır (Arslan, 2008).

Mersin'de oyların partilere dağılımına bakıldığında ise, Türkiye genelinde üçüncü sırada olan MHP, Mersin'de birinci parti olmuştur. Türkiye genelinde yüzde 46.66'luk oyla iktidar olan AKP ise Mersin'de yüzde 27.25 ile ikinci sıradadır. CHP ise, Mersin'de Türkiye genelindeki oydan daha yüksek oy oranı elde etmiş fakat üçüncü sırada yer alabilmiştir. Mersin'de 12 milletvekilliği üç parti arasında dağılmıştır. AKP ve MHP 4'er milletvekilliği kazanarak yüzde 33.03'lük temsil gücü elde ederken, CHP Mersin'den 3 milletvekili ile yüzde 25'lik temsil gücü kazanmıştır. Bağımsızlar ise 1 milletvekili çıkarmışlardır (Arslan, 2008).

- Son genel seçimler, 12 Haziran 2011 tarihinde gerçekleşmiştir. Siyasal temsil bakımından 2011 seçimlerinin, iki önemli katkısından söz etmek gerekir. Birincisi seçimlere katılım oranının, yüzde 87'yi bulması, ikincisi ise, parlamentoya 78 kadın milletvekilinin girmiş olmasıdır. Bu sayı 1991'de 8, 1995'de 13, 1999'da 22, 2002'de 24, ve 2007'de ise 48 biçiminde gerçekleşmiştir. 2011 genel seçimlerinde Mersin'de katılma oranı yüzde 87.02'dir. Partilerin Mersin'de çıkardıkları milletvekili sayısı ise; AKP 4, CHP 4, MHP 2, Bağımsızlarda 1 milletvekilidir.

2011 seçimlerinde AKP, bir önceki seçimlere göre oy oranını yükseltmiş ancak milletvekili sayısında düşüş yaşamıştır. AKP, yüzde 49.83'lük oy oranıyla 327 milletvekili çıkarmış ve parlamentodaki sandalyelerin yüzde 59.03'üne sahip olmuştur. CHP, yüzde 25.98'le 135 milletvekili kazanmış ve meclisteki sandalyelerin yüzde 24.05'ini elde etmiştir (Bulut, 2011). MHP ise, yüzde 13.01'lik oy oranıyla 53 milletvekilliğinin sahibi olmuştur. MHP'nin meclisteki sandalye oranı, yüzde 9.06'ya tekabül etmektedir. Seçimlerde ayrıca 35 de bağımsız milletvekili adayı parlamentoya girmeye hak

kazanmıştır. Seçimlerde bağımsız oylarının toplamı ise, yüzde 6.57 olmuştur. Bağımsızların parlamentoda temsil oranları da yüzde 6.05 şeklinde gerçekleşmiştir.

III.3. 1980 SONRASI YEREL SEÇİM SONUÇLARI

Yerel yönetimler de demokratik yaşamın en temel bileşenlerinden biridir. Hatta Mill ve Tocqueville gibi düşünürler yerel yönetimleri, ‘demokrasinin okulu’ olarak nitelendirirler. Henden’e göre, yerinden yönetim ilkesi temelinde yapılandırılan yerel yönetimler, kamu yönetiminin ayrılmaz bir parçasını oluşturur (Henden 2005 akt. Arslan, 2012). Bu kapsamda 1982 Anayasası’na göre yerel yönetimlerin üç temel amacı olduğu söylenebilir: İnsanların temel haklarını kullanmalarına olanak yaratmak⁹, üretim - tüketimde etkinlik¹⁰ ve demokrasi¹¹. Yerel yönetimlerin yapısı ve işleyişi ile ilgili temel esaslar 1982 Anayasası’nın 127. Maddesinde belirtilmektedir.

---

⁹ Mahalli idareler; il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir (1982 Anayasası, md. 127).

¹⁰ Mahalli idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir. Merkezi idare, mahalli idareler üzerinde, mahalli hizmetlerin idarenin bütünlüğü ilkesine uygun şekilde yürütülmesi, kamu görevlerinde birliğin sağlanması, toplum yararının korunması ve mahalli ihtiyaçların gereği gibi karşılanması amacıyla, kanunda belirtilen esas ve usuller dairesinde idari vesayet yetkisine sahiptir.

¹¹ Mahalli idarelerin seçimleri, beş yılda bir yapılır. Ancak, milletvekili genel veya ara seçiminden önceki veya sonraki bir yıl içinde yapılması gereken mahalli idareler organlarına veya bu organların üyelerine ilişkin genel veya ara seçimler milletvekili genel veya ara seçimleriyle birlikte yapılır. Kanun, büyük yerleşim merkezleri için özel yönetim biçimleri getirebilir. Mahalli idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur. Ancak, görevleri ile ilgili bir suç sebebi ile hakkında soruşturma veya kovuşturma açılan mahalli idare organları veya bu organların üyelerini, İçişleri Bakanı, geçici bir tedbir olarak, kesin hükme kadar uzaklaştırabilir (1982 Anayasası, md.127).

Mersin, sahip olduğu kendine özgü toplumsal, kültürel, ekonomik ve coğrafi koşulları ile Türkiye'nin toplumsal ve siyasal yapısı içinde son derece önemli bir konuma sahiptir. Mersin'in siyasal yapısının özgünlüklerinden belki de en başta geleni Türkiye'nin ilk kadın belediye başkanının Mersin'den çıkmış olmasıdır. Türkiye'de yerel seçimler ilk kez 1950 yılında yapılmıştır ve 1950–1951 yılları arasında Mersin'i, 39–40 yaşlarında genç bir kadın, Müfide İlhan yönetmiştir (Arslan, 2012). Bu durum yalnızca Türkiye Cumhuriyeti siyasal tarihi açısından değil, dünya siyasal tarihi açısından son derece önemli bir olaydır. Bu önemli olaya değindikten sonra artık bu bölümün ortaya çıkış nedenine geçebiliriz.

Bu bölümde, hemşehri derneklerinin 1980'lerde yaygınlık kazanması dolayısıyla kentin siyasal yapısını etkilemeleri sonucu 1980 sonrasındaki Mersin'in siyasal yaşamı incelenecektir. 12 Eylül yönetimi yeni bir Anayasa, yeni seçim yasaları, yeni siyasal partiler, yeni kadrolar oluşturulmasını amaçlamıştır. Bu dönemde sürekli değişim olmuştur. Bu değişim hem partiler, partilerin sayısı ve gücü anlamında siyasal parti sistemi, hem de seçimlere ilişkin yasal düzenlemeleri kapsamıştır (Akbulut 2001 akt. İzgi, 2005). Siyasal partilerde meydana gelen bu değişim yerel seçimleri de etkilemiştir.

TABLO 4
1980 SONRASI YEREL SEÇİM SONUÇLARI

MERSİN	1984				1989		
	GENEL OY % (TÜM BELEDİYE LER)	BÜYÜKŞEHİR OY %	BLD. MECLİSİ OY%	İL GENEL MECLİSİ %	GENEL OY % (TÜM BELEDİYELER)	BLD. MECLİSİ OY%	İL GENEL MECLİSİ %
ANAP	43	50	44	42	26	26.4	25
SODEP	25	29	26	23			
DYP	12	5	12	13	22	22	24
HP	8	8	8	9			
MDP	5	4	6	7			
RP	4	4	4	4	4.3	4.5	4.7
BAĞIMSIZ	3	0	1	2	0	0	0
SHP					38	39.1	35
DSP					4.4	4.5	5.8
MÇP					1.8	2.6	4.6

Kaynak: www.secimsonuclari.web.tr/1984, www.secimsonuclari.web.tr/1989 verilerinden derlenmiştir.

- 1980 sonrasındaki ilk yerel seçimler, 25 Mart 1984'te yapılmıştır. Bu seçimlere altı parti katılmıştır: Anavatan Partisi (ANAP), Sosyal Demokrasi Partisi (SODEP), Doğru Yol Partisi (DYP), Halkçı Parti (HP), Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP) ve Refah Partisi (RP). ANAP seçimlerden yüzde 45.01'lik oy oranıyla birinci parti olarak çıkmıştır. SODEP ise yüzde 25'lik oy oranıyla ikinci olmuştur (İzgi, 2005).

Darbe öncesinde Türkiye genelinde yerel gücün yüzde 41.27'sini elinde tutan sol kanat, darbe sonrası yerel seçimlerde ancak yüzde 21.88'lik bir güce ulaşabilmiştir. Sağ kanat ise darbe öncesinde yerel yönetimlerin yüzde 46.65'ini elinde bulundururken, darbe sonrasında bu güçlerini yüzde 71.88'e taşımıştır (Arslan, 2012).

1984 yerel seçimlerini, Mersin’de ANAP kazandı. Bu seçimde Kaya Mutlu HP’nin adayı olarak seçime girerken, SODEP ise Aklan Yürekli’yi aday olarak çıkardı. Yani sol bölünmüştü. Bu nedenle, Mersin’de sağ eğilimli parti olan ANAP’ın adayı Hüseyin Okan Merzeci yüzde 44.76 gibi son derece yüksek bir oy oranı ile belediye başkanlığını kazanmıştır.

- İkinci yerel seçimler, 26 Mart 1989’da yapılmış ve seçimlere ANAP, SHP, DYP, DSP, RP, MÇP ve Islahatçı Demokrasi Partisi (IDP) katılmıştır. Bir önceki seçimlerin galibi sağ yelpazeden ANAP idi. 1989 yerel seçimleri sonuçlandığında ise Türkiye çok daha farklı bir tablo ile karşı karşıya kaldı. Bu seçimlerin hem il genel meclisi seçimleri, hem de belediye başkanlığı seçimlerinde Türkiye geneli galibi SHP’dir. HP ve SODEP’in birleşmesiyle Kasım 1985’te kurulan SHP, 1989 yerel seçimlerinde, solun yerel seçimlerdeki ikinci tarihi çıkışını gerçekleştirmiştir. Bilindiği gibi solun ilk çıkışını, 1977 yerel seçimlerinde Ecevit’in genel başkanlığında CHP gerçekleştirmişti (Arslan, 2012).

1989 il genel meclisi seçimlerinde sol kanat SHP ile önemli bir çıkış yakalamıştır. SHP bu seçimlerde yüzde 28.69 oy alarak, birinci parti olmuştur. Toplamda 652 belediye başkanlığı ile seçimin galibidir. ANAP, DYP’den sonra üçüncü parti olmuştur. Sonuçlar ANAP içinse oldukça ağır olmuştur. ANAP’ın yaşadığı durum parti yöneticileri tarafından da kabul edilmiştir. Oltan Sungurlu düşüncelerini, “üstümüzden silindir geçti” şeklinde ifade ederek yenilgiyi kabul etmiştir (İzgi, 2005). 1989 yerel seçimlerinde sağ kanat Türkiye genelinde, 1984 seçimleri ile kıyaslandığında, yaklaşık yüzde 5 civarında oy kaybetmiştir. Bununla birlikte sağ kanadın toplam oy oranının yüzde 60’ı bulmuş ve sol partiler toplamından 20 puan daha fazla oy almıştır (Arslan, 2012).

Seçim sonuçları Mersin özelinde incelendiğinde de, Mersin ili genelinin siyasi yaşamında sağ siyaset geleneği ağır basar. Bu dönemde sağın Mersin’in siyasi yapısı

içindeki yeri yüzde 60'ın biraz altında, solun payı ise yüzde 40'ın biraz üzerindedir. Mersin'de siyasi gücün partilere dağılımı incelendiğinde de bu seçimlerin hem il genel meclisi hem de belediye başkanlığı seçimlerinin tartışmasız galibi SHP'dir. ANAP Mersin'de hezimete uğramıştır. Tasnif sonucu eski Mersin Belediye Başkanı SHP'li Kaya Mutlu büyük bir farkla üçüncü kez Mersin Belediye Başkanı olarak, ANAP'lı Merzeci'yi yenilgiye uğratmıştır. Bu seçimlerde Mersin'in siyasi yapısına sol siyaset geleneği, özellikle de SHP damgasını vurmuştur.

TABLO 5
1990 SONRASI YEREL SEÇİM SONUÇLARI

MERSİN	1994			1999		
	GENEL OY % (TÜM BELEDİYE LER)	BÜYÜKŞEHİR OY %	İL GENEL MECLİSİ %	GENEL OY % (TÜM BELEDİYELER)	BÜYÜKŞEHİR OY %	İL GENEL MECLİSİ %
ANAP	26.7	37.2	5.5	14.7	12.7	12.5
DYP	19.9	11.1	21.1	10.9	4.5	11.6
RP	6	8	7			
SHP	20.6	23.5	16.5			
DSP	3	6	4.5	12.7	19.3	16.7
MHP	11.7	6	14.2	27.1	18.4	29.4
CHP	9	8	8	18.8	18.2	14.8
HADEP				9.5	17.5	6.2
FP				4.3	6.5	5.1

Kaynak: www.secimsonuclari.web.tr/1994, www.tuik.gov.tr, <http://www.konrad.org.tr/secim> verilerinden derlenmiştir.

- 27 Mart 1994 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlere 13 siyasi parti katılmıştır. Bu siyasi partiler: ANAP, Büyük Birlik Partisi (BBP), CHP, Demokrat Parti (DP), DSP, DYP, İşçi Partisi (İP), Millet Partisi (MP), MHP, RP, Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP), Sosyalist Birlik Partisi (SBP) ve Yeniden Doğuş Partisi'dir (YDP). Bu

seçimlerde partiler Türkiye genelinde toplam 2710 belediye başkanlığı için yarışmışlardır (Arslan, 2012).

DYP-SHP iktidarının görev başında olduğu bir ortamda yapılan 1994 yerel yönetim seçimlerinin katılma açısından en önemli özelliklerinden birisi, 1989 seçimleriyle karşılaştırıldığında yaklaşık 10 puan artış göstermesi olmuştur. Ayrıca 1991 ve 1995 genel seçimlerindeki göre daha yüksek bir katılım oranı olmuştur. Böylelikle ilk defa bir yerel seçime katılma oranı, genel seçimlere katılma oranının üzerine çıkmıştır (Akbulut 2001 akt. İzgi, 2005).

1994 seçimlerinde 1984 seçimlerine benzer istisnai bir durum yaşanmıştır. Ancak bu yıllarda ANAP'ın seçimleri kazanması Mersinlilerin sağ'a eğilim gösterdiğini bize göstermez. Kaya Mutlu'ya olan tepki sağ seçmenin tepkisi değildir. Aynı oranla sol seçmenin ve DEP'lilerin de tepkisiydi. DEP seçmeni de Merzeci'ye oy vermişlerdi. Dolayısıyla bu seçimler de, 1984 seçimleri gibi istisnai bir durum idi (İzgi, 2005).

Seçimleri sağ eğilimli parti olan ANAP kazanmış, 1994'te sol yine bölünmüştür. Mersinliler seçimlerde tercihlerini, Kaya Mutlu'dan yana değil de, Okan Merzeci'den yana kullanmışlardır. ANAP Türkiye genelinde oy kaybına uğrarken Mersin'de zafer ANAP'lı Okan Merzeci'nin olmuştur.

- 18 Nisan 1999'da gerçekleştiren yerel seçimlere, yirmi siyasi parti katılmıştır. 1963 ve 1977 seçimleri sonrasında ilk kez bu seçimlerde genel ve yerel seçimler bir arada yapılmıştır. Aynı zamanda, 1963–1999 yılları arasında gerçekleştiren yerel seçimlerde ilk kez, belediye başkanlarının partilere dağılımı temelinde ilk dört sırayı sağ partiler kazanmıştır. 1963 sonrasında en fazla siyasal partinin katıldığı seçimler olan 1999 yerel seçimlerinde katılma oranları da yüksek olmuştur. Ancak yerel seçimlere

katılma oranı genel seçimlere göre az da olsa geride kalmıştır. Katılım oranı ise Türkiye genelinde yüzde 84.20 iken, Mersin'deki katılma oranı yüzde 78.03 olmuştur.

Bu dönem, Türkiye açısından önemli olayların yaşandığı bir yıl olmuş. 1998 yılı sonunda, İtalya'da gözaltına alınan PKK lideri Abdullah Öcalan'ın 16 Şubat 1999'da Kenya'da tutuklanarak Türkiye'ye getirilmesi büyük yankı yaratmıştır. Öcalan'ın Türkiye'ye getirilmesi görev başında olan DSP azınlık hükümeti ve Başbakan Bülent Ecevit için olumlu etkiler yaratmıştır. Ecevit'in 'dürüst lider', 'güvenilir lider' imajına katkıda bulunmuştur (İzgi, 2005).

1999 yerel seçimlerinde Türkiye'nin siyasi yapısına yine sağ siyaset geleneği damgasını vurmuştur. Bu seçimlerde sağ kanat, kısmi bir oy kaybına uğrasa da, hem il genel meclisi hem de belediye başkanlığı seçimlerinde seçimleri açık ara önde tamamlamıştır. Türkiye genelinde, toplam oyların yüzde 65'inden de fazlasını olarak, belediye başkanlıklarının yüzde 80'e yakınına kazanmıştır. Sol kanadın toplam oy oranında ise, bir önceki seçimlerle kıyaslandığında, çok fazla bir değişiklik olmamıştır: Her iki seçimlerde de sol partiler, yerel iktidar pastasından yüzde 29 civarında bir pay alabilmiştir (Arslan, 2012).

1999 belediye başkanlığı seçimlerinde, toplam 3215 belediye başkanlığının 779'unu kazanan ANAP birinci sırada, 736 belediye başkanlığı kazanan DYP ikinci sırada, 499 belediye başkanlığı kazanan MHP üçüncü ve 488 belediye başkanlığı kazanan FP dördüncü sırada yer almıştır. CHP ve DSP ise ancak beşinci ve altıncı sırada kendilerine yer bulabilmişlerdir.

Türkiye il genel meclisi seçim sonuçlarında ise; yüzde 18.70 oy oranıyla DSP birinci olarak çıkmıştır. Bu partiyi, yüzde 17.17 ile MHP ve yüzde 16.48 ile FP izlemiştir.

Dördüncü ve beşinci sırada ise ANAP ve DYP yer almıştır. Yedinci sırada yer alan CHP'nin oyu ise yüzde 11.08'dir.

Mersin Büyükşehir Belediyesi'nde ise yarış, DSP ve MHP arasında geçmiştir. Seçimlerde sürpriz yapacağı söylenen MHP Mersin'de olduğu gibi tüm yurttaki kendini gösterdi (İzgi, 2005). Sonuçta Mersin'de Türkiye geneline benzer bir seyir izlenmiş ve DSP birinci parti olurken, Macit Özcan Mersin belediye başkanı seçilmiştir. Ancak burada dikkat çekici husus ise HADEP'in oylarının yüksek oluşudur. Bunda en önemli etken ise Mersin'in Doğu ve Güneydoğu illerinden aldığı göç olmuştur.

TABLO 6
2000 SONRASI YEREL SEÇİM SONUÇLARI

MERSİN	2004			2009		
	GENEL OY % (TÜM BELEDİYELER)	BÜYÜKŞEHİR OY %	İL GENEL MECLİSİ %	GENEL OY % (TÜM BELEDİYELER)	BÜYÜKŞEHİR OY %	İL GENEL MECLİSİ %
DYP	6	1	6.5			
BAĞIMSIZ	2					
SHP	12	22.5	9.9			
DSP			1.6		3.67	3.8
MHP	27	18.5	27	7.6	24.76	31.3
CHP	25	34	23	23	30.88	22.6
AKP	23.7	20	25	50	21.11	25.3
GP	1.5	1.5				
SP		0.5	2.2	6.3	0.5	
DTP				5.1	18	10.4
DP				4.5		2.2

Kaynak: <http://www.genelsecim.org>, <http://secim2009.sabah.com.tr> verilerinden derlenmiştir.

- 28 Mart 2004'te yapılan yerel seçimlerinde, yirmiden fazla siyasi parti yerel düzeyde iktidar olma mücadelesi vermiştir. Sağ siyasi yelpazede yer alan partiler, yerel

seçimler bazında son 40 yılın en büyük başarısını bu seçimlerde kazanmıştır. Sağ partiler belediye başkanlığı seçimlerinde, Türkiye genelinde kazandıkları toplam yüzde 72.83'lük seçmen desteği ile tarihi bir başarıya imza atmıştır (Arslan, 2012). Sol kanadın ise toplam seçmen desteği yüzde 26.33'e kadar gerilemiştir.

2004 yerel seçimlerinin galibi ise, Adalet ve Kalkınma Partisi'dir (AKP). AKP, 2004 Türkiye il genel meclisi seçimlerinden, yüzde 41.89 gibi yüksek bir seçmen desteği ile birinci parti olarak çıkmıştır. İkinci parti ise yüzde 18.38'lik oy oranı ile CHP olmuştur. AKP Türkiye genelinde belediye başkanlıklarının yüzde 55.46'sının yönetimini elinde bulundurmaktadır. Öte yandan, ikinci parti CHP'nin kazandığı belediye başkanlığı sayısı ise 498'dir. Sayısal bakımdan üçüncü sırayı 415 belediye başkanlığı ile DYP, dördüncü sırayı ise 264 belediye başkanlığı ile MHP almıştır. 2004 yerel seçimlerinde, beşinci sıradaki ANAP 113 ve altıncı sıradaki SHP ise ancak 72 belediye başkanlığı kazanabilmiştir (Arslan, 2012).

2004 yerel seçimlerinin Mersin ili sonuçları incelendiğinde, Türkiye genelindeki durumdan oldukça farklı bir tablo ile karşılaşılır. Siyasi yelpazenin sağ kanadı bu seçimlerde Türkiye genelinde yakaladığı yükseliş, Mersin'de gerçekleştirememiştir. Türkiye genelinde aldıkları yüzde 72.83'lük seçmen desteğine karşın, Mersin kentinin siyasi yapısı içinde yüzde 42.23 oy elde edebilmiştir. Sol partiler ise Türkiye genelinde yüzde 26.33 oy alırken, Mersin kentinde oylarını yüzde 57'inin de üzerine taşımayı başarmışlardır (Arslan, 2012).

Bu seçimlerde Mersin'de Büyükşehir Belediye Başkanlığı için çok sayıda aday yarışmıştır. Önceki seçimlerde başarılı olan DSP'li Macit Özcan partisini değiştirerek CHP'den aday olmuş ve karşısında ise, 2002 genel seçimlerinden Türkiye genelinde

başarılı sonuç alan AKP'den Mahmut Arslan ve SHP'den Fikri Sağlar rakip olmuşlardır. Fakat seçimler daha çok AKP ve CHP arasında geçmiştir.

Mersin'de seçimleri CHP'nin kazanmasında en büyük etken Mersin'in yıllardır sol eğilimli bir çizgide ilerlemesi ve DSP'nin oylarının CHP'ye kayması gösterilmiştir. Diğer önemli bir etken ise belediye başkan adayı olarak güçlü bir rakip olan Macit Özcan'ın gösterilmesi olmuştur.

- 29 Mart 2009 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlerde, 40.932.260 kişi oy kullanmıştır. Türkiye genelinde seçimlere ortalama katılım oranı yüzde 85.02 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye kırsalında ise katılım yüzde 89.07 oranında gerçekleşirken, kentsel alanlarda yüzde 6.07'lik bir düşüşle yüzde 83.07 civarında gerçekleşmiştir. Dolayısıyla kırsal alanlarda seçimlere katılım oranı, kentsel alanlara oranla daha yüksek olmuştur.

Mersin'de il genel meclisi seçimlerine ortalama katılım oranı ise yüzde 86.01 olmuştur. Kentsel alanlarda bu oran yüzde 83.07 olarak gerçekleşirken, kırsal alanlarda yüzde 93.06'ya yükselmiştir. Rakamsal veriler değerlendirildiğinde, bu seçimlerde Mersinli seçmenlerin seçimlere ilgisinin Türkiye ortalamasının biraz daha üzerinde olduğu görülür (Arslan, 2012).

2009 yerel seçimlerinin galibi Türkiye genelinde iktidar partisi olan AKP'dir. AKP bu seçimlerde yüzde 38,4 oranında seçmen desteği elde etmiştir. CHP ise yüzde 23.12 civarında oy alarak seçimlerden ikinci sırada çıkmıştır. 2009 il genel meclisi seçimlerini, üçüncü sırada tamamlayan parti MHP'dir. Bir önceki seçimlerde yüzde 10.37 oranında seçmen desteği alan MHP, 2009 seçimlerinde gücünü yüzde 54.29 oranında

arttırmıştır. Bu durum dikkate alındığında, 2009 il genel meclisi seçimlerinin en başarılı partisi MHP'dir.

Seçimler Mersin özelinde incelendiğinde, Mersin'de Türkiye genelinden çok daha farklı bir tablo ile karşılaşılır. 2009 il genel meclisi seçimlerinin Mersin galibi MHP'dir. Birinci olan MHP'yi, AKP izler. Türkiye genelinde seçimi ikinci sırada tamamlayan CHP ise Mersin'de, Türkiye genelinde aldığı oylardan daha düşük bir seçmen desteği ile ancak üçüncü olabilmıştır. Mersin ili genelinde ve Mersin kent merkezinde siyasi yapı büyük oranda sağa kaymaktadır. 2009 yerel seçimlerinde, Mersin ili genelinde toplam 13 ilçenin 8'inde belediye başkanlığını MHP kazanmıştır. Mersin kent merkezi dışındaki 9 ilçenin 7'sinde belediye başkanlığını kazanan parti yine MHP olmuştur. Gözlemler ve yapılan görüşmeler, solun ele alınan dönemde Mersin'de yaşadığı bu güç kaybında MHP'nin ve DTP'nin Mersin'de yükselişinin de önemli rol oynadığına işaret etmektedir (Arslan, 2012).

TABLO 7
2014 YEREL SEÇİM SONUÇLARI

TÜRKİYE PARTİLER	OY ORANI	TOPLAM OY	MERSİN PARTİLER	OY ORANI	OY SAYISI	ADAY
AKP	45.6	20.519.829	MHP	31.9	320,494	Burhanettin Kocamaz
CHP	27.8	12.533.398	CHP	28.5	286,575	Macit Özcan
MHP	15.2	6.860.493	AKP	28	281,394	Mustafa Sever
BDP	4.2	1.885.992	BDP	9.7	97,072	Sibel Yiğittekin
SP	2.0	916.270	SP	0.6	6,174	Ali Kök
HDP	1.9	853.686	BBP	0.4	3,896	Kaptan Kartal
BBP	1.1	483.368	DP	0.3	2,621	Mümtaz Canlı

Kaynak: <http://www.siirtajans.com/mersin-secim-sonuclari-2014>

- 30 Mart 2014 tarihinde gerçekleştirilen yerel seçimlerde Türkiye genelinde 52.695.831 seçmen oy kullanmıştır. Bu seçmenlerin 26.704.757 adedi kadın; 25.991.075 adedi de erkektir. Görüldüğü gibi kadın seçmen sayısı, erkek seçmen sayısından fazladır.

2014 yerel seçim dönemine giderken; AKP'nin politikalarına sokak muhalefeti, Gezi Direnişi, 17 Aralık yolsuzluk operasyonu, sürekli yayınlanan ses kayıtları, Başbakanın ve AKP'li yetkililerin muhalifleri sürekli aşağılayan söylemleri, Van depremi seçimler yaklaşırken siyasette kutuplaşmayı oldukça arttırmış ve seçimleri etkileyen önemli etkenler olmuştur. Ancak, sayılan gerekçelerle bütün toplumun, hatta iktidarın bile büyük beklentilerle girdiği bu seçimlerde sonuçlarda pek değişen bir şey olmamıştır. Seçim tartışmasının daha yoğun yaşandığı İstanbul ve Ankara büyükşehir belediye başkanlıklarında da herhangi bir değişiklik yaşanmamıştır. Toplumda oluşan değişim beklentisi sandığa giden seçimde bir karşılık bulmamıştır.

Bu seçimler AKP açısından bir güven oylaması niteliği taşıyordu. Seçim sonuçları son bir yılda epeyce kan kaybeden AKP açısından büyük bir motivasyon sağladı. Başbakanın eli güçlendi. Ana muhalefet partisi konumundaki CHP açısından bu seçim sonuçları başarılı bir tablo yaratmadı. Elleriindeki Antalya, Mersin büyükşehir belediyeleri ve Artvin belediyesini kaybettiler. Gülen Cemaati ise seçim sonuçlarıyla birlikte siyasette daha da güç kaybedecektir (Saymadı, 2014). MHP oy oranını sadece bir puan kadar arttırdı ama elindeki belediye sayısı azaldı. Adana ve Mersin büyükşehir belediyelerini kazanmaları MHP açısından oldukça önemli. Ayrıca MHP'nin geleneksel olarak güçlü olduğu yerlerde belediyeleri kaybettiği, tabanının AKP'ye kaydığı görülüyor. Seçimlerin esas kazananının BDP/HDP olduğu görülüyor. AKP karşısında oluşan Gülen Cemaati/CHP/MHP ittifakıyla da AKP ile de aynı anda mücadele eden, kendi bağımsız politik hattını öne çıkararak BDP/HDP hem oy oranını arttırdı, hem de elindeki belediye

sayısını arttırdı. HDP dışında yer alan sosyalist partiler ise seçimlerde pek varlık gösteremedi. Antakya ve Tunceli seçimleri sosyalistler açısından önemli deneyimler ortaya çıkarsa da, özellikle büyükşehirlerde sosyalistlerin güç kaybettiği ya da tabanlarının CHP'ye yöneldiği görülüyor.

30 Mart 2014 yerel seçimleri Mersin özelinde; AKP'li Mustafa Sever, CHP'li Macit Özcan ve MHP'li Burhanettin Kocamaz arasında çekişmeli geçmiştir. Gerek Mersin'e yapılan göçlerin etkisiyle seçmen kitlesinin değişmesi, gerekse CHP'nin adayı olan Macit Özcan'ın imajının aşınması sonucunda 2014 yerel seçimlerinin Mersin'de kazananı MHP'li Burhanettin Kocamaz olmuştur. Türkiye genelinde baktığımızda ise bu seçim sonuçları; seçimlerin kolay manipule edilemeyeceğini, cemaatlerin seçimlere etkisinin o kadar da çok olmadığını, cemaatle ilgili CHP ve MHP'nin birliğinin bir işe yaramadığını göstermiştir. Aynı zamanda bu seçim sonuçlarıyla anlaşıldı ki, halk barış sürecinden yana olan partilere destek vermektedir.

III.4. SONUÇ

Göç alan iller arasında Mersin'in Türkiye'de ilk tercih edilen kentlerden biri olması son derece ilgi çekicidir. 1990'lı yıllarda iktisadi, siyasal ve toplumsal sebeplerden ötürü Mersin, Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinden yoğun bir göçle karşı karşıya kalmıştır. Yapılan çalışmalara baktığımızda, araştırılan kentler genellikle sosyo-ekonomik yönleriyle ele alınmaktadır. Bu kentlerin siyasi yönlerine değinilmemesi bir eksiklik yaratmaktadır. Hemşehri derneklerini siyasi katılım yönünden ele alırken göç edilen kent olan Mersin'deki siyasi katılımı ortaya koymanın gerekliliği bu bölümün ortaya çıkış nedenidir.

Göç edenlerin Mersin'i tercih etmesindeki en önemli etken, işsizlik ve can güvenliğidir. Ayrıca Mersin'in iklim ve yaşam şartlarının birçok ile göre daha kolay ve ucuz olması da bu şehre göçü hızlandırmıştır. Öte yandan Mersin, kentleşme ve göçten olumsuz yönde etkilenmiştir. Şehir hem fiziksel hem de sosyal ve estetik bakımdan son yıllarda çarpık ve plansız bir kentleşme görüntüsü sergilemiştir.

Mersin'e yapılan göçün siyasi sonuçları da olmuştur. Göçle gelen kitle şehrin sosyo-ekonomik ve siyasi yapısını etkilemektedir. Göçle gelen kişilerin bir kısmı kendilerini ispatlamanın yolu olarak siyaseti seçmişlerdir. Dolayısıyla Mersin'deki siyaset farklılıkları da içinde barındırmaktadır. Farklı grupların bir arada yaşadığı şehirde, herkes kendi kökenine göre oy vermektedir. Bir anlamda toplumsal bölünme, siyasi hayata da yansımış, kentte 1990'lardan itibaren yeni bir siyasi kutuplaşma yaşanmıştır.

Şehir, yıllardır sol eğilimin kalesi olarak kendini siyaset sahnesinde göstermiştir. Bu genellemenin dışında 1983 ve 1995 genel; 1984 ve 1994 yerel seçimleri gibi bazı istisnaları da bulunmaktadır. Ancak 2014 yerel seçimlerinde de görüldüğü gibi Mersin'de güçlü bir CHP kitlesi olsa da, CHP'den daha da güçlü hale gelen bir MHP görmekteyiz. Mersin özellikle 1990'lı yıllardan sonra aldığı göçle ciddi bir toplumsal değişim süreci geçirmiştir. Bu da hem siyasal hem de günlük toplumsal hayata yansımıştır.

IV. BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

IV.1. DENENCELER

Mersin Valiliği İl Dernekler Müdürlüğü'nün 2014 verilerine göre, il genelinde 1774 dernek bulunmaktadır. Bunların 1026'sı Mersin il merkezinde bulunan derneklerdir. Merkezde bulunan derneklerin 127 tanesi yöre derneğidir.

Alan araştırmasının amacı, hemşehri derneklerinin siyasal katılıma etkisini Mersin örneğinde ele almaktır. Araştırma, Mersin il merkezinde (Mezitli, Yenişehir, Toroslar, Akdeniz) bulunan yöre derneklerinden 12 tanesi üzerinde anket çalışması yoluyla SPSS 13.0 programı kullanılarak yapılmıştır. Yöre dernekleri seçilirken farklı bölgelerden seçilmeye özen gösterilmiştir. Yöre derneklerini seçerken kimisinin daha geniş coğrafyaya hitap eden kiminin ise daha küçük yerlerden olmasına özen gösterdik. Bununla birlikte Mersin'de Marmara ve Ege bölgelerine ait dernek bulunmadığını söyleyebiliriz. Seçilen derneklerin 7 tanesi il, 5 tanesi ise ilçe ve köy dernekleridir. Anket 155 kişi ile yüz yüze yapılmıştır. İl derneklerine 15'er tane ve ilçe-köy derneklerine 10'ar tane anket yapılmıştır.

Bu dernekler:

1. Mardinliler Kültür ve Dayanışma Derneği (Mardinliler K.D.D.)
2. Mersin Vanlılar Kültür ve Dayanışma Derneği (Mersin Vanlılar K.D.D.)
3. Kırşehirliiler Kültür ve Dayanışma Derneği (Kırşehirliiler K.D.D.)
4. Mersin Gaziantepililer Derneği (Mersin Gaziantepililer D.)
5. İçel Artvin Kültür ve Dayanışma Derneği (İçel Artvin K.D.D.)

6. Tokatlılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (Tokatlılar Y.D.D.)
7. Osmaniye İli Kültür ve Dayanışma Derneği (Osmaniye İli K.D.D.)
8. Kayseri Sarız Köyleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (Kayseri Sarız Köyleri Y.D.D.)
9. Nurhak ve Çevre Köyleri Kültür ve Dayanışma Derneği (Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.)
10. Haçova Kültür Derneği (Haçova K.D.)
11. Sivas Karasüverliler Kültür ve Dayanışma Derneği (Sivas Karasüverliler K.D.D.)
12. Birecikliler Kültür ve Dayanışma Derneği (Birecikliler K.D.D.)

Ankete katılanların sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerine baktığımızda; 155 kişinin 10'u kadın, 145'i erkektir. Anket çalışması öncesinde, anket yapılacak derneklere kadın üyelerle de görüşmek istediğimizi söylediğimiz halde ankete katılan kadın üyelerin sayısı oldukça azdır. 18-24 yaş aralığında olan 2 kişi, 25-34 yaş aralığında olan 6 kişi, 35-44 yaş arasında olan 24 kişi, 45-54 yaş aralığında bulunan 52 kişi, 55 yaş ve üstünde olan 71 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların 1'i okuryazar, 19'u ilkokul mezunu, 25'i ortaokul mezunu, 56'sı lise mezunu, 53'ü üniversite-yüksek okul mezunu, 1'i de yüksek lisans-doktora mezunudur. Ankete katılanların 9'u bekar, 138'i evli ve 8'i boşanmıştır. 155 katılımcının 28'i herhangi bir siyasi partiye üye iken, 127'sinin siyasi parti üyeliği bulunmamaktadır. 124 üye, 26 yönetim kurulu üyesi ve 5 eski yönetim kurulu üyesi ankete katılmıştır.

IV.1.1. Hemşehri Dernekleri- Mobilize Oy İlişkisi

Uyarılmış katılma olarak da adlandırılan mobilize katılma, bireyin bir başka grup, kurum ya da kişilerce katılma davranışına yöneltmesidir. Bu yöneltme zor kullanma yoluyla, arkadaşlık, akrabalık bağlarının etkisiyle veya hemşehrilik ilişkisiyle de ortaya çıkabilir. Bu bağlamda, göç edilen yerlerdeki hemşehrileri bir arada tutan hemşehri derneklerinin uyarılmış katılımla olan ilişkisini ölçmek amaçlı “seçimlerden önce dernek olarak hangi partiye ya da adaya destek verelim” diye toplantı düzenliyor musunuz? sorusuna verilen cevaplara baktığımızda, ‘evet düzenliyoruz’ cevabını veren 45 üye (%29) bulunurken, hayır cevabını veren 110 üye (%71) vardır.

Tablo 8. Seçim Öncesi Destek Toplantıları

Derneğin Adı	Seçimlerden önce dernek olarak "hangi partiye ya da adaya destek verelim" diye toplantı düzenliyor musunuz?		
	Evet	Hayır	Toplam
Mardinliler K.D.D.	1	14	15
Mersin Vanlılar K.D.D.	11	4	15
Kırşehir K.D.D.	2	13	15
Mersin Gaziantepçiler Derneği	2	13	15
İçel Artvin K.D.D.	0	15	15
Tokatlılar Yardımlaşma ve D. D.	1	14	15
Haçova Kültür Derneği	5	5	10
Kayseri Sarız Köyleri Y. K.D.D.	5	5	10
Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.	5	5	10
Osmaniye İli K.D.D.	8	7	15
Sivas Karasüverliler K.D.D.	4	6	10
Birecikli K.D.D.	1	9	10
Toplam	45	110	155

Bu da hemşehrilik ilişkisini barındıran hemşehri derneklerindeki hemşehrilerin, yaklaşık üçte birinin birbirlerinin etkisinde kalarak hemşehrilerini desteklemeye meyilli olduklarını göstermekle birlikte, üyelerin çoğu kendi fikirlerine göre hareket etmektedirler.

Tablo 9'a baktığımızda ankete katılan 155 katılımcının 41'i (%26.6) derneklerinin siyasi tercihleri üzerinde etkisi olduğunu ifade ederken, 106'sı (%68.2) etkisizdir cevabını vermiştir. Buna göre, Mersindeki hemşehri derneklerinin, üyelerinin siyasi tercihleri üzerinde etkisi çok azdır. Ancak günümüzde kendilerini sosyalleşilen-kültürün devamını sağlayan yerler olarak gören hemşehri dernekleri olmakla birlikte, gelecekte Mersin siyasetinde yer almayı düşünen hemşehri dernekleri de vardır. Bu derneklere örnek olarak Mersin Vanlılar Kültür ve Dayanışma Derneği'ni verebiliriz. Mersin Vanlılar Kültür ve Dayanışma Derneği başkanı ve üyelerle yaptığımız görüşmelere göre, dernek başkanının gelecekte siyasete atılma yönünde istekli olduğu ve hemşehrilerinin de kendisini destekleme eğiliminde olduğunu görmekteyiz. Bu da, Vanlıların siyasi yönden birbirlerini desteklediklerini ve kendi deyimleriyle 'içlerinden birinin' ileriki dönemlerde aday olabileceğini göstermektedir. Böylelikle hemşehrilerini hem temsil ederken hem de etkileme fırsatı bulabilirler.

Tablo 9. Hemşehri Derneğinin Üyenin Siyasi Tercihine Etkisi

Derneğin Adı	Derneğinizin, sizin siyasi tercihiniz üzerinde etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?				
	Evet, çok etkili	Etkilidir	Etkisizdir	Hiç etkisi olmamıştır	Toplam
Mardinliler K.D.D.	0	1	14	0	15
Mersin Vanlılar K.D.D.	0	8	7	0	15
Kırşehir K.D.D.	0	5	9	1	15
Mersin Gaziantep'liler Derneği	0	2	13	0	15
İçel Artvin K.D.D.	0	2	13	0	15
Tokatlılar Yardımlaşma ve D. D.	0	1	14	0	15
Haçova Kültür Derneği	0	3	6	1	10
Kayseri Sarız Köyleri Y. K.D.D.	2	1	7	0	10
Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.	1	3	4	2	10
Osmaniye İli K.D.D.	1	8	6	0	15
Sivas Karasüverliler K.D.D.	0	4	6	0	10
Birecikli K.D.D.	0	3	7	0	10
Toplam	4	41	106	4	155

IV.1.2. Hemşehri İlişkisinin Oy Verme Davranışına Etkisi

Hemşehri dernekleri siyaset ve seçimlerde etkili olabilmek için bir gayret içerisindeyler. Bu uğraşı aynı zamanda yerel idareleri yönetebilme mücadelesidir. Mümkün olan en yüksek oranda yönetimde yer alabilmek için siyasi partileri etkileme arzusundaırlar. Ancak Mersindeki hemşehri derneklerine baktığımızda bu isteğin var olmakla birlikte yeteri kadar olmadığını görmekteyiz. “Bir hemşehriniz aday olursa kendinizi ona oy vermek, destek olmak durumunda hisseder misiniz?” sorusuna, 12 derneğin üyesi olan 155 kişiden 61’i (%39.4) evet destekleriz derken, 94’ü (%60.6) iyi bir aday değilse, projelerini beğenmezsem hemşehrim de olsa oy vermem cevabını vermiştir. Bu dernekler içinde Mardinliler, Vanlılar ve Tokatlılar arasında hemşehrilik ilişkisinin oya daha fazla yansıdığını görmekteyiz. Bununla birlikte genel eğilim, “iyi bir aday değilse hemşehrim de olsa desteklemem” şeklinde olmaktadır.

Tablo 10. Hemşehrilik-Oy İlişkisi

Derneğin Adı	Bir hemşehriniz aday olursa kendinizi ona oy vermek, destek olmak zorunda hisseder misiniz?		
	Evet, hemşehrime oy veririm	Hayır, iyi bir aday olduğunu düşünmezsem oy vermem	Toplam
Mardinliler K.D.D.	10	5	15
Mersin Vanlılar K.D.D.	11	4	15
Kırşehir K.D.D.	6	9	15
Mersin Gaziantepçiler Derneği	3	12	15
İçel Artvin K.D.D.	3	12	15
Tokatlılar Yardımlaşma ve D. D.	9	6	15
Haçova Kültür Derneği	0	10	10
Kayseri Sarız Köyleri Y. K.D.D.	5	5	10
Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.	0	10	10
Osmaniye İli K.D.D.	5	10	15
Sivas Karasüverliler K.D.D.	5	5	10
Birecikliçiler K.D.D.	4	6	10
Toplam	61	94	155

Tablo 11. Hemşehri Dernekleri- 2014 Büyükşehir Bld. Bşk. Seçiminde Adaya Oy Verme Nedenleri

Derneğin Adı	2014 Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimlerinde adaya neden oy verdiniz?						
	Her zaman bu partiye oy veririm	Bu partinin genel başkanını daha iyi bulduğum için	Dürüst biri olduğu için	Projelerin i beğendiğim için	Hizmetlerinden memnun olduğum için	Hemşehrim olduğu için	Toplam
Mardinliler K.D.D.	3	2	6	4	0	0	15
Mersin Vanlılar K.D.D.	9	0	3	3	0	0	15
Kırşehir K.D.D.	1	2	4	8	0	0	15
Mersin Gaziantepçiler D.	4	0	3	8	0	0	15
İçel Artvin K.D.D.	0	0	8	6	0	1	15
Tokatlılar Y. ve D. D.	1	0	7	7	0	0	15
Haçova Kültür Derneği	0	1	4	5	0	0	10
Kayseri Sarız Köyleri Y. K.D.D.	6	0	3	1	0	0	10
Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.	9	0	1	0	0	0	10
Osmaniye İli K.D.D.	3	2	4	5	1	0	15
Sivas Karasüverliler K.D.D.	2	0	6	2	0	0	10
Birecikliler K.D.D.	3	0	1	6	0	0	10
Toplam	41	7	50	55	1	1	155

Hemşehri derneklerine sorduğumuz “2014 Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçiminde adaya neden oy verdiniz?” sorusuna verilen cevaplara baktığımızda ankete katılanların 41’i (%26.5) her zaman bu partiye oy veririm derken, 7’si (%4.5) parti başkanını iyi bulduğu için oy vermekte, 50 kişi (%32.3) dürüst olduğunu düşündükleri için, 55 kişi (%35.5) projelerini beğendiğim için cevabını vermiştir. Hizmetlerinden memnun olduğum için oy verdim diyen ve hemşehrim olduğu için oyumu verdim diyen 1’er kişi (%0.6) vardır. Bu bağlamda “Hemşehrime desteklerim” ifadesinin 2014 seçimlerine çok da

yansımadığını görmekteyiz. Burdan da, adaya oy verirken öncelikli olarak; projenin, dürüstlüğün ve partinin ön plana çıktığı sonucuna varılabilir.

Tablo 12. Hemşehri Dernekleri-Seçim Öncesi Aday/Parti Ziyaretleri ve Toplantılara Katılım Durumları

Derneğin Adı	Seçimlerden önce adayların/partilerin derneğinizi ziyaret ettiği toplantılara katılır mısınız?		
	Evet	Hayır	Toplam
Mardinliler K.D.D.	15	0	15
Mersin Vanlılar K.D.D.	15	0	15
Kırşehir K.D.D.	15	0	15
Mersin Gaziantepçiler Derneği	13	2	15
İçel Artvin K.D.D.	14	1	15
Tokatlılar Yardımlaşma ve D. D.	14	1	15
Haçova Kültür Derneği	8	2	10
Kayseri Sarız Köyleri Y. K.D.D.	10	0	10
Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.	9	1	10
Osmaniye İli K.D.D.	15	0	15
Sivas Karasüverliler K.D.D.	9	1	10
Birecikli K.D.D.	10	0	10
Toplam	147	8	155

İl dışından gelenlerce kurulan dernekler hem genel hem de yerel seçimlerde adaylarca ziyaret edilmektedir. Aday olanların hemşehri derneklerini ziyaret etme amaçları hiç şüphesiz derneğin temsil ettiği kitleyi etkileyerek kolay yoldan oy almaktır. Hemşehri dernekleri üyelerine sorduğumuz “Seçimlerden önce adayların/partilerin derneğinizi ziyaret ettiği toplantılara katılır mısınız?” sorusuna verilen cevaplara baktığımızda 155 kişinin 147’si (%94.8) evet cevabını verirken 8’i (%5.2) hayır cevabını vermiştir. Bu da bize hemşehri derneği üyelerinin, kendi görüşlerine hitap eden üyelere oy vermekle birlikte, seçim öncesi derneklerine gelen aday ve parti üyelerini dinlediklerini, adayların sadece seçim zamanı da olsa kendilerini ziyarete gelmelerinin “dikkate alındıkları-

önemsendikleri” hissini beraberinde getirdiğini ve bunun hoşlarına gittiğini, adayların projelerine ve seçim vaatlerine dikkat ettiklerini ve bundan etkilendiklerini gösterir.

IV.1.3. Hemşehri Derneklerinin, Üyelerinin Siyasete Olan İlgi, Bilgi vb. Katılımın Farklı Düzeyleri Üzerinde Etkisi

Dernek üyelerine sorduğumuz “dernek üyesi olmanız siyasette daha etkili olmanıza katkı sağlıyor mu?” sorusuna verilen cevaplara baktığımızda, 2’si (%1.3) çok etkisi oldu, 51’i (%32.9) etkisi oldu, 101’i (%65.2) etkisi olmadı, 1’i (%0.6) de fikrim yok cevaplarını vermiştir. Buna göre, hemşehri derneği üyesi olmak, üyelerin siyasette daha etkili olmasına doğrudan bir katkı sağlamamaktadır.

Tablo 13. Hemşehri Derneği Üyesi Olmak- Siyasette Etkililik

Derneğin Adı	Dernek üyesi olmak siyasette daha etkili olmanıza katkı sağlıyor mu?				
	Çok etkisi oldu	Etkisi oldu	Etkisi olmadı	Fikrim yok	Toplam
Mardinliler K.D.D.	0	0	15	0	15
Mersin Vanlılar K.D.D.	1	8	6	0	15
Kırşehir K.D.D.	0	6	9	0	15
Mersin Gaziantepçiler Derneği	0	6	9	0	15
İçel Artvin K.D.D.	0	2	13	0	15
Tokatlılar Yardımlaşma ve D. D.	0	1	14	0	15
Haçova Kültür Derneği	0	5	5	0	10
Kayseri Sarız Köyleri Y. K.D.D.	0	5	5	0	10
Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.	1	6	3	0	10
Osmaniye İli K.D.D.	0	7	7	1	15
Sivas Karasüverliler K.D.D.	0	2	8	0	10
Birecikliler K.D.D.	0	3	7	0	10
Toplam	2	51	101	1	155

Tablo 14. Hemşehri Derneklerinin Mersin'in Yerel Siyasetinde Başarılı Olmaya Etkisi

Derneğin Adı	Mersin'de siyasette başarılı olmak ya da bir yerlere gelmek için yöre derneklerinin etkisi var mı?					
	Çok etkili	Etkili oldu	Etkisiz	Hiç etkisi yok	Fikrim yok	Toplam
Mardinliler K.D.D.	0	15	0	0	0	15
Mersin Vanlılar K.D.D.	2	12	1	0	0	15
Kırşehir K.D.D.	0	12	3	0	0	15
Mersin Gaziantepçiler Derneği	1	14	0	0	0	15
İçel Artvin K.D.D.	0	11	3	1	0	15
Tokatlılar Yardımlaşma ve D. D.	0	15	0	0	0	15
Haçova Kültür Derneği	0	8	2	0	0	10
Kayseri Sarız Köyleri Y. K.D.D.	1	9	0	0	0	10
Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.	0	9	1	0	0	10
Osmaniye İli K.D.D.	4	10	0	0	1	15
Sivas Karasüverliler K.D.D.	0	7	3	0	0	10
Birecikliler K.D.D.	0	8	1	0	1	10
Toplam	8	130	14	1	2	155

Tablo 15. Mersin'de Yöre Derneklerinin Adayların Belirlenmesine Etkisi

Derneğin Adı	Mersin'de yöre derneklerinin adaylar belirlenirken bir etkisi var mı?				
	Çok etkili	Etkili oldu	Etkisiz	Fikrim yok	Toplam
Mardinliler K.D.D.	0	14	1	0	15
Mersin Vanlılar K.D.D.	0	14	1	0	15
Kırşehir K.D.D.	0	9	6	0	15
Mersin Gaziantepçiler Derneği	0	13	2	0	15
İçel Artvin K.D.D.	0	10	4	1	15
Tokatlılar Yardımlaşma ve D. D.	0	11	3	1	15
Haçova Kültür Derneği	0	6	4	0	10
Kayseri Sarız Köyleri Y. K.D.D.	0	4	6	0	10
Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.	0	5	4	1	10
Osmaniye İli K.D.D.	3	10	1	1	15
Sivas Karasüverliler K.D.D.	0	6	4	0	10
Birecikliler K.D.D.	0	7	2	1	10
Toplam	3	109	38	5	155

Tablo 16. Yerel Siyasete Yöre Derneklerinin Etkisi

Derneğin Adı	Yerel siyasete derneğinizin etkide bulunduğunu düşünüyor musunuz?				Toplam
	Çok etkili	Etkili oldu	Etkisiz	Fikrim yok	
Mardinliler K.D.D.	0	10	5	0	15
Mersin Vanlılar K.D.D.	1	10	4	0	15
Kırşehir K.D.D.	1	8	6	0	15
Mersin Gaziantep'li Derneği	0	13	2	0	15
İçel Artvin K.D.D.	0	5	10	0	15
Tokatlılar Yardımlaşma ve D. D.	0	7	8	0	15
Haçova Kültür Derneği	1	6	2	1	10
Kayseri Sarız Köyleri Y. K.D.D.	0	8	2	0	10
Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.	0	8	1	1	10
Osmaniye İli K.D.D.	0	11	3	1	15
Sivas Karasüverliler K.D.D.	0	8	2	0	10
Birecikli K.D.D.	0	3	7	0	10
Toplam	3	97	52	3	155

“Mersin'de yöre derneklerinin adaylar belirlenirken bir etkisi var mı?” sorusuna katılımcıların verdikleri yanıtlar; 3'ü (%1.9) çok etkili, 109'u (%70.3) etkili oldu, 38'i (%24.5) etkisiz, 5'i (%3.2) fikrim yok olmuştur. Buna göre; Mersin merkezde bulunan hemşehri derneklerinin, adayların belirlenmesinde etkisi vardır.

Üyelere sorduğumuz “Yerel siyasete derneğinizin etkide bulunduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna üyelerin 3'ü (%1.9) çok etkili, 97'si (%62.6) etkili, 52'si (%33.5) etkisiz, 3'ü (%1.9) de fikrim yok yanıtını vermişlerdir. Bu bulgulardan hareketle hemşehri derneklerinin yerel siyasete, oy verme davranışı dışında da bazı etkileri (aday çıkarma gibi) olduğu söylenebilir.

IV.2. ALT DENENCELER

IV.2.1. Hemşehri Derneklerine Üye Olan Kadınların Siyasal Katılıma-Siyasete İlgisi

Ankete katılan 155 kişiden 10'u kadındır. Bu kadınların 3'ü ilkokul mezunu, 2'si ortaokul mezunu, 3'ü lise/meslek lisesi mezunu, 2'si üniversite/yüksekokul mezunudur. Ankete katılan 10 kadından 1'i 35-44 yaş aralığında, 8'i 45-54 yaş aralığında ve 1'i de 55 yaş ve üstü grubundadır. Bunlardan 1'i bekar, 8'i evli ve 1 tanesi de boşanmıştır. Mesleklerine baktığımızda; 1'i şu an çalışmıyorken, 2'si emekli, 6'sı ev hanımı olup 1 tanesi de diğer şikkını işaretlemiştir. Kadınların 8'i üye, 1'i yönetim kurulu üyesi ve 1 tanesi de eski yönetim kurulu üyesidir.

Tablo 17. Cinsiyete Göre Yerel Siyasete Yöre Derneğinin Etkisi

Görüşülen kişinin cinsiyeti?	Yerel siyasete derneğinizin etkide bulunduğunu düşünüyor musunuz?				Toplam
	Çok etkili	Etkili oldu	Etkisiz	Fikrim yok	
Erkek	3	93	47	2	145
Kadın	0	4	5	1	10
Toplam	3	97	52	3	155

Hemşehri derneklerine üye olan kadınlara sorduğumuz “Yerel siyasete derneğinizin etkide bulunduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verilen yanıtlar şöyledir: ankete katılan 10 kadından 4'ü etkili oldu, 5'i etkisiz oldu cevabını vermiştir. Katılımcı olan kadınlarla yaptığım görüşmeler sonucunda; kadın üyelerin çoğunun gerek eğitim düzeylerinin yüksek olmayışı gerekse siyasete olan ilgisizlikleri sonucunda bilinçli olmayışları, onların siyasal katılımlarının az olmasına yol açmaktadır.

Aynı zamanda çoğu da hemşehri derneklerini sosyalleşmek adına bir nevi oyun oynanan yer olarak görmektedir. Hemşehri derneklerine üye olan kadınlar açısından yerel siyasete hemşehri derneklerinin etkisi bulunmamaktadır.

Tablo 18. Hemşehri Dernekleri- Dernek Yönetiminde Kadın Üyeler

Derneğin Adı	Dernek yönetiminde kadın üyeleriniz oluyor mu?			
	Evet, her yönetim kurulunda olur	Bazen olur	Pek olmaz	Toplam
Mardinliler K.D.D.	1	14	0	15
Mersin Vanlılar K.D.D.	12	3	0	15
Kırşehir K.D.D.	11	4	0	15
Mersin Gaziantepçiler Derneği	15	0	0	15
İçel Artvin K.D.D.	15	0	0	15
Tokatlılar Yardımlaşma ve D. D.	0	12	3	15
Haçova Kültür Derneği	10	0	0	10
Kayseri Sarız Köyleri Y. K.D.D.	1	8	1	10
Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.	9	1	0	10
Osmaniye İli K.D.D.	13	2	0	15
Sivas Karasüverliler K.D.D.	9	1	0	10
Birecikli K.D.D.	4	6	0	10
Toplam	100	51	4	155

Hemşehri dernekleri, genel olarak daha çok erkeklerin bir araya gelip oyun oynadığı bir çeşit erkek kahvehanesi gibi düşünülmektedir. Gerek Kurtoğlu'nun belirttiği gibi (Kurtoğlu, 2005) gerekse yaptığım görüşmeler sonucunda; derneğe üye olan kadın sayısının azlığı, üye olan kadınların ise çocuk bakımı, yemek yapımı gibi 'kadınlık görevi' olarak görülen işler yapmaları ve çalışanların çoğunlukta olduğu derneklerde dernek toplantılarının akşamları geç saatlerde olması kadınların dernek toplantılarına katılmalarını önleyen veya azaltan nedenler olarak ortaya çıkmıştır. Ancak son yıllarda Mersin'de bu durumun değişmeye başladığı söyleyebilir. Hatta öyle ki kadınlar hemşehri derneklerini kendileri kurmaya başlamışlardır. Bu değişimin en belirgin olduğu hemşehri

derneklerinden biri Mersin Toroslar'da bulunan ve kurucularının tamamı kadın olan Nurhak ve Çevre Köyleri Kültür ve Dayanışma Derneği'dir. Aynı zamanda kadınlar son yıllarda dernek üyeliği dışında hemşehri derneklerinin yönetim kuruluna da girmeye başlamışlardır. “Dernek yönetiminde kadın üyeleriniz oluyor mu?” sorusuna verilen cevaplar da bunu destekler niteliktedir. Her yönetim kurulunda kadın üyemiz olur diyen 100 kişi (%64.5) varken, bazen olur diyen 51 (%32.9) kişi vardır. 4 kişi (%2.6) ise pek olmaz cevabını vermiştir. Bu verilerden de anlaşılacağı gibi, kadın üyeler son yıllarda giderek artan bir biçimde dernek yönetiminde yer almaktadırlar.

Tablo 19. Cinsiyete Göre Dernek Üyesi Olmanın Siyasette Daha Etkili Olmaya Katkısı

Görüşülen kişinin cinsiyeti?	Dernek üyesi olmak siyasette daha etkili olmanıza katkı sağlıyor mu?				Toplam
	Çok etkisi oldu	Etkisi oldu	Etkisi olmadı	Fikrim yok	
Erkek	2	49	93	1	145
Kadın	0	2	8	0	10
Toplam	2	51	101	1	155

Hemşehri derneğine üye olan kadınlar daha çok derneğin yemek, gün, kermes, piknik ve gezi gibi sosyal aktivitelerine katılmaktadırlar. Siyasete olan ilgileri azdır. Siyasi konulardan da çoğu uzak durmaktadır. Yöre derneklerine anket öncesinde, gerek anketle ilgili bilgi vermek gerekse randevu almak için yaptığımız görüşmelerde kadın üyelerle de görüşmek istediğimizi özellikle belirttiğimiz halde sadece 10 kadın üye ankete katılmıştır. Ankete katılan 10 kadın, sorduğumuz “Dernek üyesi olmak siyasette daha etkili olmanıza katkı sağlıyor mu?” sorusuna; 2’si dernek üyesi olmam siyasette daha etkili olmama katkı sağladı derken, 8’i etkisi olmadı cevabını vermiştir. Hemşehri derneğine üye olan kadınların yaklaşık % 80’i siyasette etkili değildir. Mersin merkezde bulunan hemşehri

dernekleri, kadın üyelerinin siyasetteki etkinliğini arttırmamaktadır. Hemşehri dernekleri, kadın üyelerini siyasete çekebilmek için yeni yollar bulmalıdır. Böylece yöre dernekleri kadın üyelerinin siyasal katılımlarına etkide bulunabilir. Aynı zamanda anket yapılan kadın üye sayısının azlığı, kadın üyelerin siyasal katılımlarını değerlendirmeyi anlamsızlaştırmakla birlikte kadın üyelerin siyasette ilgili ve etkili olmayışları onların siyasal katılımlarını yetersiz kılmaktadır.

Tablo 20. Cinsiyete Göre Hemşehrilik-Oy İlişkisi

Görüşülen kişinin cinsiyeti?	Bir hemşehriniz aday olursa kendinizi ona oy vermek, destek olmak zorunda hisseder misiniz?		Toplam
	Evet, hemşehrime oy veririm	Hayır, iyi bir aday olduğunu düşünmezsem oy vermem	
Erkek	60	85	145
Kadın	1	9	10
Toplam	61	94	155

Hemşehriler, hemşehrilik bağının beraberinde getirdiği “hemşehrim” anlayışından dolayı birbirlerini desteklemektedirler. Gerek manevi, gerekse maddi yönden birbirlerine yardım etmektedirler. Özellikle yeni taşınanlara, taşındıkları yerdeki hemşehrileri memleket hasretinden olsa gerek ‘memleketlim candır’ duygusuyla hemşehrisini kayırmaktadır. Bu desteğin siyasi açıdan olup olmadığını öğrenmek için sorduğumuz ”Bir hemşehriniz aday olursa kendinizi ona oy vermek, destek olmak durumunda hisseder misiniz?” sorusuna verilen cevapları cinsiyete göre incelersek; ankete katılan 145 erkek üyeden 60’ı (%41.4’ü) evet hemşehrime oy veririm derken, 85’i (%58.6’sı) hayır, iyi bir aday olduğunu düşünmezsem hemşehrim de olsa oy vermem demiştir. Anket yapılan 10 kadının cevapları ise şöyledir: 1 tanesi (%10’u) evet hemşehrime oy veririm derken, 9 kadın (%90’ı) iyi bir aday değilse oyumu hemşehrime

vermem cevabını vermiştir. Genel olarak baktığımızda ise; evet oy veririm diyenler %39.4 iken, hayır iyi bir aday değilse oyumu hemşehrime vermem cevabını verenler %60.6'dır. Hem erkek hem de kadın üyelerle yapılan görüşmelerden ve anket sorularına verdikleri cevaplardan da anlaşılacağı gibi; hemşehri derneği üyeleri, eğer aday olan hemşehrileri iyi bir aday değilse oylarını ona vermemektedirler. Bu bağlamda görüşme ve anket uygulaması sonucunda; siyasi açıdan baktığımızda hemşehrilik ilişkisinin etkisini yitirmesi söz konusu olmakla birlikte, adayın nitelikleri, projeleri gibi unsurların değer kazandığı ve bunun oya yansıdığı söylenebilir.

IV.2.2. Farklı Şehirlerden Gelenlerin Geldikleri Şehre Göre Siyasal Katılıma Etkisi

Mersin, çeşitli sebeplerden dolayı göç almaktadır. Bu sebeplerin başında; limanı, konumu, iş olanakları, iklim özellikleri gibi unsurlar gelmektedir. Göç veren yerlerin ise daha çok Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden olduğu görülmektedir. Bu göçlerin bir kısmında terör olaylarında köylerin boşaltılması, can güvenliği, çocuklarının daha iyi bir ortamda yetişmesi, o bölgelerde iş olanaklarının çok kısıtlı olması büyük rol oynamıştır. Göç edenler Mersin'in sosyo-ekonomik yapısını etkilemekle birlikte aynı zamanda siyasi yapısını da etkilemiştir.

Göç edenlerin daha çok dayanışma ve kültürlerinin devamını sağlamak amaçlı kurdukları hemşehri derneklerine sorduğumuz “Yerel siyasete derneğinizin etkide bulunduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlara baktığımızda (Tablo 16'da da açıkça görüldüğü gibi); 12 hemşehri derneğinin 9'unda derneğimiz yerel siyasete etkide bulunmaktadır cevabı (%64.5) ağırlık kazanmıştır. Mardinliler, Vanlılar, Kırşehirli, Gaziantep, Malatya Haçovalılar, Kayseri Sarızlılar, Kahramanmaraş

Nurhaklılar, Osmaniyeliler, Sivas Karasüverliler hemşehri dernekleri Mersin'in yerel siyasetine etkide bulunmaktadır.

Tablo 8'den de anlaşılacağı gibi ankete katılan 155 üyeye sorduğumuz “Seçimlerden önce dernek olarak “hangi partiye ya da adaya destek verelim” diye toplantı düzenliyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevaplara baktığımızda 45’i (%29) evet derken 110 tanesi (%71) hayır yanıtını vermiştir. Bu da bize hemşehri derneklerinin çoğunun seçim öncesi dernek olarak ortak bir kararla hareket etmediğini göstermektedir. Anket sonucuna göre, seçim öncesi Vanlıların kendi aralarında toplantı yaptığını, Osmaniyelilerin ise seçim öncesi kendi aralarında oy verecekleri adayları görüşüp konuştukları gözlenmiştir.

Hemşehri derneklerine sorduğumuz “Dernek üyesi olmak siyasette daha etkili olmanıza katkı sağlıyor mu?” sorusuna verilen yanıtlara baktığımızda (Tablo 13); 155 üyeden 53’ü (%34.2) etkilediği görüşünderken, 101 üye (%65.2) ise etkisi olmadığı görüşündedir. Nurhaklıların ve Vanlıların, dernek üyesi olmaları kendilerinin siyasette daha etkili olmalarına katkı sağlamıştır. Ancak ankete katılan diğer dernekleri de göz önüne aldığımızda, hemşehri derneği üyesi olmak, üyelerin kişisel olarak siyasette etkili olmalarına katkı sağlamamıştır.

Mersin merkezde yaptığımız ankete katılan yöre derneklerine sorduğumuz “Mersin'de yöre derneklerinin adaylar belirlenirken bir etkisi var mı?” sorusuna (Tablo 15) 109 üye (%70.3) etkilidir cevabını verirken, 3 üye (%1.9) çok etkilidir cevabını vermiştir. 38 üye (%24.5) etkisizdir derken 5 üye (%3.2) de fikrim yok yanıtını vermiştir. Mardinliler, Vanlılar, Haçovalılar, Kırşehirli, Gaziantep, Artvinliler, Tokatlılar, Osmaniyeliler, Birecikli Mersin'de adaylar belirlenirken yöre derneklerinin etkisi

olduğunu düşünmektedirler. Bu da hemşehri derneklerinin siyasete kayıtsız olmadığını göstermektedir.

IV.2.3. Yaş, Eğitim, Meslek Gibi Unsurlar Üzerinde Hemşehri Derneklerinin Etkisi

Hemşehri dernekleri-cinsiyet ilişkisine baktığımızda; 12 dernek üyesinin yüzde 93,5'lik oranı olan 145'i erkek, yüzde 6,5'lik paya sahip olan 10 kişi ise kadın üyedir. Bu dernekleri incelediğimizde; Mardinliler K. ve D. D., Mersin Vanlılar K. ve D. D., Mersin Gaziantep'li D., Tokatlılar Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Kayseri Sarız Köyleri Yardımlaşma D. ve K. D., Osmaniye İli Kültür ve D. D., Sivas Karasüverliler K. ve D. D., Birecikli K. ve D. Dernekleri'nin her birinin yüzde 10,3'er oranla anket yapılan üyelerin tamamının erkek olduğunu görmekteyiz. Kadınların ankete en çok katıldığı dernek, 15 üyeden 5'i kadın üye olan İçel Artvin K. ve D. D. olmuştur. Mersin merkezde bulunan yöre dernekleri büyük oranda erkek üyelere oluşmaktadır. Üye olan kadınların sayısı ise erkek üyelere oranla daha azdır.

Tablo 21. Hemşehri Dernekleri ve Görüşülen Kişinin Cinsiyeti

Derneğin Adı	Görüşülen kişinin cinsiyeti?		
	Erkek	Kadın	Toplam
Mardinliler K.D.D.	15	0	15
Mersin Vanlılar K.D.D.	15	0	15
Kırşehir K.D.D.	14	1	15
Mersin Gaziantep'li Derneği	15	0	15
İçel Artvin K.D.D.	10	5	15
Tokatlılar Yardımlaşma ve D. D.	15	0	15
Haçova Kültür Derneği	8	2	10
Kayseri Sarız Köyleri Y. K.D.D.	10	0	10
Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.	8	2	10
Osmaniye İli K.D.D.	15	0	15
Sivas Karasüverliler K.D.D.	10	0	10
Birecikli K.D.D.	10	0	10
Toplam	145	10	155

Tablo 22. Hemşehri Dernekleri-Yaş İlişkisi

Derneğin Adı	Yaş					Toplam
	18-24	25-34	35-44	45-54	55 yaş ve üstü	
Mardinliler K.D.D.	0	2	1	4	8	15
Mersin Vanlılar K.D.D.	0	0	5	5	5	15
Kırşehir K.D.D.	0	1	5	4	5	15
Mersin Gaziantepçiler Derneği	0	0	4	5	6	15
İçel Artvin K.D.D.	0	0	0	7	8	15
Tokatlılar Yardımlaşma ve D. D.	0	1	0	7	7	15
Haçova Kültür Derneği	0	1	1	3	5	10
Kayseri Sarız Köyleri Y. K.D.D.	0	0	0	2	8	10
Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.	0	0	3	5	2	10
Osmaniye İli K.D.D.	2	1	1	4	7	15
Sivas Karasüverliler K.D.D.	0	0	0	3	7	10
Birecikli K.D.D.	0	0	4	3	3	10
Toplam	2	6	24	52	71	155

Hemşehri dernekleri ile yaş ilişkisine baktığımızda; 18-24 yaş aralığında olan 2 erkek üye vardır. 25-34 yaş aralığında 6 erkek üye bulunur. 35-44 yaş grubunda olan 23 erkek ve 1 kadın üye vardır. 45-54 yaş grubunda %33,5 orana sahip olan 52 kişiden 44'ü erkek ve 8'i kadın üyedir. 55 yaş ve üstü yaş grubunda %45,8 oranı olan 71 kişiden 1'i kadinken 70'i erkek üyedir. Mersin merkezde bulunan hemşehri derneklerinde %79,3 oranıyla 45 yaş ve üstü üyeler çoğunluktadır.

Tablo 23. Hemşehri Derneği Üyelerinin Medeni Durumları

Derneğin Adı	Medeni durumunuz?			
	Bekar	Evli	Boşanmış	Toplam
Mardinliler K.D.D.	2	13	0	15
Mersin Vanlılar K.D.D.	0	14	1	15
Kırşehir K.D.D.	1	13	1	15
Mersin Gaziantepçiler Derneği	0	13	2	15
İçel Artvin K.D.D.	0	14	1	15
Tokatlılar Yardımlaşma ve D.D.	2	13	0	15
Haçova Kültür Derneği	1	8	1	10
Kayseri Sarız Köyleri Y. K.D.D.	0	9	1	10
Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.	0	10	0	10
Osmaniye İli K.D.D.	3	11	1	15
Sivas Karasüverliler K.D.D.	0	10	0	10
Birecikli K.D.D.	0	10	0	10
Toplam	9	138	8	155

Üyelerin medeni durumunu incelersek; yüzde 5,8 orana sahip olan 9 üye bekar. Yüzde 5,2 orana sahip olan 8 üye boşanmıştır. Yüzde 89 orana sahip 138 üye ise evlidir. Hemşehri derneklerindeki üyeler çoğunlukla evlidir. Bu da üyelerin yaş grubunun genellikle 45 yaş ve üstü olmasıyla ilişkili olabilir.

Ankete katılan üyelerin eğitim düzeylerine baktığımızda; 1 üye okur-yazardır. 19 ilkokul mezunu, 25 ortaokul mezunu, 56 lise/meslek lisesi mezunu, 53 üniversite/yüksek okul mezunu, yüksek lisans/doktora yapan 1 tane üye bulunmaktadır. Hemşehri derneği üyeleri yüzde 36,1 oranla en çok lise/ meslek lisesi mezunlardır. Bunu ikinci sırada yüzde 34,2 ile üniversite/yüksek okul takip ederken, üçüncü sırada ise yüzde 16,1 oranla ortaokul gelmektedir.

Tablo 24. Eğitim-Hemşehri Derneği İlişkisi

Derneğin Adı	Eğitim						Toplam
	Okur-yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise/meslek lisesi	Üniversite/yüksek okul	Yüksek lisans/doktora	
Mardinliler K.D.D.	0	1	5	7	2	0	15
Mersin Vanlılar K.D.D.	0	3	2	8	2	0	15
Kırşehir K.D.D.	0	1	1	6	7	0	15
Mersin Gaziantepçiler D.	0	1	0	7	7	0	15
İçel Artvin K.D.D.	0	2	2	8	3	0	15
Tokatlılar Y. ve D. D.	0	0	2	6	7	0	15
Haçova Kültür D.	0	0	1	3	5	1	10
Kayseri Sarız Köyleri Y. K.D.D.	0	1	2	0	7	0	10
Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.	1	5	3	1	0	0	10
Osmaniye İli K.D.D.	0	1	2	5	7	0	15
Sivas Karasüverliler K.D.D.	0	3	3	4	0	0	10
Birecikliler K.D.D.	0	1	2	1	6	0	10
Toplam	1	19	25	56	53	1	155

Hemşehri derneklerindeki üyelerin mesleklerine baktığımızda; ankete katılan 155 üyeden %11,0'lık orana sahip olan 17 kişi kendi işini yapıyor-esnaf grubundandır. %48,4 orana sahip 75 üye emeklidir. %3,9 orana tekabül eden 6 kişi ev hanımıdır. 1 tane çalışmayan üye vardır. %25,8 orana sahip olan 40 üye serbest meslek-ticaretle uğraşmaktadırlar. %3,2 ile 5 kişi serbest meslek (doktor, avukat vb.) meslek grubundadır. %7,1 oranla 11 kişi diğer şikkını işaretlemiştir. Hemşehri dernekleri üyeleri genellikle emeklilerden oluşmaktadır. Bunu ikinci sırada ticaretle uğraşanlar takip etmektedirler.

Tablo 25. Meslek- Hemşehri Derneği Üyeleri İlişkisi

Derneğin Adı	Meslek							Toplam
	Kendi işini yapıyor-esnaf	Emekli	Ev kadını	(Şu an) Çalışıyor	Serbest meslek-ticaret	Serbest meslek (av.,Dr.,v b.)	Diğer	
Mardinliler K.D.D.	2	8	0	0	5	0	0	15
Mersin Vanlılar K.D.D.	3	5	0	0	7	0	0	15
Kırşehir K.D.D.	3	5	0	1	5	0	1	15
Mersin Gaziantepililer D.	0	7	0	0	6	1	1	15
İçel Artvin K.D.D.	0	10	4	0	0	0	1	15
Tokatlılar Y. ve D. D.	3	8	0	0	4	0	0	15
Haçova Kültür D.	0	6	1	0	1	0	2	10
Kayseri Sarız Köyleri Y. K.D.D.	0	5	0	0	0	0	5	10
Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.	1	3	1	0	4	0	1	10
Osmaniye İli K.D.D.	3	7	0	0	5	0	0	15
Sivas Karasüverliler K.D.D.	0	8	0	0	2	0	0	10
Birecikliler K.D.D.	2	3	0	0	1	4	0	10
Toplam	17	75	6	1	40	5	11	155

Tablo 26. Hemşehri Derneklerinin Amaçları

Derneğin Adı	Üyesi olduğunuz bu dernek hangi amaçları gerçekleştirebiliyor?						
	Kültürümüzün devamını sağlar	Birbirimize maddi konuda yardımımız olur	Bürokrasi ile işlerimizde yardımımız olur	Boş vaktimi geçirecek bir imkan olur	Siyasete katılmamı sağlar, siyasete olan ilgimi artırır	Diğer	Toplam
Mardinliler K.D.D.	15	0	0	0	0	0	15
Mersin Vanlılar K.D.D.	13	1	0	0	0	1	15
Kırşehir K.D.D.	14	0	1	0	0	0	15
Mersin Gaziantepçiler D.	13	1	0	1	0	0	15
İçel Artvin K.D.D.	13	0	0	2	0	0	15
Tokatlılar Y.a ve D. D.	15	0	0	0	0	0	15
Haçova Kültür Derneği	9	0	0	0	1	0	10
Kayseri Sarız Köyleri Y. K.D.D.	5	1	0	4	0	0	10
Nurhak ve Çevre Köyleri K.D.D.	8	0	0	1	1	0	10
Osmaniye İli K.D.D.	12	1	0	0	2	0	15
Sivas Karasüverliler K.D.D.	10	0	0	0	0	0	10
Birecikliler K.D.D.	9	0	0	1	0	0	10
Toplam	136	4	1	9	4	1	155

Hemşehri derneği olan 155 üyeye sorduğumuz “Üyesi olduğunuz bu dernek hangi amaçları gerçekleştirebiliyor?” sorusuna verilen cevaplara bakarsak; 136 üye kültürümüzün devamını sağlar cevabını verirken, 9 üye boş vaktimi geçirmemi sağlar cevabını vermiştir. 4 üye birbirimize maddi yardımımız olur derken, 1 üye bürokrasi ile işlerimizde yardımımız olur, 4 üye ise siyasete katılmamı sağlar- siyasete olan ilgimi artırır cevabını verirken, diğer şikkını işaretleyen 1 üye vardır. Hemşehri derneklerinde, göç edilen yerde kültürlerini koruma ve yaşatma en temel amaçtır. Bu da hemşehri derneklerini kültürlerini gelecek nesillere aktarmaları açısından önemli kılmaktadır. Dernek amaçları içerisinde siyasete katılımı ve siyasete olan ilgiyi artırmak hemşehri derneklerinin öncelikli

amacı olarak gözükmemektedir. Saha çalışması neticesinde elde edilen bulgular ile denenceleri karşılaştırdığımızda ortaya çıkan sonuçlar şöyledir:

1. Hemşehrilik ilişkisini barındıran hemşehri derneklerinde ankete katılan 155 üyenin yaklaşık üçte biri, birbirlerinin etkisinde kalarak hemşehrilerini desteklemeye meyilli olduklarını göstermektedir. Bununla birlikte, üyelerin çoğu kendi fikirlerine göre hareket etmekte ve oylarını verirken kendi isteklerini göz önünde bulundurmaktadır. Günümüzde Mersin’de bulunan hemşehri dernekleri mobilize oy anlayışından uzaktadır. Mersindeki hemşehri derneklerinin, üyelerinin siyasi tercihleri üzerinde etkisi yoktur.

2. Mersin’deki hemşehri dernekleri 2014 yerel seçimlerinde oy verirken öncelikle; projelere, partiye ve dürüstlüğe önem vermişlerdir. Bu bağlamda hemşehriliğin ilk etapta önemini yitirmesi söz konusudur. Anket sonuçları neticesinde dernek üyeleri arasında varolan ‘Hemşehrimi desteklerim’ anlayışının 2014 seçimlerine çok da yansımadağını görmekteyiz. Ancak Hemşehri dernekleri içinde Mardinliler, Vanlılar ve Tokatlılar arasında yeterli düzeyde olmasa da diğer derneklere nazaran hemşehrilik ilişkisinin oya daha fazla yansıdığını görmekteyiz. Aynı zamanda hemşehri derneği üyeleri, eğer aday olan hemşehrileri iyi bir aday değilse oylarını hemşehrisine vermemektedir. Bu bağlamda siyasi açıdan baktığımızda hemşehrilik ilişkisinin etkisini yitirdiğini, adayın nitelikleri, projeleri gibi unsurların değer kazandığını ve bunun oya yansıdığını görmekteyiz.

3. Hemşehri derneği üyesi olmak, üyelerin siyasette daha etkili olmasına doğrudan bir katkı sağlamamaktadır. Nurhaklıların ve Vanlıların, dernek üyesi olmaları kendilerinin siyasette daha etkili olmalarına katkı sağlarken, diğer

dernekleri de göz önüne aldığımızda, genel anlamda hemşehri derneği üyesi olmak, üyelerin kişisel olarak siyasette daha etkili olmalarına katkı sağlamamaktadır. Bununla birlikte, anket sonuçlarına ve dernek üyeleriyle yapılan mülakatlara göre; Mersin'in yerel siyasetinde başarılı olmak veya bir yerlere gelebilmek için yöre derneklerinin etkisi olduğu söylenebilir. Hemşehri dernekleri, özellikle seçimlerden önce adaylar açısından iletişim aracı olmaları sebebiyle de önem taşımaktadırlar. Bununla birlikte, anket sonuçlarına ve yapılan görüşmelere göre; Mersin'in yerel siyasetinde başarılı olmak veya bir yerlere gelebilmek için yöre derneklerinin etkisi olduğu söylenebilir.

4. Hemşehri derneklerine üye olan kadınlar, yerel siyasete hemşehri derneklerinin etkide bulunmadığını düşünmektedirler. Yapılan anket çalışması ve görüşmeler sonucunda, dernek üyesi olan kadınların çoğunluğunun gerek eğitim düzeylerinin yüksek olmayışı ve bunun sonucunda bilinçli olmayışları onların siyasete olan ilgi ve katılımlarının az olmasına yol açmaktadır. Hemşehri derneğine üye olan kadınlar daha çok derneğin yemek, gün, kermes, piknik, gezi gibi sosyal aktivitelerine katılmaktadırlar. Siyasete olan ilgileri azdır. Ankete göre Hemşehri derneğine üye olan kadınların yaklaşık % 80'i siyasette etkili değildir. Mersin merkezde bulunan hemşehri dernekleri, kadın üyelerinin siyasetteki etkinliğini arttırmamaktadır. Hemşehri dernekleri, kadın üyelerini siyasete çekebilmek için yeni yollar bulmalıdır. Böylece yöre dernekleri kadın üyelerinin siyasal katılımlarına etkide bulunabilir. Aynı zamanda anket yapılan kadın üye sayısının azlığı, kadın üyelerin siyasal katılımlarını değerlendirmeyi anlamsızlaştırmakla birlikte kadın üyelerin

siyasette ilgili ve etkili olmayışları onların siyasal katılımlarını yetersiz kılmaktadır.

5. Yaptığımız ankete katılan üyelere sorduğumuz “sizce derneğiniz Mersin’in yerel siyasetine etkide bulunuyor mu?” sorusuna 12 hemşehri derneğinin 9’unda derneğimiz yerel siyasete etkide bulunmaktadır cevabı ağırlık kazanmıştır. Anket sonuçları ve yapılan görüşmelere göre; Mardinliler, Vanlılar, Kırşehirli, Gaziantep’liler, Malatya Haçovalılar, Kayseri Sarızlılar, Kahramanmaraş Nurhaklılar, Osmaniye’liler, Sivas Karasüverliler hemşehri derneklerinin Mersin’in yerel siyasetine etkide bulunduğu söylenebilir.

6. Mersin merkezde bulunan hemşehri derneklerindeki yaş ortalaması %79,3 oy oranıyla 45 yaş ve üstü üyelere oluşmaktadır. Hemşehri derneklerindeki üyelerin medeni durumuna bakıldığında çoğu evlidir. Bu da üyelerin yaş grubunun genellikle 45 yaş ve üstü olmasıyla ilişkilendirilebilir. Hemşehri derneği üyelerinin eğitim düzeyleri incelendiğinde; %36,1 oranla en çok lise/ meslek lisesi mezunlardır. Bunu ikinci sırada %34,2 ile üniversite/yüksek okul takip ederken, üçüncü sırada ise %16,1 oranla ortaokul gelmektedir. Hemşehri derneği üyeleri, meslekleri açısından genellikle emeklilerden oluşmaktadır. Bunu ikinci sırada ticaretle uğraşanlar, üçüncü sırada ise esnaf üyeler takip etmektedirler. Dernekler, çeşitli meslek gruplarına mensup, farklı gelir grupları ve farklı eğitim seviyelerine sahip insanların bir araya gelmesine vesile olmaktadır. Dernek üyelerinin ortak özellikleri ise “hemşehri” olmaktır.

SONUÇ

Demokrasi kavramının ne ifade ettiği ve kapsamının ne olması gerektiğine ilişkin tartışmalar tarih boyunca süregelmiştir ve günümüzde de devam etmektedir. Bu kavramın tek, her dönemde ve her siyasal sistemde geçerli bir tanımı ve biçimi bulunmamaktadır. Demokrasi, en genel ifadeyle, halkın siyasal katılımına dayanan bir yönetim anlayışıdır. Bir demokraside önemli olan, o toplumda yurttaşlık kültürünün gereği olarak tüm yurttaşların siyasetin her kademesine aktif olarak katılarak kendi yaşamlarını etkileyecek siyasi çıktılarını şekillendirme ve kendi çıkarları yönünde etkilemeleridir. Katılımcı demokrasilerde yurttaşların gerekli bilinci göstermeleri, bunun için kendilerini aktif olarak görmeleri ve kapasitelerini artırma yolunda seferber olmaları gerekmektedir.

Siyasal katılımı genel bir ifadeyle “siyasal karar-alma süreçlerine halkın dahil olması” ya da “kamu siyasalarının oluşturulması, kabul edilmesi ve uygulanması süreçlerine katılma” olarak tanımlamak mümkündür. Bu kapsamda, yurttaşların kamu siyasalarının oluşturulması ve uygulanması aşamalarını etkilemeye yönelik faaliyetleri ‘siyasal katılım’ olarak değerlendirilmektedir. Bu tanım siyasal katılımın çok farklı biçimlerini-formel, enformel, yasa dışı- içinde barındırmaktadır. Dernek kurarak siyasi etkide bulunmak bir siyasal katılım yoludur. Bir sivil toplum kuruluşu olarak hemşehri dernekleri sosyal ve siyasal hayatta önemli roller üstlenmekte ve çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır.

Günümüzde siyasi katılım yöntemleri ve siyasal katılımın yoğunluğu, ülkeler arasında siyasal gelişmişliğin göstergelerinden birini oluşturmaktadır. Seçimlere aktif olarak katılma ve siyasal taleplerin seçim dışındaki diğer meşru yollarla karar vericilere ulaştırılması önem taşır. Bu nedenle siyasal katılım mekanizmalarının oluşturulması yanında, bu mekanizmaların etkin bir şekilde ve yeterince kullanılması sorunu hayati bir

öneme sahiptir. Bu tespit ise siyasal ilgi ve bilgi düzeyiyle ilişkilidir. Siyasal katılımcıların siyasete yönelik ilgisizliği siyasal yabancılaşmayı, siyasal konularda bilgi düzeyinin düşüklüğü ise siyasal katılım yollarından habersiz olmayı beraberinde getirecektir.

Siyasal katılımın en somut ve yaygın biçimi seçimdir. Ancak, seçim katılımının tek yolu değildir. Seçim, katılımı destekleyen, somutlaştıran bir araçtır. Demokratik değerlerin ortaya çıkması ve demokratik yerel yönetimlerin varlığı için en önemli mekanizma yerel seçimler olarak kabul edilmektedir (Kösecik aktaran, Koçak & Tolanlar, 2009). Yerel seçimlerin en temel işlevi, yerel yöneticilerin ve karar organlarının belirlenmesini sağlamasıdır. Bu noktada göç faktörü de oldukça önem taşımaktadır.

Göç, insanların bir bölgeden başka bir bölgeye yönelik, öz nedenlere bağlı olan yer değiştirme olayıdır. İnsanlar, daha iyi yaşam koşullarına sahip olmak istedikleri için genellikle büyük şehirlere yönelik göçler çoğunlukta olmuştur. Bu şehirleşmenin, göç olarak arttığı şehirler arasında Mersin, Türkiye’de tercih edilen kentlerden biri olması bakımından son derece ilgi çekicidir. Nitekim 1980’li ve 1990’lı yıllarda iktisadi, siyasal ve toplumsal sebeplerden ötürü Mersin, Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinden yoğun bir göçle karşı karşıya kalmıştır. Göçmenlerin illerinden ayrılmalarının en önemli nedenleri ise işsizlik ve can güvenliğidir. Ayrıca Mersin’in iklim ve yaşam şartlarının birçok ile göre daha kolay ve ucuz olması da bu şehre göçün tercih nedenlerindedir.

Kente gelen göçmenlerin kent içinde yeterli olmayan aile ve akrabalık ilişkileri onları kente daha önce gelmiş, kendilerinin yabancı oldukları çevreyi daha iyi tanıyan hemşehrilerinin yer aldığı hemşehri derneklerine yöneltmektedir. Kente yeni gelmiş insanlar hemşehri derneklerine üye olarak sosyal dayanışmayı sağlamayı, kendi kültürlerini kentte yaşatmayı ve kendi hayatlarını ilgilendiren siyasi kararları şekillendirmeyi amaçlamaktadırlar.

Mersin'in özellikle 1970 sonrasında aldığı göçler kentin ekonomik ve sosyal yapısını değiştirirken aynı zamanda kentin siyasi yapısını da büyük oranda etkilemektedir. 1980 sonrasında Mersin'e göçlerin artmasıyla birlikte hemşehri derneklerinin de bu yıllarda oluştuğunu görmekteyiz. Mersin'e göç eden hemşehrilerin şehirlerde örgütlenmeleri, kurdukları hemşehri dernekleri aracılığıyla olmakta ve dernekler hemşehri ilişkilerinin devamına çok büyük katkı sağlamaktadırlar. Şehir hayatında dağınık durumdaki hemşehriler buralarda toplanıp buluşurlar. Aynı zamanda şehirde karşılaşılan problemlerle mücadele etme, çözüm arama, yardımlaşma ve dayanışma da yine hemşehri dernekleri aracılığıyla olmaktadır. Hemşehri dernekleri, modern kentin bir gerçeği olarak hemşehriliğin biçimsel boyutunu ifade eder. Klasik tampon işlevlerinin yanı sıra, aktiflik gerektiren yeni işlevler de ortaya koymaya çalışırlar. Bazen bir çıkar grubunu andırır, bazen bir baskı grubu gibi hareket eder, bir STK gibi faaliyetler de yürütebilir. Bu nedenle, demokrasiye katkı anlamında, hemşehri derneklerine sahip oldukları potansiyeli bilinçli bir biçimde dışa vurabilecekleri zeminin sağlanması gerekir.

Mersin'e yapılan göçlerin siyasi sonuçları da olmuştur. Göçlerle gelen nüfusa kaynak yaratılamadığı için, bu kişiler kendilerini ispatlamanın yolu olarak siyaseti seçmişlerdir. Dolayısıyla Mersin'deki siyaset farklılıkları da içinde barındırmaktadır. Farklı grupların bir arada yaşadığı şehirde, herkes kendi kökenine göre oy vermektedir. Bir anlamda toplumsal bölünme, siyasi hayata da yansımış, kentte 1990'lardan itibaren yeni bir siyasi kutuplaşma yaşanmıştır.

Şehir, yıllardır sol eğilimin kalesi olarak kendini siyaset sahnesinde göstermiştir. Bu genellemenin dışında 1983 ve 1995 genel; 1984 ve 1994 yerel seçimleri gibi bazı istisnalar da bulunmaktadır. Ancak 2014 yerel seçimlerinde de görüldüğü gibi Mersin'de güçlü bir CHP kitlesi olsa da, CHP'den daha da güçlü hale gelen bir MHP

görmekteyiz. Mersin özellikle 1990'lı yıllardan sonra aldığı göçle ciddi bir toplumsal değişim süreci geçirmiştir. Bu da hem siyasal hem de günlük toplumsal hayata yansımıştır.

Çalışmada, Mersin'de bulunan hemşehri derneklerinin sosyal ve ekonomik hayattaki rollerinin dışında siyasal hayata ve siyasal katılıma etkileri incelenmektedir. Mersin'in merkez ilçelerinde 155 hemşehri derneği üyesiyle görüşülerek gerçekleştirilen anket uygulamasından elde edilen bulgulara dayanılarak ulaşılan sonuçlar:

1. Hemşehrilik ilişkisini barındıran hemşehri derneklerinde ankete katılan 155 üyenin yaklaşık üçte biri, birbirlerinin etkisinde kalarak hemşehrilerini desteklemeye meyilli olduklarını göstermektedir. Bununla birlikte, üyelerin çoğu kendi fikirlerine göre hareket etmekte ve oylarını verirken kendi isteklerini göz önünde bulundurmaktadır. Günümüzde Mersin'de bulunan hemşehri dernekleri mobilize oy anlayışından uzaktadır. Mersindeki hemşehri derneklerinin, üyelerinin siyasi tercihleri üzerinde etkisi yoktur.

2. Mersin'deki hemşehri dernekleri 2014 yerel seçimlerinde oy verirken öncelikle; projelere, partiye ve dürüstlüğe önem vermişlerdir. Bu bağlamda hemşehriliğin ilk etapta önemini yitirmesi söz konusudur. Anket sonuçları neticesinde dernek üyeleri arasında var olan 'Hemşehrimi desteklerim' anlayışının 2014 seçimlerine çok da yansımadağını görmekteyiz. Ancak Hemşehri dernekleri içinde Mardinliler, Vanlılar ve Tokatlılar arasında, yeterli düzeyde olmasa da diğer derneklere nazaran hemşehrilik ilişkisinin oya daha fazla yansıdığını görmekteyiz. Aynı zamanda hemşehri derneği üyeleri, eğer aday olan hemşehrileri iyi bir aday değilse oylarını hemşehrisine vermemektedir. Bu bağlamda siyasi açıdan baktığımızda hemşehrilik ilişkisinin etkisini yitirdiğini, adayın nitelikleri, projeleri gibi unsurların değer kazandığını

ve bunun oya yansıdığını görmekteyiz. Aynı zamanda hemşehri derneklerinin çoğu seçim öncesi dernek olarak ortak bir kararla hareket etmek için toplantı yapmamaktadırlar. Anket sonucuna göre, 12 dernek içinde sadece seçim öncesi Vanlıların kendi aralarında toplantı yaptığını, Osmaniyelilerin ise seçim öncesi kendi aralarında oy verecekleri adayları görüşüp konuştukları gözlenmiştir.

3. Hemşehri derneği üyesi olmak, üyelerin siyasette daha etkili olmasına doğrudan bir katkı sağlamamaktadır. Nurhaklıların ve Vanlıların, dernek üyesi olmaları kendilerinin siyasette daha etkili olmalarına katkı sağlarken, diğer dernekleri de göz önüne aldığımızda, genel anlamda hemşehri derneği üyesi olmak, üyelerin kişisel olarak siyasette daha etkili olmalarına katkı sağlamamaktadır. Bununla birlikte, anket sonuçlarına ve yapılan görüşmelere göre; Mersin'in yerel siyasetinde başarılı olmak veya bir yerlere gelebilmek için yöre derneklerinin etkisi olduğu söylenebilir.

4. Hemşehri derneklerine üye olan kadınlar, yerel siyasete hemşehri derneklerinin etkide bulunmadığını düşünmektedirler. Yapılan görüşmeler sonucunda, dernek üyesi olan kadınların çoğunluğunun gerek eğitim düzeylerinin yüksek olmayışı ve bunun sonucunda bilinçli olmayışları onların siyasete olan ilgi ve katılımlarının az olmasına yol açmaktadır. Hemşehri derneğine üye olan kadınlar daha çok derneğin yemek, gün, kermes, piknik, gezi gibi sosyal aktivitelerine katılmaktadırlar. Siyasete olan ilgileri azdır. Ankete göre hemşehri derneğine üye olan kadınların yaklaşık % 80'i siyasette etkili değildir. Mersin merkezde bulunan hemşehri dernekleri, kadın üyelerinin siyasetteki etkinliğini arttırmamaktadır. Hemşehri dernekleri, kadın üyelerini siyasete çekebilmek için yeni yollar bulmalıdır. Böylece yöre dernekleri kadın

üyelerinin siyasal katılımlarına etkide bulunabilir. Aynı zamanda anket yapılan kadın üye sayısının azlığı, kadın üyelerin siyasal katılımlarını değerlendirmeyi anlamsızlaştırmakla birlikte kadın üyelerin siyasette ilgili ve etkili olmayışları onların siyasal katılımlarını yetersiz kılmaktadır.

5. Yaptığımız ankete katılan üyelere sorduğumuz “sizce derneğiniz Mersin’in yerel siyasetine etkide bulunuyor mu?” sorusuna 12 hemşehri derneğin 9’unda derneğimiz yerel siyasete etkide bulunmaktadır cevabı ağırlık kazanmıştır. Anket verileri ve mülakat sonuçlarına göre; Mardinliler, Vanlılar, Kırşehirliler, Gaziantep’liler, Malatya Haçovalılar, Kayseri Sarızlılar, Kahramanmaraş Nurhaklılar, Osmaniye’liler, Sivas Karasüverliler hemşehri derneklerinin Mersin’in yerel siyasetine etkide bulunduğu söylenebilir.

6. Mersin merkezde bulunan hemşehri derneklerindeki yaş ortalaması %79,3 oy oranıyla 45 yaş ve üstü üyelere oluşmaktadır. Hemşehri derneklerindeki üyelerin medeni durumuna bakıldığında çoğu evlidir. Bu da üyelerin yaş grubunun genellikle 45 yaş ve üstü olmasıyla ilişkilendirilebilir. Hemşehri derneği üyelerinin eğitim düzeyleri incelendiğinde; %36,1 oranla en çok lise/ meslek lisesi mezunlardır. Bunu ikinci sırada %34,2 ile üniversite/yükseköğretim takip ederken, üçüncü sırada ise %16,1 oranla ortaokul gelmektedir. Hemşehri derneği üyeleri, meslekleri açısından genellikle emeklilerden oluşmaktadır. Bunu ikinci sırada ticaretle uğraşanlar, üçüncü sırada ise esnaf üyeler takip etmektedirler. Dernekler, çeşitli meslek gruplarına mensup, farklı gelir grupları ve farklı eğitim seviyelerine sahip insanların bir araya gelmesine vesile olmaktadır. Dernek üyelerinin ortak özellikleri ise “hemşehri” olmaktır.

Hemşehri derneği üyeleri, seçim öncesi derneklerini ziyarete gelen siyasi parti adaylarının toplantılarına katılmaktadırlar. Dernek üyeleri, kendi görüşlerine hitap eden üyelere oy vermekle birlikte, seçim öncesi derneklerine gelen aday ve parti üyelerini dinlemektedirler. Adayların sadece seçim zamanı da olsa kendilerini ziyarete gelmelerinin “dikkate alındıkları- önemsendikleri” hissini beraberinde getirdiğini ve bunun hoşlarına gittiğini görmekteyiz. Dernek üyeleri, adayların proje ve seçim vaatlerine dikkat etmekte ve bundan etkilenmektedirler.

Mersin merkezde bulunan hemşehri derneklerinin, adayların belirlenmesinde etkisi vardır. Mardinliler, Vanlılar, Haçovalılar, Kırşehirli, Gaziantep, Artvinliler, Tokatlılar, Osmaniyeliler, Birecikliler Mersin’de adaylar belirlenirken yöre derneklerinin etkisi olduğunu düşünmektedirler. Bu da hemşehri derneklerinin siyasete kayıtsız olmadığını göstermektedir. Hemşehri dernekleri Mersin’in yerel siyasetine etki etmektedir.

Hemşehri derneklerinin amaçlarına baktığımızda ise; göç edilen yerde kültürlerini koruma ve yaşatma en temel amaçtır. Bu da hemşehri derneklerini kültürlerini gelecek nesillere aktarmaları açısından önemli kılmaktadır. İkinci sırada ise boş vakit geçirme amacı yer alır. Bu, aynı zamanda hemşehri derneklerinin bir çeşit kahvehane olma özelliğini de günümüzde koruduğunu gösterir. Dernek amaçları içerisinde ‘siyasete katılımı ve siyasete olan ilgiyi artırmak’ hemşehri derneklerinin öncelikli amacı olarak gözükmemektedir. Bunun yanı sıra derneklerin sosyal dayanışmayı ve yardımlaşmayı güçlendiren ve kentin siyasal katılımına katkı sağlayan faaliyetlerde (oy verme dışında aday çıkarma, güncel siyasi olayların konuşulması-tartışılması, katılımcı belediyeçilik platformlarında yer almaları vs.) bulunduğu da gözlenmiştir. Hemşehri derneklerinin en çok gerçekleştirdiği faaliyetler ise; kültürel faaliyetler, kermesler, daha çok kaynaşma

amaçlı yapılan yemek ve kahvaltılar, üyelere eğitim bursu vermek şeklinde tespit edilmiştir. Ancak fiilen eğitim bursu verenlerin sayısı oldukça azdır. Üyelere iş bulma/kendi işini kurmada yardımcı olma ve ihtiyacı olan üyelere parasal yardımda bulunma faaliyetleri derneklerin önem sırası bakımından sonlarda yer almaktadır.

Hemşehri derneklerinin dernek olarak kente yatırımları ve üyelerine iş imkanı sunmaları bakımından fazla etkili olmadıkları anlaşılmaktadır. Ancak kişisel ilişkiler ve hemşehrilik bağları kullanılarak özellikle iş bulma açısından bazı çabalar bulunduğu gözlenmiştir. Derneklerin kent yaşamında etkileri bulunan ekonomik içerikli faaliyetleri arasında eğitim bursu verilmesi, muhtaç olanlara yardım edilmesi gibi uygulamalar en göze çarpanlardır. Ancak bu faaliyetler de derneklerin mali olanaklarıyla doğru orantılıdır. Çalışmaya katılan derneklerde, aidatların düşük olduğu, faaliyetlerini ise genellikle para toplandıkça gerçekleştirdikleri ve çoğunlukla dernek üyesi olan birkaç kişinin dernek faaliyetlerini finanse ettiği göze çarpmaktadır. Bunun bir sonucu olarak, derneklerin mali kaynakları arttıkça, sosyo-ekonomik açıdan etkinliklerinin de çeşitleneceğini ve süreklilik kazanacağını söyleyebiliriz. Çalışmada, en azından Mersin açısından hemşehri derneklerinin, dernek üyelerinin gerek kent hayatına ve sosyal yaşama uyum göstermesi bakımından gerekse siyasal katılım açısından (adayı destekleme, oy verme, siyasi olayları tartışma, katılımcı belediyecilik yönünde faaliyetlerde bulunmaları gibi) katkıları yapıldığı anlaşılmaktadır.

Hem geleneksel toplum yapısının izlerini taşıyan, hem de değişim, dönüşüm dönemlerine özgü bir yönü bulunan hemşehri dernekleri siyasal katılımın artmasına yardımcı olmaktadır. Mersin’de bulunan hemşehri dernekleri, siyasal sistemden (özellikle seçim dönemlerinde) çeşitli taleplerde bulunmakta, siyasal yaşama etkide bulunmaya çalışmaktadır. Diğer taraftan siyasi partiler de bu derneklerle iletişim kurarak, gerek aday

belirlemede gerekse desteklerini alma konusunda -özellikle seçim öncesi yaptıkları ziyaretlerle- gayret içine girmektedirler. Hemşehri dernekleri, tüzüklerinde yazılı olmasa da, siyasal çıkarlarını da temin edebilmek adına siyasal katılıma yönelik bir çaba içerisindedirler. Mersin kent merkezinde bulunan hemşehri derneklerinin yardımlaşma/dayanışma amacı dışında, siyasal alanda etkili olmaya çalıştıkları görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Adaman, F., Çarkoğlu, A. ve Şenatalar, B. (2004). *Merkezi ve yerel yönetimlerde reform*. İstanbul: TÜSİAD.
- Akaslan, M. E. (2003). *Küreselleşme sürecinde hemşehri dernekleri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Akdoğan, Y. (2007). Yerel siyaset. *Yerel siyaset- kavramlar içinde* (s.s. 7-9). İstanbul: Okutan Yayıncılık.
- Aktan, C. C. (1997). Politikada liyakat ve meritokrasi. *Yeni Türkiye Dergisi*. s.s. 1008-1011. Sayı 14.
- Aktan, C. C. (2005). *Siyasal yönetim biçimleri ve demokrasi: demokrasi, poliarşi ve demarşi*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Aktaş, E., Aka, A. ve Demir, M. C. (2006). *Türkiye’de hemşehri dernekleri ve kırsal dönüşüm*. 14 Kasım 2013 tarihinde http://www.mpra.ub.uni_muenchen.de adresinden alınmıştır.
- Altındal, Y. (2007) *Kadının siyasal katılımı bağlamında partilerin kadın kollarının sosyolojik açıdan değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Altındal, Y. (2010). Kentleşme sürecinde hemşehrilik olgusu ve mekansal kümelenmede yeniden üretilen kimlik. *Kent ve Toplum*. s.s. 42-64. 1(2).
- Aslanoğlu, R. (1998). *Kent, kimlik ve küreselleşme*. Bursa: Asa Kitabevi.

- Arslan, A. (2008). Genel seçim sonuçları temelinde Mersin'in siyasi yapısı. *Mersin Sempozyumu 19- 22 Kasım 2008 Bildiriler* içinde (s.s. 1680- 1709). Cilt: 2 Eylül. 1. Baskı. Güven Ofset.
- Arslan, A. (2012). Yerel seçim sonuçları temelinde Mersin'in siyasi yapısı. *International Journal of Human Sciences*. s.s. 916- 968. Volume: 9. Issue: 2.
- Arslan, D. A. (2007). 1963'ten günümüze yerel seçim sonuçları temelinde Türkiye'nin siyasi yapısı. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi (International Journal of Human Sciences.,Cilt:4,Sayı, 1-32.*
- Arslan, K. Kayseri Sarız Köyleri Derneği Başkanı ile yapılan görüşme. Mersin. 04.04.2014.
- Ayata, A. G. (1991). Gecekondulaşma kimlik sorunu, dayanışma örüntüleri. *Toplum ve Bilim*. s. 51- 52. İstanbul.
- Ayata, A. G. (1995) Türkiye'de kadının siyasete katılımı. Ş. Tekeli (Derl.) *1980'ler Türkiye'sinde kadın bakış açısından kadınlar* (3. Baskı) içinde (293-312). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bal, H. (1997). Kentsel toplum anomi- yabancılaşma olgusu kente göç edenlerin alternatif çözümü: hemşehri birlikleri. *Toplum ve Göç*. 2. Ulusal Sosyoloji Kongresi. Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları.
- Bal, H. (2002). *Kent sosyolojisi*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Birleşmiş Milletler (BM). (1949). *İnsan hakları evrensel beyannamesi*. 5 Kasım 2013 tarihinde http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rigths_turkce.pdf adresinden alınmıştır.

Birleşmiş Milletler (BM). (1952). *Birleşmiş Milletler kadınların siyasal haklarına ilişkin sözleşmesi*. 5 Eylül 2013 tarihinde <http://www.ihd.org.tr/index> adresinden alınmıştır.

Birleşmiş Milletler (BM). (1981). *Birleşmiş Milletler kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi sözleşmesi*. 6 Eylül 2013 tarihinde [http://www.ksgm.gov.tr/uluslararası Belgeler.php](http://www.ksgm.gov.tr/uluslararası_Belgeler.php) adresinden alınmıştır.

Bostancı, N. (1998). Etnisite, modernizm ve milliyetçilik. *İçinde* (s.s. 38-55). *Türkiye günlüğü*. S. 50.

Bulut, N. (2011). Temsilde adalet- yönetimde istikrar ikilemi bağlamında 12 haziran 2011 seçimleri. *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. s.s. 1-18. Cilt: 14. Sayı: 3-4.

Büyükocak, H. Kahramanmaraşlılar İl ve İlçeleri Tanışma, Dayanışma, Yardımlaşma Kültür Derneği Üyesi ile yapılan görüşme. Mersin. 02.04.2014.

Castells, M. (2006). *Enformasyon çağı: ekonomi, toplum ve kültür*. (Çev. Ebru Kılıç) Cilt: 2. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Özgün çalışma 1997).

Çadır, M. (2011). *Kadının siyasal yaşama katılımında siyasi parti kadın kollarının rolü (TBMM'de grubu bulunan siyasi partiler bağlamında Ankara ili örneği)*. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. uzmanlık tezi. Ankara: Afşaroğlu Matbaası.

Çam, E. (1998). *Siyaset bilimine giriş*. İstanbul: Der Yayınları.

Çam, E. (1999). *Siyaset bilimine giriş*. İstanbul: Der Yayınları.

- Çiçek, H. Tuncelililer Dayanışma, Yardımlaşma, Kültür Derneği üyesi ile yapılan görüşme. Mersin. 17.01.2013.
- Çiçek, İ. Kahramanmaraşlılar İl ve İlçeleri Tanışma Dayanışma Yardımlaşma Kültür Derneği üyesi ile yapılan görüşme. Mersin. 03.12.2012.
- Çukurçayır, M. A. (2006). *Siyasal katılma ve yerel demokrasi: küreselleşme sürecinde yurttaş, yönetim, siyaset*. 3. Baskı. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Daver, B. (1983). *Siyaset bilimine giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Demir, Ö. ve Acar, M. (1998). *Sosyal bilimler sözlüğü*. 4. Baskı. Ankara: Vadi Yayınları.
- Dernekler Mevzuatı. (2006). İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı. 3. Baskı. Ankara: Beyza Matbaa.
- D.İ.E. (1997). *Cumhuriyetten günümüze milletvekili seçimleri (1923- 2002)*. D.İ.E. Yayın No: 2927. Ankara.
- Dursun, D. (2006). *Siyaset bilimi*. (3. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Duverger, M. (1984). *Politikaya giriş*. (Çev. Ü. Oskay) İstanbul: Varlık Yayınları. (Özgün çalışma 1964).
- Erder, S. (1998). Kentteki enformel örgütlenmeler, yeni eğilimler ve kent yoksulları. 75 *Yılda Değişen Kent ve Mimarlık*. Der. Yıldız Sey. s.s. 107- 115. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Eroğul, C. (1991). *Devlet yönetimine katılma hakkı*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Eroğul, C. (2007). *Anatüzeğe giriş*. (9. Baskı). Ankara: İmaj Yayınevi.

Fidan, A. (2011). *1980 sonrası yapılan yerel seçim sonuçları ile genel seçim sonuçlarının karşılaştırılmalı analizi: Mersin örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi, Mersin.

Genel Seçim Sonuçları. (1983). 25 Mart 2014 tarihinde www.secimsonuclari.web.tr/1983 adresinden alınmıştır.

Genel Seçim Sonuçları. (1987). 25 Mart 2014 tarihinde www.secimsonuclari.web.tr/1987 adresinden alınmıştır.

Genel Seçim Sonuçları. (1991). 25 Mart 2014 tarihinde www.secimsonuclari.web.tr/1991 adresinden alınmıştır.

Genel Seçim Sonuçları. (1991). 25 Mart 2014 tarihinde www.secimsonuclari.web.tr/1991 adresinden alınmıştır.

Genel Seçim Sonuçları. (1995). 5 Nisan 2014 tarihinde <http://www.belgenet.net/ayrinti> adresinden alınmıştır.

Genel Seçim Sonuçları. (1999). 24 Mart 2014 tarihinde <http://www.konrad.org.tr/secim> adresinden alınmıştır.

Genel Seçim Sonuçları. (2002). 24 Mart 2014 tarihinde <http://www.konrad.org.tr/secim> adresinden alınmıştır.

Genel Seçim Sonuçları. (2007). 24 Mart 2014 tarihinde <http://www.genelsecim.org> adresinden alınmıştır.

Genel Seçim Sonuçları. (2011). 11 Mart 2014 tarihinde <http://www.secim.haberler.com> adresinden alınmıştır.

- Gökçe, B. (1994). *Gecekondualarda aileler arası geleneksel dayanışmanın çağdaş organizasyonlara dönüşümü: dünyada ve Türkiye’de güncel sosyolojik gelişmeler*. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Göymen, K. (2006). Yerel siyaset üzerine. *Yerel Siyaset Dergisi Ocak*. s.27.
- Gül, H. (2008). Demokrasi kuramları bağlamında AKP’nin yeni anayasa girişiminin ve demokrasi anlayışının bir değerlendirmesi. *Serbest Yazılar, Toplum ve Demokrasi*. Sayı:2, Ocak- Nisan, 2008, s.s. 159- 180.
- Güler, E. Mersin Doğanşehirliler Yardımlaşma Dayanışma ve Kültür Derneği Başkanı ile yapılan görüşme. Mersin. 16.02.2013.
- Gülmen, Y. (1979). *Türk seçmen davranışı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Güldiken, N. (1996). *Toplumbilimsel boyutuyla siyasal katılım*. Sivas: Dilek Ofset Matbaacılık.
- Gümüş, B. (2006). *Eğitim düzeyinin seçmen davranışındaki rolü ve Antalya örnek olayı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Güngör, N. (2006). *Göç olgusu ve arabesk*. 8-11 Aralık Uluslararası Göç Sempozyumu. İstanbul: Sistem Matbaacılık.
- Hasırcı, O. N. (2008) *Almanya’da Türklerin siyasal katılımı: Köln örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Huntington, S.P. ve Dominguez, J. I. (1985). *Siyasal gelişme*. (Çev. E. Özbudun) Ankara: Siyasal İlimler Derneği Yayını. (Özgün çalışma 1975).

- Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M. M. (2001). *Nöbetleşe yoksulluk: Sultanbeyli örneği*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İçduygu, A. ve Ünalın, T. (1998). *Türkiye’de iç göç: sorunsal alanları ve araştırma yöntemleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayını.
- İnat, Ş. (2006). *Sivil toplum kuruluşu olarak hemşehri dernekleri ve kentlileşme süreci (Antalya örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- İsbir, E. G. (1991). *Şehirleşme meseleleri*. Ankara: Gazi Büro Yayınları.
- İzgi, T. (2005). *Mersin’de sosyal değişim ve siyasal katılım (1980-2004)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kalaycıoğlu, E. (1983). *Karşılaştırmalı siyasal katılım*. İstanbul: İ.Ü. Yayını, No:3160.
- Kalaycıoğlu, E. (1984). *Çağdaş siyasal bilim*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Kamalak, A. Kahramanmaraşlılar İl ve İlçeleri Tanışma Dayanışma Yardımlaşma Kültür Derneği Başkanı ile yapılan görüşme. Mersin. 03.12.2012.
- Kapani, M. (2004) *Politika bilimine giriş* (6.Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kapani, M. (2008). *Politika bilimine giriş* (21. Baskı). İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Kapusızoğlu, M. (2008). *Gelir durumu- siyasal eğitim ilişkisi Mersin örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Karakoç, R. (2011). Göç edenlerin kentsel bütünleşme ve siyasal katılım durumlarına yönelik bir araştırma: Konya örneği. *S.Ü. İ.İ.B.F. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. s.s. 241- 261. 15(21).

- Karamustafaoğlu, T. (1970). *Seçme hakkının demokratik ilkeleri*. Ankara: A.Ü.H.F. Yayınları.
- Kaya, E. (2004). *Kentleşme ve kentlileşme*. İstanbul: İlke Yayıncılık.
- Kazgan, G. (2002). *Tanzimattan 21. yüzyıla Türkiye ekonomisi*. 1. Baskı. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Keleş, R. ve Yavuz, F. (1989). *Yerel yönetimler*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Keleş, R. (1998). *Kent bilim terimleri sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları
- Keleş, R. (1998). *Yerinden yönetim ve siyaset*. İstanbul: Cem Yayınları.
- Kemerlioğlu, E. (1997). Mersine göç edenlerin göç nedenleri ve sosyal, ekonomik ve kültürel uyumları. *Toplum ve Göç 2.Ulusal Sosyoloji Kongresi*. Ankara.
- Kıldan, A. C. Mersin İl Valiliği Dernekler İl Müdürlüğü İşlemler ve Denetim Şefi ile yapılan görüşme. Mersin. 07.01.2014.
- Kışlalı, A. T. (2002) *Siyaset bilimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kışlalı, A. T. (2010). *Siyasal sistemler: siyasal çatışma ve uzlaşma*. 8. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kıray, M. (1995). *Siyasi himayecilikten dinsel grup himayeciliğine, Türkiye'de toplumsal değişim*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları.
- Kurt, H. (2006). Göç eğilimleri ve olası etkileri. *Ç.O.M.Ü. İ.İ.B.F. Yönetim Bilimleri Dergisi*. s.s. 35-50. C: 4. S.1.
- Kurtbeyoğlu, T. (2005). *Kırıkkale il merkezinde faaliyet gösteren hemşehri dernekleri ve bu derneklerin ilin sosyal, kültürel ve siyasal yapısına etkileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.

- Kurtoğlu, A. (2004). *Hemşehrilik ve şehirde siyaset: Keçiören örneği*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Kurtoğlu, A. (2005). Mekansal bir olgu olarak hemşehrilik ve bir hemşehrilik mekanı olarak dernekler. *European Journal of Turkish Studies*, Thematic Issue No: 2, Hometown Organisations in Turkey. 3 Mayıs 2013 tarihinde <http://www.ejts.org/document375.html> adresinden alınmıştır.
- Kurtoğlu, A. (2012). Siyasal örgütler ve sivil toplum örgütleri bağlamında hemşehrilik ve kollamacılık. *A.Ü. SBF Dergisi*. ss. 141- 169. C: 67. No:1.
- Mardin, Ş. (1999). *Türkiye’de toplum ve siyaset*. Ed. Mümtazer Türköne ve Tuncay Önder. 7. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Memişoğlu, D. ve Durgun, A. (2007). Devlet başarısızlığına yol açan etkenlerden biri olarak patronaj ilişkileri. *Yerel Siyaset Dergisi*. Yıl:2 Sayı: 24, Aralık, ss. 9–13, İstanbul.
- Minibaş, T. (1996) Siyasi partiler yelpazesinde kadının konumu. *Türkiye’de Kadın Olgusu* içinde 173-189. Derl: N. Arat. İstanbul: Say Yayınları.
- MTSO. (2003). *2003 yılı ekonomi raporu*, Mersin.
- Mumcu, A. (1980). *Siyasal tarihe giriş*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Narı, Y. (1999). *Bursa kent merkezinde faaliyet gösteren hemşehri dernekleri ve bu derneklerin Bursa’nın sosyo- politik yapısına katkıları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Okutan, A. (1995). *Türkiye’de kentleşme ve siyasal yapı*. Türk Demokrasi Vakfı Yayını. Ankara: Ekin Matbaacılık.

- Öncü, A. (1991). *Sivil toplum ve katılım*. İstanbul: Tüses Yayınları.
- Özbudun, E. (1975). *Siyasal katılma ve sosyal değişme*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Özdemir, G. (2013). Tampon mekanizmadan siyasal aktörlüğe hemşehri dernekleri. *Turkish Studies- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 8/6. s.s. 943- 959. Spring.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, kentlileşme ve kentsel değişim*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özkiraz, A. ve Acungil, Y. (2012). Hemşehri derneklerinin kentlileşme sürecindeki rolü (Tokat örneği). *EFD/JFL Edebiyat Fakültesi Dergisi/ Journal Faculty of Letters*. s.s. 247- 272. Cilt: 29. S. 1.
- Öztekin, A. (2003). *Siyaset bilimine giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Sarıbay, A. Y. (1995). *Postmodernite, sivil toplum ve islam*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Saymadı, A. (2014). *2014 yerel seçim sonuçları se diyor?*. 7 Temmuz 2014 tarihinde <http://bianet.org/bianet/siyaset/154599-2014-yerel-secim-sonuclari-ne-diyor> adresinden alınmıştır.
- Scholz, R. (1995). *Verfassungsvorte und wertewandel, keine einladung zur individuellen willkür*, in: Ansgar Klein (Hrsg). *Grundwerte in der Demokratie*, Bundeszentrale für Politische Bildung. s.41-43. Band:330, Bonn.
- Schüler, H. (1999). *Türkiye’de sosyal demokrasi partililik- hemşehrilik- alevilik*. (Çev. Y. Tonbul) İstanbul: İletişim Yayınları. (Özgün çalışma 1999).
- Sencer, Y. (1979). *Türkiye’de kentleşme: bir toplumsal ve kültürel değişme süreci*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Sezen, S. (1994). *Seçim ve demokrasi*. Ankara: Gündoğan Yayınları.

- Tanör, B. ve Yüzbaşıoğlu, N. (2009). *1982 Anayasası'na göre Türk anayasa hukuku*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Tekeli, İ. (2002). *Türkiye'de çoğulculuk arayışları ve kent yönetimi üstüne*. İstanbul: Demokrasi Kitaplığı Yayınevi.
- Tekşen, A. (2003). *Kentleşme sürecinde bir tampon mekanizması olarak hemşehrilik: Ankara'daki Malatyalılar örneği*. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. Yayın No: DPT: 2669.
- Temiz, C. Tunceliler Kültür Yardımlaşma, Dayanışma Derneği Şube Sekreteri ile yapılan görüşme. Mersin. 03.04.2014.
- Tokgöz, O. (1979). *Siyasal haberleşme ve kadın: 1973 genel seçiminde Ankara'nın Çankaya ilçesinde yapılan araştırmalar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Turgut, M. (1999). *18 Nisan 1999 seçimleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Tüfekçi, S. (2002). *Kırsal kesimlerden büyükşehirlere göç ve göçün aile yapısında meydana getirdiği değişiklikler (İstanbul örneği)*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982). T.C. Resmi Gazete, 17863. Kanun No: 2709, 9.11.1982. Tertip 5. Cilt: 22.
- Üste, B. (2011). *Siyaset bilimi*. (1. Baskı). İstanbul: Beta Basım.
- Yanık, C. (2013). Etnisite, kimlik ve milliyetçilik kavramlarının sosyolojik analizi. *Araştırma Makalesi*. s.s. 225- 239. (20).

Yazı, H. Haçova Kültür ve Dayanışma Derneği üyesi ile yapılan görüşme. Mersin.
04.04.2014.

Yerel Seçim Sonuçları. (1984). 27 Mart 2014 tarihinde www.secimsonuclari.web.tr/1984 adresinden alınmıştır.

Yerel Seçim Sonuçları. (1989). 27 Mart 2014 tarihinde www.secimsonuclari.web.tr/1989 adresinden alınmıştır.

Yerel Seçim Sonuçları. (1994). 27 Mart 2014 tarihinde www.secimsonuclari.web.tr/1994 adresinden alınmıştır.

Yerel Seçim Sonuçları. (1994). 27 Mart 2014 tarihinde www.tuik.gov.tr adresinden alınmıştır.

Yerel Seçim Sonuçları. (1999). 26 Mart 2014 tarihinde <http://www.konrad.org.tr/secim> adresinden alınmıştır.

Yerel Seçim Sonuçları. (2004). 26 Mart 2014 tarihinde <http://www.genelsecim.org> adresinden alınmıştır.

Yerel Seçim Sonuçları. (2009). 11 Mart 2014 tarihinde <http://secim2009.sabah.com.tr> adresinden alınmıştır.

Yerel Seçim Sonuçları. (2014). 20 Haziran 2014 tarihinde <http://www.siirtajans.com/mersin> adresinden alınmıştır.

Yıldırım, F. (2002). *Kentte birlikte yaşamak üstüne.* İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.

Yılmaz, N. (2008). *Hemşehri kimliği.* İstanbul: Beta Yayınları.

Yörükan, T. (1976). *Gecekondu ve gecekondu bölgelerinin sosyo- kültürel özellikleri*. sosyal incelemeler. İmar ve İskan Bakanlığı Mesken Genel Müdürlüğü Sosyal Araştırmalar Dairesi. Ankara.

Zimmer, G. B. (1955). Participation of migrants in urban structures. *American Sociological Review*. p. 218-224. Vol: 20. No: 2. April, University of Michigan. 10 Haziran 2014 tarihinde www.jstor.org adresinden alınmıştır.

EK-1 ANKET ÖRNEĞİ

İyi günler! Mersin Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü'nde yöre derneklerinin siyasal katılıma etkisi üzerine bir tez yazıyorum. Sizin de düşüncelerinizden yararlanmak istiyorum. Vereceğiniz cevaplar, kimseyle paylaşılmayacaktır. Yardımcı olursanız sevinirim. Anket yaklaşık 10 dakika sürüyor.

1. Derneğin adı		
2. Görüşülen kişinin cinsiyeti?		1-Erkek 2-Kadın
3. Yaşınız		(1) 18-24 (2) 25-34 (3) 35-44 (4) 45-54 (5) 55+
4. Medeni Durumunuz?		(1) Bekar (2) Evli / Beraber Yaşıyor (3) Boşanmış / Eşi Ölmüş
5. Görüşülen kişinin eğitimi?	1-Okur-yazma bilmiyor 2-Okur-yazar 3-İlkokul 4-Ortaokul 5-Lise / Meslek Lisesi 6-Açık öğretim 7-Üniversite / Yüksekokul 8- Yüksek Lisans / Doktora	
6. Görüşülen kişinin mesleği	(1) Kendi işini yapıyor – ESNAF (4) Ev kadını (2) Kendi işini yapıyor – TARIM (5) Öğrenci (3) Emekli (6) (Şu an) Çalışmıyor (7) Serbest meslek (Ticaret) (8) Serbest meslek (Avukat / Doktor vb.) (9) Diğer (Yazınız).....	
7. Ailenin aylık toplam geliri ortalama ne kadardır?		
8. Oturduğunuz ev size mi ait?		(1) Ev bizim (2) Kira (3) Ailemizin / eşimin ailesinin (4)Diğer....
9. Kaç yıldır Mersin'de yaşıyorsunuz (siz / aileniz) ?		(1) 1-3 yıl (2) 4-6 yıl (3) 7-10 yıl (4)10 yıldan fazla (5)Cevap yok
10. Dernekteki konumunuz nedir?		1) Üye, 2) Yönetim Kurulu üyesi 3) Eski YK üyesi

11) Dernek yönetiminde kadın üyeleriniz oluyor mu? 1)Evet her YK'da olur 2) Bazen olur 3)Pek olmaz

12) Kadınlar daha çok derneğin hangi faaliyetlerine katılıyor? (Örneğin: Kahvaltı, piknik, yemek, dernek seçimlerine.) 1) ..... 2).....

13) Neden ..... Derneğine üyesiniz?

- 1) Hemşerilerimle bir araya gelme fırsatı veriyor 2) Bürokrasi ile işlerimiz olduğunda yardımı oluyor
3) Memleketten haberler alıyoruz 4) Mersin'deki hemşerilerimden haberdar oluyorum 5)Diğer.....

14) Üyesi olduğunuz hemşehri derneği aşağıdaki amaçlardan hangilerini gerçekleştirebiliyor? (En fazla ...)

- a) Kültürümüzün devamını sağlar   b) Birbirimize maddi konuda yardımımız olur
c) Bürokrasi ile işlerimiz olduğunda yardımı olur   d) Boş vakitlerimi geçirecek bir imkân olur
e) Siyasete katılmamı sağlar, siyasete olan ilgimi artırır.   f)Diğer .....

15). Mersin'deki diğer hemşehri dernekleriyle ne sıklıkla görüşüyorsunuz?

- 1) Sık sık   2) Ara sıra   3) Çok nadir   4) Hiç

16) Seçimlerden önce, adayların / partilerin derneğini ziyaret ettiği toplantılara katılır mısınız?

- 1) Evet 2) Hayır

17) Seçimlerden önce, dernek olarak “hangi partiye ya da adaya destek verelim” diye toplantı düzenliyor musunuz? 1) Evet 2) Hayır

18) Derneğinizin, siyasi tercihiniz üzerinde etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?

- 1) Evet, çok etkili 2) Etkilidir 3) Etkisizdir 4) Hiç etkisi olmamıştır.

19) Yerel siyasete derneğinizin etkide bulunduğunu düşünüyor musunuz?

- 1) Çok etkili 2) Etkilidir 3) Etkisiz 4) Hiç etkisi yok 5) Fikrim yok

20) Dernek üyesi olmak siyasette daha etkili olmanıza katkısı oluyor mu?

- 1) Çok etkisi oldu 2) Etkilidir 3) Etkisi olmadı 4) Hiç etkisi olmadı 5) Fikrim yok

21) Mersin’de yöre derneklerinin adaylar belirlenirken bir etkisi var mı?

- 1) Çok etkili 2) Etkilidir 3) Etkisiz 4) Hiç etkisi yok 5) Fikrim yok

22) Herhangi bir siyasi parti üyesi misiniz? (01) Evet (Parti)..... (02) Hayır

23) Kendinizi siyaseten aşağıdakilerden hangisine en yakın görüyorsunuz? (1 tercih)

- 1) Muhafazakar 2) Sosyal demokrat 3) Sosyalist 4) Milliyetçi
5) Atatürkçü 6) Liberal 7) Diğer.....

24) Mersin’de siyasette başarılı olmak ya da bir yerlere gelmek için yöre derneklerinin etkisi var mıdır? Böyle bir destek gerekli midir? 1)Çok etkili 2)Etkilidir 3)Etkisiz 4)Hiç etkisi yok 5)Fikrim yok

25) 2014 Büyükşehir Belediye başkanlığı seçiminde adaya oy vermenizde ne etkili oldu?

- (01) Her zaman bu partiye oy veririm; (02) Bu partinin genel başkanını daha iyi bulduğum için.
(03) Dürüst biri olduğu için; (04) Projelerini beğendiğim için;
(05) Hemşerim olduğu için; (06) Hizmetlerinden memnun olduğum için;
(07) Bu aday/parti kazanırsa hükümet Mersin’e daha çok yatırım yapar. (08) Diğer: .....

26) 2014 İlçe Belediye başkanlığı seçiminde adaya oy vermenizde ne etkili oldu?

- (01) Her zaman bu partiye oy veririm; (02) Bu partinin genel başkanını daha iyi bulduğum için.
(03) Dürüst biri olduğu için; (04) Projelerini beğendiğim için;
(05) Hemşerim olduğu için; (06) Hizmetlerinden memnun olduğum için;
(07) Bu aday/parti kazanırsa hükümet Mersin’e daha çok yatırım yapar. (08) Diğer: .....

27) Bir hemşerinizi aday olursa, kendinizi ona oy vermek, destek olmak zorunda hisseder misiniz?

- 1) Evet, hemşerime oy veririm. 2) Hayır; iyi bir aday olduğunu düşünmezsem, hemşerim de olsa oy vermem.

28) Şimdiye kadar genel/milletvekili seçimlerinde hangi partilere oy verdiniz? (En fazla 3 (üç) parti işaretleyiniz) (01) MHP (02) AKP (03) CHP (04) SP (05) DTP/Bağımsızlar (06) Diğer belirtiniz.....

Teşekkür ederim.

Tarih:.....

Dernek:.....